

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer 'En Ya'aqov

agadot Bavli vi-Yerushalmi 'im perushe ve-ha-ḥidushim she-ba'u bo
ke-khol asher nidpesu kamah pa'amim : u-ve-tosefet ma'alot rabim

Ibn-Ḥaviv, Ya'aqov Ben-Shelomoh

המלש ןב בקעי, ביבח-ןבא

[Kaliningrad?], [1860?]

רשע דחא קרפ. קלח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9322

הנחנקין פרק עשירי סנהדרין רעה

חניא אר"ע ח"ו שהקב"ה מעמיד חמה לעוברי רצונו אלא כגון חנניה בן עזור שמתחיל היה נביא אמת ולבסוף נביא שקר:

חלק

פרק אחד עשר

[משנה] כל ישראל יש להם חלק לעה"ב שנא' קבו *ועמך כלם צדיקי לעולם ירשו ארץ שם נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ואלו שאין להם ישיעיהם חלק לעה"ב האומר אין תחיית המתים מן התורה ועושה כרצונו דכתיב וכתן לך אות או מופת: [שתחלתו נביא אמת כגון חנניא הכניא והאי וכתן אליך אות בעודו כניא אמת יתן לך אות בכבואה אחרת ולבסוף כשיקזור להרשיע יאמר לעבד ע"ז וסמוך עלי שהרי מוזק אני ע"י אות ומופת שכתתי לך כנר]:

הך כנא אינה וון החשכה אלא אגדה בעלמא וכמונה כאן כדי להמחיל הפרק בדבר טוב אבל רישיה דפרק קאמר הכי ואלו שאין להם חלק לעה"ב ומהדר אהן פרקין דלעיל אלו הן הכשרפין וכדאם לחורי דהכחנקין דאוי שיקדים לפרק זה ע"כ וזלמתי בפ"י אחד שאינו לרש"י ז"ל: ו"ל דש"י ז"ל כל ישראל וכו' מעיקרא איירי דד' קימות ואזיל ומפרש להו לכולהו (ואמר אע"פ שעברו עבירות כיון שקבלו דינם הרי הן ככל ישראל ויש להם חלק לעה"ב) והדר מפרש הכי שאין להם חלק לעה"ב: ה"ג האומר אין תחיית המתים מן התורה שופר במדרשים דדרשינן בגמרא לקמן עכ"ל למחיית

ואין תורה מן השמים. ואפיקורס. ר' עקיבא אומ'
 אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה
 לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אבא שאול
 אומ' אף ההוגה את השם באותיותיו: גמ' וכל
 כך למה תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך
 לא יהיה לו חלק בתחיית המתים שכל מדותיו
 של הקב"ה מדה כנגד מדה דא"ר שמואל בר
 נחמני א"ר יונתן מנין שכל מדותיו של הקב"ה
 מ"כ מדה כנגד מדה שנא' *ויאמר אלישע שמעו דבר
 ה' כעת מחר סאת סולת בשקל [וסאתים שעוריו
 כס בשקל בשער שומרון] וכתיב *ויען השליש וגומר
 ויאמר והנה ה' עושה ארוכו בשמים היהיה כדבר
 הזה ויאמר הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל
 כס ע"כ *וכתי' *ויהי לו כן וירמסו אותו בשער וימות
 כס ורלמא קללת אלישע גרמה לי' דאמר רב יהודה
 אמר רב קללת חכם אפילו בחנם היא באה א"כ
 כחו ילא לכחוב וירמסוהו וימות מאי בשער על עסקי שער:
 הסניב
 כשוק
 המתיס ען התורה ואפילו יהא מודה ומאמין שיסיו המתיס אלא
 ללא רמיזא באורייתא כופר הוא הויל ועוקר שיס תקיית המתי'
 ען התורה מה לנו ולאמוכתו וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא הלכך
 כופר גמור הוא: אפיקורס מפרש בגמרא: ספרים החיצונים
 מפרש בגמרא: ויהי לו כן וירמסו אותו דבדבר שספר בו כדון
 שלא אכל קשם וכרעם כרגלי הנאים לקנות:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רעט

[א"ר יוחנן] מנין לתחיית המתים מן התורה שנא' קבח
*ונחתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי שס
אהרן הכהן לעולם קיים [והלא לא נכנס לא"י] מדנ' יא
שישראל נותנים לו תרומה אלא מלמד שעתיד
לחיות וישראל נותנים לו תרומה מכאן לתחיית
המתים מן התורה דבי ר' ישמעאל תנא לאהרן
כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים (מכאן שאין ס"א ל"ג
נותנים מתנה לכהן עם הארץ) א"ר שמואל בר
נחמני [א"ר יוחנן] מנין שאין נותנים תרומה לכהן
ע"ה שנ' *ויאמ' לעם ליושבי ירושלי' לתת מנת (לכהני' ד"ס ב לא
ולוי') [הכהני' והלוי'] למען יחזקו בתורת ה' כל המחזיק
בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו
מנת. אמ' רב אחא בר אדא אמ' רב יהודה כל הנותן
תרומה לכהן ע"ה כאלו נתנה לפני ארי מה ארי
ספק דורס ואוכל ספק אינו דורס ואוכל אף כהן
וכי אהרן קיים לעולם (*כלומר וכי אהרן הוא שקיה לו כל כך רש"ל ח"ו
שתנתן לו תרומה והלא לא נכנס לארץ ישראל ומאי האי
דקאמ' וכתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן) לעולם קיים [לאו
דוקא אלא כלומר הלא לא נגזר עליו שקיה כ"כ]: [שעתיד
לחיות לעה"ב]: דבי ר' ישמעאל תנא הא דכתיב לאהרן לאו
להכי הוא דאחא אלא לומר לך כאהרן וכו': מה ארי ספק
דורס ואוכל אין אנו יודעים כשנוטל בהמה מן העדר אם דעתו
לדורסה לאוכלה מיד קודם שתסריק או לא אלא לטרוף ולמלאות
תאותו (קורו) ולאקר זמן יאכלכה כשתסריק וה"כ כהן ע"ה כשאנו

ע"ה ספק אוכלה כטהרה ספק אוכלה בטומאה.
 ויקרא כג רבי יוחנן אומר אף גורם לו מיתה שנא' *ומתו
 בו כי יחללוהו רבי ר"א בן יעקב תנא אף משיאו
 עון אשמה שנאמר *והשיאו אותם עון אשמה
 באכלם את קדושיהם. תניא רבי סימאי אומ' מנין
 לתחיית המתים מן התורה שנא' *וגם הקימותי
 את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען לכם
 לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים
 מן התורה. [*צד"ק ג"ם גש"ם ק"ם סימן] שאלו
 צדוקי' את רבן גמליאל מנין שהקב"ה מחיה מתים
 אמר להן מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים
 ולא קבלו ממנו מן התורה דכתיב *ויאמר ה' אל
 משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו לי' ודילמא
 וקם העם הזה וזנה. מן הנביאים דכתיב *יחיו
 ובהגות כותבין לו תרומה צידו אין לנו יודעין אם אוכלה בטרה או
 בטומאה. א"כ ספק דורם שארי דרכו לדורם ולרמוס [בהמה]
 ברגליו ואוכלה [כשהיא דרוסה] מכולת ופעמים שנותנה בקורה
 ואיכה מכולת: עון אשמה עונות הרבה מטעין עליו: באכלם את
 קדושיהם ומתרגמין במיכליהון בסואבא ית קודשיהון: אלא
 להם דמשמע שהנטיק הקב"ה לאבותינו אנרהס ילקק ויעקב
 שיתן להם א"י וכי להם ניתנה והלא לבניה' ניתנה אלא מלמד
 שעתידין לקיות ועתיד הקב"ה ליתן להם א"י: הנך שוכב עם
 אבותיך וקם הנה אתה מת שוכב והכ' אתה קם שתקיה לעתיד
 לבא והאי וקם אהנך קאי: דילמא וקם העם הזה וזנה דלקמיה
 קאי ולא אדלעילוהיינו אדך מה' מקראות שאין להם הכרע: יחיו

ויקרא כג
 עון אשמה
 כינה
 לאשם
 שנא על
 ספק ברוב
 וקורות
 שגם זה
 ספק
 עבירה
 דספק
 אוכלה
 בטרה
 שחזק ו
 *ע' רש"א
 ובהגות
 הגר"א
 דנדי' לא
 ישע' כו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רפ

מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי
 מל אורות מלך ודלמא מתים שהחיה יחזקאל.
 מן הכתובים דכתיב * וחכך כיון הטוב הולך לדודי ^{ס"ד}
 למושרים דוכב שפתי ישנים דלמא רחוישי מרחשן
 שפוותי בעלמא כדר' יוחנן דאר"י משום ר"ש בן
 יהוצדק כל מי שנאמרה הלכה משמו בעה"ז
 שפתותיו דוכבות בקבר שנא' דוכב שפתי ישנים
 עד שאמ' להם מקרא זה * אשר נשבע ה' לאבותיכם ^{דנניס א}
 לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית
 המתים מן התורה. וי"א מן המקרא הזה אמר
 להם שנא' * ואתם הדרכי' בה' אלהיכם חיים כלכם ^{ס"ד}
 היום מה היום כלכם קיימים אף לעוה"ב כלכם ^{וס"ק}
 קיימים. שאלו רומיים את ר' יהושע בן חנניא ^{דנניס}
 מנין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות ^{במיס}
 מתיך דמתים שנא' יחיו: נבלתי יקומון אפילו כפלים יחיו ^{תהיו חיים}
 במס' כתובות: ודילמא מתים שהחיה יחזקאל דהאי קרא ^{לעתיך}
 יחיו מתיך ישעיהו אמר והוא קדם ליחזקאל שכתבא ^{כפוס}
 והיה מתכבא פסוק זה על שהיה עתיד (ליחזקאל) [יחזקאל]
 להקיות [מתים] אבל לעה"ב לא: דוכב פרוכמיירה ^{רש"א}
 בלע"ז כלו' כעות ומתכודות שפתי ישיכי עפר מכלל שיקיו: מרחשן
 שפוותיחו בעלמא שפתותיהן נעות מעט בתוך הקבר אבל אין
 קיין ויולא לאויר העולם וכדר' יוסקן וכו'. ולא קבלו ממנו עד
 שאמר להם וכו': חיים כולכם היום דהאי היום מיותר דמלי
 למכתב קיים כולכם מה ת"ל היום כהיום מה היום כו' כך

דברים לא אמר להו תרוויהו מן מקרא הזה שני *ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבוחיד וקם [העם הזה וזנה] ודלמא וקם העם הזה וזנה אמר להו נקוטו מיהא פלגא בידייכו דיודע מה שעתיד להיו. איתמר נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיו שני הנך שוכב עם אבוחיד וקם וגו':

קבט הניא א"ר אליעזר כרכי יוסי בדבר זה זייפתי ספרי (כותים) [צדוקי] שהיו אומרים אין תחיית המתים מן התורה אמרתי להם זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרי אין תחיית המתים מן התורה הרי הוא אומר *הכרת חכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת חכרת בעה"ז עונה בה לאימת לאו לעה"ב א"ל רב פפא לאביו ולימא להו תרוויהו מהכרת חכרת אינהו [הוה] אמרי לי דבר תורה כלשון בני אדם כחנאי הכרת חכרת הכרת בעה"ז חכרת לעה"ב דברי שמעתי: הנך שוכב עם אבוחיד וקם הרי תסיית המתים [העם הזה חנה הרי מה שעתיד להיות: פלגא בידייכו דמהאי קרא כפקא דיודע מה שעתיד להיות]:

זייפתם ולא העליתם כלום כוז אתם אומרים ואין ממש בדבריכם: לאו לעה"ב אלמא יש תקיית המתים: מהכרת חכרת הכרת בעה"ז חכרת לעה"ב: אינהו הוה אמרי ליה דברה תורה כלשון בני אדם ולהכי א"ל הכי כי היכי דלא ליהוי להו פתרון פה: הכרת חכרת בעה"ז כתיב:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רפא

ר"ע א"ל ר' ישמעאל והלא כבר נאמר *את ה' מודנר טו
הוא מגדף ונכרתה וכי ג' עולמי' יש אלא ונכרתה
בעה"ז הכרת לעה"ב הכרת תכרת דכרה חורה
כלשון בני אדם בין ר' ישמעאל ובין ר' עקיבא
עונה בה מאי עבדי ליה ההוא מיבעי ליה לכדתניא
יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי
אלא בזמן שעונה בה. שאלה קליאופטרא מלכתא

את ר"מ אמרה ידענא דחיי שכבי דכתיב *ויציצו מלים עב
מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדים עומדים
ערומים או בלבושיהם עומדים אמר לה ק"ו מחטה
ומה חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לכושי'
צ"י יקים שנקברים בלבושיהם עאכ"ו. א"ל קיסר
לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא הוו עפרא
ועפרא מי קא חיי *אמר' ליה ברתיה שבקיה צא
ואנא מהדרנא ליה שני יוצרים יש בעירנו אחד

והלא כבר נאמר נע"ז: את ה' הוא מגדף ונכרתה דס"ל
מגדף היינו עונד ע"ז: וכי ג' עולמים וכו' ור' עקיבא סנירא
ליה דמגדף היינו מנרך השם: והשתא בין לר' ישמעאל בין
לר"ע עונה בה מאי עבדי ליה מבעי ליה וכו' שעונה צא
שלא שז קודם מיתה הוי זכרת אנל שז לא: דחיי שוכבי
שהמתים קיים: ויציצו מעיר שעתידין ישראל ללוץ ולפרוק מעיר
ירושלים וכדאמר' הקנ"ה עושה להם מקילות ללדיקים והולכין
ועולין לירושלים: אמרה לו ברתיה דקיסר לר"ג שנקיה: ב'
יוצרים וכו' משל הוא אלו היו שני יוצרים בעירנו אחד יולר

מלים עב
מגדף היינו
עונד ע"ז
וכי ג' עולמים
והשתא בין
לר' ישמעאל
בין לר"ע
עונה בה
מאי עבדי ליה
מבעי ליה
וכו' שעונה
צא שלא שז
קודם מיתה
הוי זכרת
אנל שז לא
דחיי שוכבי
שהמתים
קיים ויציצו
מעיר שעתידין
ישראל ללוץ
ולפרוק מעיר
ירושלים
וכדאמר' הקנ"ה
עושה להם
מקילות ללדיקים
והולכין ועולין
לירושלים
אמרה לו ברתיה
דקיסר לר"ג
שנקיה: ב'
יוצרים וכו' משל
הוא אלו היו שני
יוצרים בעירנו
אחד יולר

הוא מודנר טו

יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן
 משובח אמר לה זה שיוצר מן המים אמרה לי
 מן המים צר מן הטיט לא כל שכן. דבי ר' ישמעאל
 תנא ק"ו מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמלן ברוח
 ב"ו נשברו יש להם תקנה ב"ו שברוחו של הקב"ה
 עאכ"ו א"ל ההוא מינא לר' אמי אמריתו דשכבו
 חיי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי א"ל אמשול
 לך משרל למה הרבר דזמרה למלך ב"ו שאמר
 לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין
 מים ועפר הלכו ובנו אותו לימים נפלו אמ' להם
 חזרו ובנו אותן במקום שיש עפר ומים אמרו לו
 אין אנו יכולין כעם עליהם אמ' להם במקום שאין
 מים ועפר כניחם עכשיו שיש מים ועפר על אחת
 כמה וכמה ואם אין אתה מאמין צא לבקעה וראה
 כלים מן המים וכו': אמרה לו אף כן הקב"ה אס מן המים הוא
 מלייר דמטפה סרוקה שהוא כמים הוא מוליד: מן העפר לא
 ב"ש שנידו: דבי ר' ישמעאל תנא ק"ו מכלי זכוכית זו היא
 תשובה שהשיבה לאניה: מה כלי זכוכית שעמלן ברוחו של
 *וי"ז אדם שכשהוא עושה אותו יש לו שמופרת ונופק לתוכו וכן (כמשך)
 הא קאח' כשמע מפי האומני': יש להם תקנה להתיכן ולקזו' ולעשות
 המס מהן כלי *והא דאמריכן בקגיגה וכוסין לאנדן ככלי זכוכית לא
 ר"ע רבך שאין להם תקנה אלא שנססדין לשעתן ואין כ"כ מתקיימין:
 לא כן אחד כו' עכשיו שיש מים והכי נמי שהקב"ה יולר את האדם מטיפה
 ודו"ק קטנה שאין בה ממש וכ"ש שיכול לבראתו מן העפר א"כ כל
 רס"א העולם כולו ילר במוהו: ואם אי אתה מאמין שהקב"ה בורא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רפב

עכבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה למחר השריץ
ונעשה כולו בשר שמא תאמר לזמן מרובה עלה
להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחת למחר
יורדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות א"ל ההוא
צדוקי לגביהה בן פסיסא אוי לכוון חייביא דאמרייתון
מיתו חיון דהיון מיתו דמיתו חיון א"ל אוי לכוון
חייביא דאמרייתון מיתו לא חיון דלא חוו דהו דהו
לא כ"ש א"ל חייביא קרית לי אי קאימנא בעיטנא
בך ופשיטנא לעקמימותך מינך א"ל אם אתה עושה
כן רופא אומן תקרא ושכר הרבה תטול:

מן העפר: עכבר שקורין אשקר"ל ויש במיכן שאין כנראין ע"י
תולדה: היום מתקיל לנרא וללאת מן העפר ולמקר מהלך
כשהוא כנרא כדאמר בשקיתת קולין בהעור והרוטב: ושמא
תאמר לזמן מרובה שאותו שרץ אינו כנרא לאלתר אלא לזמן
מרובה שנוע או שנועיים ותהא סבור שאין הקב"ה מקיף מתיס
לפי שעה. לך עלה להר וכו': חלזון תולעת שיולא מן היס אקד
לשנעים שנה ולונעין בדמו תכלת ולכתקלה אינו כראה בכל
ההר אלא קלזון אקד: ולמחר שהגשמים יורדין מתמלאת כולו
קלזונות. וכראה למורי שזילי קלזון מאריות כולן אלטא יש בידו
להקיות לפי שעה: גביהה בן פסיסא כך שמו והיתה לו
עקמומית בגבו כדמוכס לקמן: ווי לכוון חייביא אוי לכס
לרשעים: דחיי מתים אותן שהן קיים רואין אכו שמתים והאיך
יעלה על דעתנו שהמתים קחרין וקייין: דלא חוו אותן שלא היו
בעולם כולדין וכולדין וקייין אותן שהיו כבר לא כ"ש שקחרין וקייין:
א"ל מינא: חייביא קרית לי וכו' לקתרו בא:

קל ת"ד בכ"ד בניסן איתנשילו דימוסנאי מיהודה
שס ומירושלים כשבאו בני אפריקא לדון עם

ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ

כנען שלנו היא דכתיב "ארץ כנען לגבולותיה וכנען

אבוהון דהני אינשי הוו אמר להו גביהה בין פסיסא

לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני

אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו

נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו [להם] תורת

משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודן עמהם

אמר להם מהיכן אתם מביאים ראיה אמרו לו

מן התורה אמר אף אני לא אביא לכם ראיה אלא

מן התורה שנא' "ויאמר ארור כנען עבד עבדים

יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי נכסים

למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עברתונו.

אמר להו אלכסנדרוס מלכא החזירו לו תשובה

אמרו לו תנה לנו זמן ג' ימים נתן להם זמן ברקו

ולא מצאו תשובה מיד ברחו והניחו שדותיהן

דימוסנאי עוררין בעלי קום שהיו רוצין ליטול קלק ביהודה

יבירושלים: שבאו בני אפריקא לדון וכו' ובמגלת

תענית קשיב להו כל אותן ימים שנעשו בהן כסים [לישראל]

וקבעום י"ט ולהכי קאמר הכא דכ"ד בניסן לומר די"ט הוא

ואסור בהספד משום כס זה: ארץ כנען לגבולותיה דלהך

ארעא קרי ארץ כנען ואתם ירשתם אותה שלא כדין דשלכו היא

דכנען אבינו היה:

מזכ' לד
הסגרגשי
שפנה
כדלקחון
ולא כו"ש
כנ"ר
שכח
חגג
חורבנו של
יפת דורו
חכרש"ל
ראשית ט

כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה
שביעית היתה:

שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל קלא
לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא ^ס
אומר *וה' נתן את חן העם בעיני מצרי' וישאילום ^{סמות יב}
תנו לנו כסף וזהב שנשלח' ממנו אמר גביהה בן
פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם
לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו (לו) [להם]
הדיוט שכנו נצחת' ואם אני אנצח אות' אמרו להם
תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשו' והלך ורן
עמה' אמר להם מהיכן אתם מביאי' ראי' אמרו
לו מן התור' אמר להם אף אני לא אבי' לכם
ראי' אלא מן התורה שנא' *ומושב בני ישראל ^ס
אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות
שנה תנו לי שכר עבוד' של ששים רבוא ששיעבדתם
במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר
להם אלכסנדרוס מוקדון החוירו לו תשובה אמרו
לו תנה לנו זמן ג' ימים נתן להם זמן בדקו ולא
מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות
וכרמיהן כשהן נטועות וכרחו ואותה שנה שביעית
היתה. ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה
לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו
לו ארץ כנען שלנו ושלכם שנא' *ואלה תולדות ^{לשיל' כב}
ישמעאל בן אברהם וכתיב *ואלה תולדות יצחק ^ס
בן אברהם אמר להם גביהה בן פסיסא לחכמי'

תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס
 אם ינצחוני אמרו הריוט שבנו נצחתם ואם אנצח
 אותם אמרו [להם] תורת משה רבינו נצחתכם
 נתנו לו רשות והלך ודן עמהם אמ' להם מהיכן אתם
 מביאים ראוי אמרו לו מן התורה אמר להם אף אני
 ראש' כה לא אביא ראיה אלא מן התורה שנא' *ויתן אברהם
 את כל אשר לו ליצחק ולבני הפלגשים אשר
 ננו' איתאל אברהם נתן אברהם מחנות אב שכח *אנטין
 אנטין נג' לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה על
 זה כלום מאי מחנות א"ר ירמיה בר אבא מלמד
 שמסר להם שם *טומאה:

א"ל אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור
 עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חטאה
 שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם
 בקבר. ונשמה אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי
 ממנו הריני פורחת באויר כצפור. א"ל אמשול לך
 משל למה"ר למלך שהירה לו פרדס נאה והיה
 ע"ז בו * בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד
 חגר ואחד סומא א"ל חגר לסומא בכורות נאות
 אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם
 רכב חגר על גבי סומא והביאום ואכלום לימים
 אנטין כתבים שלא יטול אחד בחלק קצרו כמו שעשה אברהם
 לישמעאל שלא ליטול צמה שכתן ליצחק כלום יש לזה על
 זה כלום: שם טומאה כסוף ומעשה שדים:
 בכורות תלמי הבכורות: החיים בה' וצא בחיים

שיכול
 לפטור בו
 אפילו
 בטומאה
 קלב
 שס

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רפד

בא בעל הפרדס אמר להם בכורות נאות היכן
הם א"ל סומא כלום יש לי עינים לראו' א"ל חגר
כלום יש לי רגלים להלך בהם מה עשה הרכיב
חגר ע"ג סומא ודן אותם כאחד אף קב"ה מביא
את הנשמה וזורקה בגוף ודן אותה כאחד שנא'
*יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו וקרא תליס כ
אל השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדין עמו
זה הגוף:

א"ל אנשונינום לרבי מפני מה חמה יוצאה במזרח קלג
ושוקעת במערב א"ל אי הוה איפכא נמי הכי שס
הוה אמרת לי א"ל הכי קאמינא לך מפני מה
שוקעת במערב א"ל כדי ליתן שלום לקונה שני *וצבא כחמיה ט
השמים לך משתחוי' א"ל ותיתי עד פלגא דרקיעא
יקרא אל השמים מעל כלו' יקרא הקב"ה לכשמה הנאה לו
(לאדם בתוך) [לתוך] גופו של אדם מאל השמים מעל ויקרא
אף אל הגוף שנא מן הארץ:

מפני מה שוקעת במערב תסובב את כל העולם עד שתקזור
למקום זריקתה למזרח ותשקע דאי הוה הכי לא הוה
אמינא לך מפני מה שוקעת במזרח דכיהג העולם כך הוא
ממקום שילא שס נכנס: כדי ליתן שלום לקונה להקב"ה
שהשכינה נמערב וכיון שמגעת עד מערב הולכת ומשתקוה לפני
הקב"ה שנראה לכך שוקעת וככנסת כפופה לפני הקב"ה:
ותיתי עד פלגא דרקיעא דאס לכך מתכוונת למה הולכת
בתוך המערב שנא עד אמצע של רקיע ותשקע לשס ומשס
תשתקוה כלפי מערב שכן דרך בני אדם משתקוה ברקוק לפני

חלק סדק אחד עשר סנהדרין רפה

ישולט בו באדם משעת יצירה או משעת יציאה
א"ל משעת יצירה [א"ל] אם כן יבעוט באמו ויצא
אלא משעת יציאה אמר רבי דבר זה למדני
אנטונינוס והכתוב מסייעו שני * לפתח חטאת רובץ: ^{לשית ד}
ריש לקיש רמי כתיב * במ עור ופסח הרה ויולדת קלה
יחדיו וכתיב * אז ידלג כאיל פסח וחרון לשון ^ס

אלם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה הא ידחי' לא
ביצד עומדים במומם ומתרפאי'. עולא רמי כתיב ידחי' לה
* בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל ^{ס ס כה}

כל פנים וכתיב * כי הנער בן מאה שנה ימות לא ^{ס ס ס}
והיה משם עוד עול ימים לא קשיא כאן בישראל
כאן באוה"ע ואוה"ע מאי בעו התם הנך דכתיב

בהו * (ורעו) [ועמדו] זרים [ורעו] צאנכם ובני ^{ס ס ס}
נבר אכריכ' וכורמיכם. רבחסדא רמי כתיב * וחפרה ^{ס ס כד}
הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות וכתיב

משעת יציאה כשילא מעי אמו או משעת יצירה: א"ל רבי
משעת יצירה: א"ל אכטוכיכוס א"כ צועט צמעי אמו ויולא:
(א"ל אכטוכיכוס משעת יצירה):

בם עור ופסח שקיין עם מומן: וכתיב אז ידלג כאיל פסח
דמשמע שמתרפאין: ועומדין במומן וא"כ מתרפאין:

בלע המות לנצח דלעתי' לבא מאמר שקיין טוב אינן מתין: כי
הנער כלו' כשימות אדם לעתיד ומת בן מאה שנה יאמרו כער
הוא מת כי הנער בן מאה שנה ימות אלמא מתין: וחפרה
הלבנה ובושה החמה משמע שיהא אורס כהה וכתיב והיה אור

יטע"ל ל* והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה
 שבעתים כאור שבעת הימים ל"ק כאן לימות
 וע"ש המשיח כאן לעה"ב ולשמואל דאמ' אין בין העה"ז
 ביהרש"ל לימות המשיח אלא שעבוד מלכו' בלבד לא קשיא
 כאן במחנה צדיקי' כאן במחנה שכינ'. רבא רמי
 דנרי' לנ* אני אמית ואחיה וכתוב * מחצתי ואני ארפא
 אמר הקב"ה מה שאני ממית אני מחיה והדר
 מה שמחצתי אני ארפא:

קלו ת"ר אני אמית ואחיה יכול תהא מיתה באחד
 וחיים באחד כדרך שהעולם נוהג ת"ל מחצתי
 ואני ארפא מה מחיצה ורפואה באחד אף מיתה

הלבנה כאור הקמה: כאן לימות המשיח כשיכלה השעבוד
 והיה אור הלבנה כאור הקמה ולעתיד לבא וקפ"ל הלבנה ובושה
 הקמה מרב נגהם של לדיקים: ולשמואל דאמר בדוכתי אחריתי
 אין בין העוה"ז לימות המשיח וכו': אידי ואידי לעוה"ב אלא
 כאן במחנה שכינה וקפ"ל עזיו השכינה: כאן במחנה
 צדיקים כאן במקנה רשעים לא גרסינן: כתיב אני אמית
 ואחיה דמשמע כשם שאני אמית את האדם כך אני מקייהו
 כשמת בעל מוס עומד וקי בעל מוס: וכתיב מחצתי ואני ארפא
 כשהוא מקיה מרפא את המקץ ועומד שלם: והדר מה שמחצתי
 שלאחר כן מתרפאים וכדלעיל עומדין במומן ומתרפאין:
 מיתה באחד וחיים באחד וה"ק אני עמית אדם זה ומקיה
 אדם אחר: כדרך שהעולם נוהג שזה מת חיה כולד: מה
 מחץ ורפוי באחד ואין רפואה אלא במקום מחץ:

הלך פרק אחד עשר סנהדרין רפו

והיים באחד מכאן תשובה לאומר אין תחיית המתים
מן התורה תני' ר' מאיר אומר מנין לתחיית המתים
מן התורה שנא' *אז ישיר משה ובני ישראל שר שמות טו
לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן
התורה כיוצא בדב' *אז יבנה יהושע מזבח בנה יסופע ח
לא נאמר אלא יבנה מכאן לתחיית המתים מן
התורה [אלא מעתה *אז יבנה שלמה במה וגו' מ"ט יא
ה"ג דיבנה אלא מעלה עליו הכתוב כאלו בנה]
א"ר יהושע בן לוי מנין לתחיית המתים מן התורה
שנ' *אשרי יושבי ביתך עור יהללוך סלה הללוך לא תליס פד
נאמר אלא יהללוך מכאן לתחיית המתים מן התורה.
וא"ר יהושע בן לוי כל האומר שירה בעה"ז זוכה
ואומרה לעה"ב שנא' אשרי יושבי ביתך וגו'. א"ר
חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין לתחיית המתים
מן התורה שנא' *קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו יסעני' כב
רננו לא נאמר אלא ירננו מכאן לתחיית המתים
מן התורה. וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן עתידין
כל הנביאים כולם לומר שירה בקול אחד שנא'
קול צופיך נשאו קול וגומ'. *אמר (מר זוטרא) צב
[רבא] מנין לתחיית המתים מן התורה שנא' *יחי דברי' לג
ראובן ואל ימות יחי ראובן (לימות המשיח) [בעה"ז]
ואל ימות לעולם הבא רבינא אמר מהכא *ורבים דכיסל יב
מישני אדמת עפר יקיצו. רב אשי אמר מהכא
ישיר קסמע לעמיד: נשאו קול יחדיו היינו קול אחד:

דכ"א יב *ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין:
אמר רב יהודה אמר רב כל המונע הלכ' מפיו
תלמיד כאלו גזולו מנחלת אבותיו שנאמר

קלו *תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב מורשה
צ"א היא לכל ישראל מששת ימי בראשית. אמר רב
חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כל המונע הלכה
מפיו תלמיד אפילו עוברין שבמעי אמו מקללין

חש"י יא *מונע בר *יקבוהו לאום ואין לאום
צ"ב אלא עוברין שנא' *ולאום מלאום יאמץ ואין קב
אלא קללה שנא' *מה אקב לא קבה אל ואין בר
אלא תורה שני' *נשקו בר פן יאנף. עולא בר

ישמעאל אומר מנקבין אותו ככברה כתיב הכא
ו"ב יב *יקבוהו לאום וכתיב התם *ויקוב חור בדלתו ואמר
אביו כי אוכלא דקצרי ואם למדו מה שכרו אמ'
רבא אמר רב ששת זוכה לברכות כיוסף שנא'
חש"י יא *וברכה לראש משביר ואין משביר אלא יוסף שני'

ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד וגו' רמז לו שימות ויעמוד
לאחר מכן: לקץ הימין לקץ שעתיד הקב"ה להקזיר ימינו
לפניו שהרי כתיב השיב אקור ימינו:

המונע הלכה מללמדו: [מששח ימי בראשית דכתיב בראשית
ברא בשביל התורה שהיא ראשית וישראל כקראו ראשית
תבואתה שעתידין להכדילה ברא אלקים את השמים וגו'] : בר
תורה: יקבוהו מנקבין אותו לשון ויקוב קור בדלתו: אוכלא
דקצרי כלי של כונסין שהוא מוקב ומזלפין בו מים על הנגדים:

חלק פ"ק אחד עשר סנהדרין רפו

*ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם ראשי' חז
 הארץ. אמר רב ששת כל המלמד תורה בעוה"ז
 זוכה ומלמדה לעוה"ב שנא' *ומרוה גם הוא יורא : משלי יא
 א"ר אלעזר כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת קלח
 זוכה ומנהיגם לעה"ב שנאמ' *כי מרחמם שס
 ינהגם ועל מכועי מים ינהלם ואר"א גדולה דעה ישיני' חט
 שניתנה בין שתי אותיות שנא' *כי אל דעות ה' ש"א ב
 ונומי' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה לסוף ברכו' פר'
 מתעשר שנא' *ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר א"ר יב וואח'
 ונעים וא"ר אלעזר כל אדם שאין בו דעת אסור כד וע"ש
 לרחם עליו שנא' *כי לא עם בינות הוא על כן דש"א
 לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו וא"ר אלעזר ישיניס בו
 כל הנותן פתו למי שאין בו דעה יסורין באין
 עליו שנא' *לחמך ישימו מזור תחתיך אין תבונה יבוכדי' א
 בו ואין מזור אלא יסורין שנא' *יורא אפרים את הוסע ה
 חוליו ויהודה את מזורו וא"ר אלעזר כל אדם שאין בו
 דעה לסוף גולה שנאמ' *לכן גלה עמי מבלי דעת : ישיניס ה

ומרוה גם הוא יורה מי שמרוה ומשביע תלמידו בדבר הלכה
 גם הוא יורה לעה"ב . ל"א מרוה לשון מורה :

מרחמם צעה"ז יכהגם צעה"ב : [שתי אותיות של שס כך
 שמעתי ל"א כל שמות על שס דאמריכן בעלמא לבאות
 אות הוא לבבא שלו קרא להו אותיות לשון מופלא] : ובדעת
 מפני הדעת ימלאו כל החדרים הון : בשביל לחמך שנתת למי
 שאין בו דעה ישימו מזור וגו' :

ל"א מרוה לשון מורה : ישיניס ה

קלט וא"ר אלעזר כל בית שאין דברי תורה נשמעין
בו כלילה אש אוכלתו שנ' *כל חשך טמון
לצפוניו תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו
אין שריד אלא ת"ח שנא' *ובשרידים אשר ה'
קורא. וא"ר אלעזר כל שאינו מהנה ת"ח מנכסין
אין רואה סימן ברכה לעולם שנאמ' *אין שריד
לאכלו על כן לא יחיל טובו אין שריד אלא ת"ח
שנ' ובשרידים אשר ה' קורא:

קמ וא"ר אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו
רואה סימן ברכה לעולם שנא' *אין שריד
לאכלו על כן לא יחיל טובו. והא"ר אלעזר כל
המשייר פתיתים על שלחנו כאלו עובד ע"ז שנ'
ישני' סה *העורכי' לגד שלחן הממלאו' למני ממסך לא קשיא
הא דאיכא שלימה בהדיה הא דליכ' שלימה בהדיה
כל חשך וגו' כל לילה לפון ונקבא ממלכוכי התורה שאין ד"ת
נשמעין נאותו בית: תאכלהו אש לא נופח זה אשו של
גיהנם שאין לריך כסוק: ירע שריד באהלו מי שרע בעיניו שיש
שריד באהלו:

כל שאינו משייר פת לריך לשייר כדכתיב אכול והותר: והא"ר
אלעזר כו' שנא' העורכים וגו' שכן עושין שמכיין שלקן
ערוך במאכל ובמשתה לשם אותה ע"ז שקורין גד וממלאין כוסות
של מרקקים כסוכים לע"ז ששמה מני: הא דקאמר אסור:
דאיכא שלימה בהדיה שמניא שלימה לאחר שאכל וכתן על
השלקן עם הפתיתים ששייר דמקזי דלשם ע"ז עביד הכי: והא
דליכא שלימה בהדיה מעלי דמזוסכי' לעכ"ס: הא גלא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רפח

ואמר רבי אלעזר כל המחליף בדבורו כאלו עובר ע"ז כתיב הכא *והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב ראש' כו התם *הבל המה מעשה תעתועים. וא"ר אלעזר ידמיה י לעולם הוי קבל וקיים א"ר זיורא אף אנן נמי תנינא בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות נגעו ש"מ. וא"ר אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו ננערת שנא' *עריה תעור קשתך:

חכוק ג

א"ר טביא"ר יאשיה מ"ד *שאלו ועוצר רחם ארץ לא קמא שבעה מים וכי מה ענין שאל אצל רחם אלא ש לומר לך מה רחם מכנים ומוציא אף שאל מכנים משליל

לנתייה ל"ג: המחליף בדבורו משנה בדבורו שלא יהא כיכר: הוי קבל וקיים הוי (עכי) [ענין] ותמיה. קבל [לשון] אפל עשה עלמך אפל ואפל: בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו כנגע כראה לי נבית כתיב דמשמע כראה ממילא ועוד דכתיב לי ולא לאורי כמלא שאפלתו הללתו (וכ"ז) [דכ"ז] שאין כהן רואהו אין מטמא זכגעים: קשתו ננערת כקושי אבר שלו כנער שאינו מוליד שנא' עריה תעור עריה שאתה מסתכל בה מעש (בערותך הוא) [בערותה היא] תעור קשתך ד"א המסתכל המעט (ערות אשת) [בעריות דאשת] איש. קשתו גבורת ידו כנערת עתהלכת ומתמעטת כמו ויכער ה':

שאלו ועוצר רחם ארץ לא שבעה מים [קבר לא שבע עמתיס] ועולר רחם בית הרקס שהוא קלר ועלור לא ישבע מבעילות וכן ארץ לא שבעה מים: וכי מה ענין שאלו וכי למה כסמכו הכי אהדדי: מכנים הזרע ומוליא הולד אף

והחצי פירוש קל"ח: משא לא קשתו מולד דה סה"ל רח"ב

ומוציא והלא דברו ק"ו ומה רחם שמכניסין בו כח שאין
מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכניסין בקולו
אינו דין שמוציאין הימנו בקולי קולות מכאן תשובה
לאומרים אין תחיית המתים מן התורה. תנא דבי
אליהו צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותן אינם חוזרים
לעפרם שנא' *והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם
קרוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים מה
קרוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין *ואם
תאמר אותם (אלף) שנים שעתיד הקב"ה לחדש
בהן את עולמו שנ' *ונשגב ה' לבדו ביום ההוא
צדיקים מה הם עושים הקב"ה עושה להם כנפים
כנשרים ושטין על פני המים שנא' *על כן לא
נראה בהמיר ארץ וגו' ושמא תאמר יש להם צער
ת"ל *וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרי ירצו
ולא ייגעו ולכו ולא ייעפו ונילף ממתים שהחיה
שאל מככים ומוליא לתקיייה המתים: שמכניסין בה בקולי
קולות בנכי גדול קונרין את המת: אינו דין שמוציאין אותו
בקולי קולות שנא' יתקע בשופר גדול: שעתיד הקב"ה להחיות
ימות לימות המשיח לזכר שיקיו: שוב אין חוזרין לעפרן בין (לימות
המשיח) המשיח בין לעה"ב) אלא הנשר מתקיים עליהם עד שישובו ויקיו
ולעולם ולעולם הבא רש"ל
לעתיד לבא: ואותן שנים שעתיד הקב"ה לחדש את עולמו
ויהיה עולם זו חרב אלף שנים אותן לדיקים היכן הם הואיל
ואיכן נקברים בארץ: לא נראה בהמיר ארץ כשעלף הקב"ה
את הארץ לא כירא לפי שאנו בלב ימים: וקווי ה' יחליפו כח
שיהא להם כח לאוט ולעוף בלי לער: ונילף ממתים שהחיה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רפט

יחזקאל סבר לה כמ"ד באמת משל היה דחניא
 ר' אליעזר אומר מתים שהחיה יחזקאל עמדו על
 רגליהם ואמרו שירה ומתו ומה שירה אמרו *ה' ס"א נ
 ממות בצדק ומחיה ברחמים ר' יהושע אומר שירה
 זו אמרו *ה' ממות ומחיה מוריד שאול ויעל ר' ס
 יהודה אומר אמת משל היה א"ל ר' נחמיה אם
 אמת למה משל ואם משל למה אמת אלא באמת
 משל היה ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר
 מתים שהחיה יחזקאל עלולא"י ונשאו נשים והולידו
 בנים ובנות עמד ר' יהודה בן בתירא על רגליו
 ואמ' אני מבני בניהם והללו תפולין שהניח לי
 אבי אבא מהן. ומאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל
 אמר רב אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו שנא'
 *ובני אפרים שותלח (ובכר) [וכרד בנו] ותחרת ד"ה ס' א'

יחזקאל שקורו ומתו כך לדיקים שעתיד להקיות יקורו לעפרם
 כך שמעתי. יחזקאל הגלהו כנכדכאלר עם יכניה מלך יהודה
 והיה יחזקאל מתכנף כנבל וירמיה בא"י באותן י"א שנה שמלך
 לדיקיה: באמת כנרור: משל היה שהיה מרמו (לעם) [להם]
 על הגלות כאלדס מת שקור וקי כך ישראל ישבו מן הגלות: מהן
 אותן תפילין היה שלהם: שמנו לקץ של יליאת מלרים: וטעו
 שלא היה להם למכות גזרת וענדוס ועכו אותם אלא משכולד
 ילקק דהא דכתיב כי גר יהיה זרעך (בארץ לא להם) זה ילקק
 דכתיב בו כי בילקק יקרא לך זרע והם מכו משעת הדבור לאברה'
 ותכיא בס"ע אברהם אבינו בשעת שכדבר עמו בין הבתרים בן

בנו ואלעדה בנו [ותחת בנו] וזכר [בנו] ושוחלח
 [בנו] ועזר [ואלעזר] [ואלער] והרגום אנשי גת
 ד"ס א' הנולדים בארץ וגו' וכתוב *ויחאבל אפרים אביהם
 ימים רבים ויבואו אחיו לנחמו. ושמואל אמר אלו
 יחזקאל לו בני אדם שכפרו בתחיית המתים שנא' *ויאמר
 אלו בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה
 הנה אומרים יבשו עצמותינו ואברה תקותנו נגזרנו
 לנו. ר' ירמיה בר אבא אמר אלו בני אדם שאין
 בהם לחלוחית של מצוה שנ' *העצמות היבשות
 שמעו דבר ה'. ר' יצחק נפחא אמר אלו בני אדם
 שס"ח שחיפו את ההיכל כלו שקצים ורמשים שנ' *ואבא

ע' שנה היה ומבין הבתרים עד שנולד ילסק היו ל' שנה כדכתיב
 ואברהם בן מאת שנה בנהולד לו את ילסק בנו כמלאת אומן
 משדבר עמו בין הבתרי' עד שילאו ממלרי' היו ארבע מאות ואומן
 ל' שמן הדיבור עד לידת ילסק טעו בני אפרים ומכין שני אפרים
 הן שילאו קודם זמנם ונהרגו שכאמר ונכי אפרים שותלך וגו'
 והרגום אנשי גת: ושמואל אמר מתים שהמיה יחזקאל אלו
 בני אדם שכפרו בתחיית המתים שנא' אבדה תקותנו: העצמות
 האלה כל בית ישראל המה עצמות הללו סימן לכל ישראל הן
 שעתידה להן תחיית המתים כמו לאלו שהרי אלו אמרו אבדה
 תקותנו ועכשיו ידעו שאכי מקיה את המתים וסימן זה לכל
 ישראל שגם הם עתידין להקיות ולא מן הדין קיו דהא אומן
 הכופר בתחיית המתים אין לו קלק לעה"ב אלא משום סימן
 קיו: שחיפו ההיכל שהיו מליירין בלמים על קירות ההיכל

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצ

ואראה והנה כל חבנית רמש ובהמה שקץ וכל
גלולי בית ישראל מחוקה על הקיר סביב (כתיב
הכא סביב) וכתיב התם *והעבירני עליהם סביב יחזקאל לו
סביב. ר' יוחנן אמר אלו מתים שבבקעת דורא
(דא"ר) [וא"ר] יוחנן מנהר אשל עד רבתי בקעת
דורא (דא"ר יוחנן בשעה) [שבשעה] שהגלה
נבוכדנאצר את ישראל היו בהן בחורים שהיו
מגנין את החמה ביופין והיו כשדיות רואות אותם
ושופעות זיכות אמרו לבעליהן ובעליהן למלך וצוה
המלך והרגום ועדין היו שופעות זיכות וצוה המלך
ורמסום:

ת"ר בשעה שהפיל נבוכדנאצר חנניה מישאל קמב
ועזריה לכבשן האש א"ל הקב"ה ליחזקאל ^{שס}
לך והחיה מתים בבקעת דורא כיון שהחיה אותם
באו עצמות ושפחו (לו לנבוכדנאצר) [לאותו רשע
דכתיב ואנא וארא' מחוקה על הקיר סביב: וכתיב והעבירני
עליהם סביב כלי על אותן אנשים שכתוב עליהם סביב ענר
עליהם יחזקאל להמיתן: אלו מתים שבבקעת דורא שהמית
נבוכדנאצר מלך בבל על שהיו יפים כדלקמן: מנהר אשל עד
רבתי מקומות הן היו בבקעת דורא: שופעות זיכות תאווה
ולוה המלך והרגן: ועדיין היו שופעות שהיתה כראית זיו תארם
ולוה המלך ורמסום:

באו עצמות מן הבקעה וטפחו לו לנבוכדנאצר על פניו והלכו
להם ואית דאמרי שמאותן עצמות היו לו כלים וכשהגיע

שחיק טמיא] על פניו אמר מה טיבן של אלו אמרו
 לו חבריהם של אלו מחיה מתים בכקעת דורא
 פתח ואמר * אחוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה ^{דכאל ג}
 תקיפין מלכותיה מלכות עלם וגו' א"ר יצחק יוצק
 זהב רותח לתוך פיו של (נבוכדנאצר) [אותו
 רשע שחיק טמיא] שאלמלא (לא) בא מלאך וסמרו
 על פיו בקש לגנות כל שירות ותושבחות שאמר דוד
 בספר תהלים. ת"ר ששה נסים נעשו באותו היום
 אלו הן. צף הכבשן. ונפרץ הכבשן. והומק סורו.

שעה שקיו טפחו לו על פיו כשהיה רולה לשמות נהם: חבריהם
 של אלו מחיה מתים על יקאל היו אומרים שהיה קצר של
 קכניה מיסאל ועזריה ונבוכדנאצר היה יודע שהקנ"ה מקיה
 אותם: פתח ואמר להקנ"ה: אחוהי כמה רברבין פסוק הוא:
 יוצק זהב רותח משום דקא מיירי בשנאו דנבוכדנאצר כקייט כמי
 ליטא מעליא ולשון קללה: סטרו הכהו מאחורי ידו: לגנות
 שהיה משנאו שנקות כאות יותר מדוד ואלו אמרן הקנ"ה היה
 כוטה אחריהם יותר מאחרי השירות שעשה דוד: באוחו יום
 שהליכן לכבשן: צף הכבשן שהכבשן היה משוקע בארץ כעין
 כבשן של סיד ולף ועומד ע"ג קרקע כדי שיראוהו כל העולם:
 נפרץ הכבשן כפלו קלת כותליו כדי שיוכלו כולם לראות בחוכו:
 הומק סורו כשפל גאותו כמו סורו רע. לשון אחר סודו כמו
 יסודו נשתלשל וכן (לימד) [לימדנו] ר' יעקב בר יקר אבל מורי
 גרים והומק סידו סיד הכבשן נמסה מרוב קמימות כך שמעתי
 והיתה מושכת למרקוק ומהנל של אותן הסיד כשרפו אותן

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצא

ונהפך צלם על פניו. ונשרפו ארבע מלכיות.
 והחיה יהוקאל את המתים בבקעת דורא. וכולהו
 גמרא וד' מלכיו קרא דכתי' *ונבוכדנאצ' מלכא שלח דניאל ג
 למכנש לאחשדרפניא [סגניא ופחות' אדרגוריא
 גדבריו דתבריא תפתיא וכל שלטוני מדינתא וגו']
 וכתיב *ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא ס
 והדבריו מלכא חזיון לגובריא אילך וגו' תנא דבי
 ר' אליעזר בן יעקב אפילו בשעת הסכנה לא ישנה
 אדם את עצמו מן הרבנות שלו שנ' *באדין גובריא ס
 אילך כפיתו בסרכליהון פטישהון וכרבלהון וגו'.
 א"ר יוחנן *גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת צג
 שנ' *ענה ואמר הא אנא חזי גוברין ארבעה שרין ס
 מהלכין בגו נורא (וכל חבל) [וחבל] לא איתי
 בהון וריויה די רביעיא דמה לבר אלהין:

שהשליכו סכניה מישראל ועזריה לתוך כנשן האש: ונהפך צלם של
 זהב על פניו: ד' מלכיות מלכיס ואכשיהס שסייעו לכנזכדנאלר
 להשליך סכניה מישראל ועזריה לתוך האור: מקראי נפקי דכתיב
 וכנזכדנאלר מלכא שלק למכנש לאחשדרפניא וגו' ולנסוף אחר
 שילאו מן הכנשן כתוב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא
 והכך ללא כתיבי כשרפו: אל ישנה אדם מן הרבנות שלו
 שהרי סכניה מישראל ועזריה היו לבושין בגדי תפארתן כשהושלכו
 לכנשן. אל ישנה שלא יראה מצוהל ומפוקד *ומצוייטין מהשיכאין: גי' רש"י
 פטישהון וכרבלהון עמיכי מלבושין: גדולים צדיקים יותר
 ממלאכי השרת דנרישא קשיב לתלתא לדיקי ומלאך לבסוף
 דכתיב וריויה די רביעיא דמה לבר אלהין:
 ונתכייטין
 שוכאין
 מפניו

קמג א"ר חנחום בר חנילאי בשעה שיצאו חנניה
 מישראל ועוריה מכבשן האש באו כל אוה"ע
 וטפחו לשונאיהן של ישראל על פניהם אמרו
 להם יש לכם אלוה כזה ואתם משתחווים לצלם
 דכילט ט מיד פתחו ואמרו *לך ה' הצדקה ולנו כושת הפני'
 כיום הזה. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מ"ד
 ס"ו *אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסנוי (אמר הקב"ה)
 אני אמרתי אעלה בתמר אלו ישראל ועכשיו לא
 עלה בידי אלא סנסן אחד של חנניה מישאל
 זכריה א ועוריה. א"ר יוחנן מ"ד *ראיתי הלילה והנה איש
 רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההרסי' אשר
 במצולה ואחריו סוסים אדומים שרוקים ולבנים
 מאי ראיתי הלילה בקש הקב"ה להפוך את כל
 העולם כלו ללילה והנה איש רוכב ואין איש
 סוס אלא הקב"ה שני *ה' איש מלחמה ה' שמו. על
 סוס אדום בקש הקב"ה להפוך את כל העולם
 כלו לדם כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועוריה
 זכריה א נתקררה דעתו שני *והוא עומד בין ההרסי' אשר
 וטפחו לישראל על פניהם שהשתקו לללס: אני אמרתי שכל
 התמר שלי הוא שיהיה נהם לדיקים הרבה ולא עלתה
 בידי וכו' ישראל כמשלו לתמר כדאמרי' מה תמר זה אין לו אלא
 לב אחד כו': והנה איש רוכב על סוס אדום בזכריה כתיב:
 כל העולם כלו ללילה מסכי שהשתקו לללס: והוא עומד בין
 ההרסים העמיד הקב"ה [עלמון] בזכות ההדסים שנמולה:

הלך פרק אחד עשר סנהדרין הצב

במצולה ואין הדסים אלא צדיקים שנ' *זיהו אומן אסתר נ
את הדסה ואין מצולה אלא ככל שנ' *האומר ישע' נד
לצולה חרבי ונהרותיך אוביש מיד מלאים רוגז
נעשים שרוקים ואדומים נעשו לבנים. אמר רב ע"י
פפא ש"מ סוסיא חזירא מעלי לחלמא. ורבנן נדש"א
להיכן אזלו אמר רב בעין הרע מתו. ושמואל אמ' גירסות
ברוק טבעו ור' יוחנן אמר עלו לא"י ונשאו נשים שוכות
והולידו בנים ובנות. כחנאי ר' (אלעזר) [אליעזר]
אומר בעין הרע מתו ר' יהושע אמר ברוק טבעו
וחכמים אומרים עלו לא"י ונשאו נשים והולידו
בנים ובנות שנ' *שמע נא יהושע הכהן הגדול וכריה ג
אתה ורעידך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה
איוזו הם אנשים שנעשה להן מופת הוי אומר זה
חנניה מישאל ועזריה ודניאל להיכן אזל אמר

האומר לצולה חרבי לנבל שישבת במטולה: חרבי לשון קרנו
המים: שרוקים לנועים ואחר כך נעשו לבנים כשנסתכל
בלדיקים כח מכעסו: סוסיא חזירא מעלי לחלמא מדקאמר
שהאדום הוא רעו לקללה: ורבנן קכיה עישאל ועזריה: להיכן
אזלו כשילאו מן הכנען דתו לא מדכר להו זכולהו כתיבי: בעין
הרע מתו שהיו מסתכלין בהן על שהיו תמהין בהן: ברוק טבעו
זאתו רוק שרקקו איה"ע בישראל שאומרים להם אלוה כזה
היה לכם והשתקויתם לללם: הוי אומר זה חנניה כו' אלמא
קזרו לארץ אלל יהושע כהן גדול: דניאל להיכן אזל כשהואלכו
קביריו לתוך כנען האש שלל הושלך עמהם: הוא

רב למיכרא נהרא רבא בטורא ושמואל אמ' לאתוי
 ביזרא דאספסתא רבי יוחנן אמר לאתויי חזירי
 [דאלכסנדריא של מצרים] איני (והתניא) [והתנן]
 תודם הרופא אומ' אין פרה וחזירה יוצא' מאלכסנדריא
 של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא
 חלד וזטרי אייתו בלא דעתייהו:

קמ"ד ת"ר שלשה היו באותה עצה הקב"ה ודניאל
 ונבוכדנאצר הקב"ה אמר ליזיל דניאל מהכא
 דלא לימרו בזכותיה איתנצל. ודניאל אמר איזיל
 מהכא דלא לקיים בי פסילי אלהיהם תשרפון
 באש ונבוכדנצר אמר יזיל דניאל מהכא דלי
 לימרו קלייה לאלהיה בנורא ומנין דסגיד ליה
 דכילכ * באדין מלכא נבוכדנאצר נפל על אנפיהו
 ולדניאל סגיד וגו':

למיכרא נהרא רבא בטבריא לקפור ולהוליא נהר בטבריא.
 ל"א למכרא נהרא בטורא נהר: לאתויי ביזרא דאספסתא
 להניא זרע של עשב שהוא מאכל בהמה שלקו כ"כ הכי הוי קיס
 (ליה) [להו]: לאתויי חזירי ממצרי' שלקו כדי לגדלם לולדות
 שקזירי מלרים גדולים הם: והתניא אמר תודום הרופא
 לקמ"ס שהיו אומרים כיטלה האם ערפה והא אין פרה וקזירה
 יוצאה ממלרים כו' כדי שלא יהא מלויין במקומות אחרים [ואף
 עפ"כ קיו]: זוטרא אייתניהו ולא העלו על לבם דלפריה ורביה
 בעי והכיקו להוליאן בלא שתוך האם:
 באותה עצה שהלך משם דניאל: דלא ליקיים בי פסילי
 אלהיהם תשרפון באש דנבוכדנאצר עשאו חלוא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצג

*כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קמה
קוליה ואל צדקיה בן מעשיה הנבאים לכם ^{סס}
בשמי לשקר וגו' ובתיב *ולוקח מהם קללה לכל ידמי' ^{כס}
גלות יהודה אשר בכבל לאמר ישימך ה' כצדקיה ^{סס}
וכאחאב אשר קלם מלך בכל באש אשר שרפם
לא נאמר אלא אשר קלם א"ר יוחנן משום רבי
שמעון בן יוחאי מלמד שעשאם כקליו' *יען אשר ^{סס}
עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם מאי
עבוד אויל לגביה ברתיה דנבוכדנאצר אחאב אמר
לה כה אמר ה' השמיעי אל צדקיה וצדקיה אמ'
כה אמר ה' השמיעי אל אחאב אזלה ואמרה לי'
לאבוה אמר לה אלהיהם של אלו שונא זמה
הוא כי אתו לגבך שדרינהו לגבאי כי אתו לגבה
שדרתינהו לגבי אבוה אמר להו מאן אמר לכון
אמרו ליה הקב"ה והא חנניה מישאל ועזריה
שאלתינהו ואמרו לי אסור אמרו ליה אנן נמי
נביאי כותייהו לדידהו לא אמר להו לדידן אמר
לן. אמר להו אנא בעינא דאבדקינכו כי היכי
דבדקתינהו לחנניה מישאל ועזריה. אמרו ליה אינון
תלחא הוו ואנן תרין אמר להו בחרו לכו מאן
דבעיתו בהדויכו. אבחרו יהושע כהן גדול סברי
כדכתיב ולדכאל סגיד והוה ליה כפסילי אלהיהם שהמקרא הזה
היה לזכרון עליהן לשורפן לכך היה מתירא:
קליות שנליס המתהנהנין באש: השמיעי השתמשי: תלחא

ליתו יהושע דנפיש זכותיה ומגני עלן אחתינהו
 שדינהו אינהו איקלו יהושע כ"ג (איחרוך) איחרוכי
 זכריה ג מאניה שנ' *ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד
 לפני מלאך ה' והשטן עומד על ימינו לשטנו וכתי'
 סס *ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בכ השטן ויגער ה'
 כך הכוחר בירושלים הלא זה אוד מצל מאש.
 א"ל ידענא דצדיקא את אלא מ"ט אהניא כך
 פורחא נורא וחנניה מישאל ועזריה לא אהניא
 בהו כלל אמר להו אינהו תלתא הוו ואנא חד
 א"ל והא אברהם יחיד הוה התם לא הוו רשעי
 בהדירה ולא איתיהיב רשותא לנורא הכא הוו
 רשעים בהדי ואיתיהיב רשותא לנורא והיינו דאמרי
 אינשי תרי אודי יכישו וחד רטיבא אוקרן יכישו
 לרטיבא. מ"ט איענש אמר רב פפא שהיו בניו
 (נשואין) [נושאים] נשים שאינן הגונות לכהונה
 סס ולא מיחה בהן שנא' *ויהושע היה לבוש בגדים
 צואי וכי דרכו של יהושע ללבוש בגדים צואים
 אלא מלמד שהיו בניו (נשואין) [נושאים] נשים
 שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן:

קמו א"ר תנחום דרש בר קפרא בצפורי מ"ד *ותאמ'
 שש השעורי האלה נתן לי מאי שש השעורי
 סס

דות ג וכפיש' זכותיהו: הלא זה אוד מה אוד כקרך חף זה כקרך:
 אהני הועיל: אוקרן שרפו: מ"ט איענש יהושע דאהכי כורח
 למאכיה דהאי דאהדר איהו לנבוכדנאס' דק"יה בעלמא דק"יה:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצד

או לימא שש שעורים ממש וכי דרכו של בועז
ליתן מתנה שש שעורי *אלא שש סאין וכי דרכה ^{ס"ע"ב}
של אשה ליטורל שש סאין אלא רמו רמו לה
שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין
[בשש בשש] ברכות ואלו הן דוד ומשיח דניאל
חנניה מישאל ועוריה דוד דכתיב *ויען אהר מן ^{ס"א"טו}
הנערים ויאמר הנה ראיתי בן לוי הלחמי
יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר
ואיש תואר וה' עמו. ואמר רב יהודה אמר רב
כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלה"ר
יודע נגן שיודע לשאול. גבור חיל שיודע להשיב.
איש מלחמה שיודע לישא וליתן במלחמתה של
תורה. ונבון דבר שמכין דבר מתוך דבר. איש
תואר שמראה פנים בהלכה. וה' עמו שהלכה
שש שעורים ^{ס"ג} גרעיכין [שעורי] ממש: וכי דרכו של בועז
ליתן שש שבלים והא תמן אין פומתין לעני בגורן פקות
ממלי קב שעורין: אלא שש סאין דש קנין או שש לוגין ליכא
למימר דלא מייתי בנין מדה פקותה מסאה: ליטורל שש סאין
לישא משוי כזה: רמו רמו לה דש גרעיכין כתן לה לסימן ורמו
שעתידין לצאת שש בנים ממנה: יודע נגן גבור חיל ואיש
מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו היינו שש ברכות:
לא אמרו דואג לקמן מסרש דאחד מן הנערים היינו דואג:
אלא בלה"ר שהיה מספר בשבחו של דוד כדי שיקרא בו שאול
ויהרגהו: לישא וליתן במלחמתה של תורה להתוכח בת"ת:
פנים בהלכה שמניא ראיה לדבריו;

כמותו בכל מקום. בכולהו אמר יונתן בני כמותו
 כיון דא"ל זה עמו מלתא דברידיה נמי לא הוה
 כמותו ^{ש"ס יד} חלשא דעתיה ונתקנא בו דכשאל כתיב *ובכל
 עיני אשר יפנה ירשיע וכדוד כתיב *בכל אשר יפנה
 עיניו ^{ש"ס טו} יצליח ומנ"ל דרואג (האדומי) הוה כתיב הכתוב
 *אחד מהנערים מיוחד שבנערים וכתיב התם
 *ושם איש מעכדי שאל ביום ההוא נעצר לפני
 ה' ושמו רואג האדומי אביר הרועי אשר לשאול.
 *משוח דכתיב *ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה
 ובינה [רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה']
 *והריחו ביראת ה' לא למראה עיניו ישפוט ולא
 למשמע אוניו יוכיח. אמ' ר' אלכסנדר מלמד
 שהטעינו מצות ויסורים כרחים רבא אמר דמורח
 ודאין דכתיב לא למראה עיניו ישפוט ושפט בצדק
 דברידיה נמי לא הוה דשאל נמי לא הוי הלכה כמותו כדאמר
 *דגלי מס' כתיב ביה יראך יראוכי וישחקו שאל ללא
 גלי מס' כתיב ביה בכל אשר יפנה ירשיע: נעצר לפני ה' ללמוד
 תורה הרבה: אביר הרועים אשר לשאול אלמא שהוה מיוחד
 שבנערי דהיינו דואג דקזינן הכא דקרי ליה אביר הרועי: ונחה
 עליו רוח ה' איזה רוח רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח
 דעת ויראת ה' הרישה: ה"ג והריחו ביראת ה' א"ר אלכסנדר
 שהטעינו במצות ויסורי כרחים היינו והריקו לשון רבים ולא
 גרסינן וכתיב והריקו: רבא אמ' מאי והריקו דמורח ודאין מריק
 נקדס ואופט ויודע אס קייב הוא: לא למראה עיניו ישפוט

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצה

דלים והוכיח במישור לענוי ארץ. בר כוזבא מלך ^{בנימל}
חרתין שנין ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח ^{סיכ מולך}
אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין נחוי אנן ^{וגם ר"ע}
אי מורח ודאין כיון דחוייה דלא מורח ודאין ^{מעבדנו}
קטלוהו. דניאל חנניה מישאל ועזריה דכתי' בהו ^{מתחלה}
*ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ^{דניאל א}
[ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת זמבני מדע
ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך] מאי אשר
אין בהם כל מום א"ר חמא בר חנינא אפילו
כריבדא דכוסילתא לא הוה בהו. מאי ואשר כח
בהם לעמוד בהיכל המלך א"ר חמא בר חנינא
מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק ומן השיחה
ומן השינה ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכים
לנקביהם מפני אימת מלכות:

*ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל קמו
ועזריה א"ר אלעזר כולן מבני יהודה הם ^{שם}
ולא למשמע אזניו יוכיח ואס"ה ושפט כלדק דלים כגון ע"י ^{דניאל א}
הרקה: בר כוזבא מעלכי הורדוס היה: אשר אין בהם כל
מום וטובי מראה משכילים בכל חכמה יודעי דעת ומניכי מדע
ואשר כח בהם הרי ששה: אפי' ריבדא דכוסילתא לא היתה
צגופס שלא היו לריכין להקזה: ריבדא סונמור"א בלע"ז:
כוסילתא שם כלי המקיז: מן השיחה שלא היו מספרין בדברים
צטלים כדי שלא יתגבו בפני המלך: ^ה
כולם מבני יהודה כדקשינ לעיל ששה נמיס העתידיס ללאת

ורבי שמואל בר נחמני אמר דניאל מבני
 יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים.
 ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו
 סריסים בהיכל מלך בבל מאי סריסים רב אמר
 סריסים ממש ור' חנניה אמר שנסתרסה ע"ז
 בימיהם בשלמא למ"ד שנסתרסה ע"ז בימיהם
 דניאל ג' היונו דכתיב * וחבל לא איתי בהון אלא למ"ד
 סריסים ממש מאי וחבל לא איתי בהון חבל
 דנורא והכתיב * וריח נור לא ערת בהון לא חבלא
 מרות וקשיב בהדייהו קנניה מישאל ועזריה: דניאל לקוד
 קנני יהודה אכל קנניה מישאל ועזריה לא ולית ליה הק דרשה
 דלעיל דשז שעורים: מבניך אשר יצאו ממך בקזיקה מלך יהודה
 כתיב: סריסים ממש שסירסן לקנניה מישאל ועזריה שכן דרכם
 של מלכי לסרס את האדם כדי שלא ישא אשה ויהא פנוי לעבודת
 המלך ולית ליה הא דמקמי דאמרי לעיל שעלו לא"י וכשאו נשים
 והולידו זנים וזכות: ור' חנניה אמר לא סרסם אלא להכי
 קרו להו סריסים שנסתרסה ע"ז בימיהם שנימיהם כודע [לכל]
 שאין ממש בע"ז ופורעניות שהיה כניא מתכבא לקזיקה שיהו
 גולים מארלס ויוליכס בהיכל מלך בבל ור' שמואל בר כסמי
 דאמר קנניה מישאל ועזריה משאר שבטים היו מוקים האי קרא
 בדניאל לקוד: מאי וחבל לא איתי בהון והלא קבלה היא זו
 שנסתרסו ומהאי קרא דלעיל ילדי אשר אין בהם כל מוס לא מלי
 פריך דאיכא למימר בשעה שנאו לכבודכאלר תמימים היו
 וסרסם: חבל די נורא לא איתי בהון אכל קנלי הגוף מיהא
 איכא: (וסריך) ולחבלא דנורא לא אינטריך דהא כתב קרא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצו

ולא ריחא. בשלמא למ"ד שנסתרסה ע"ז בימיהם
היינו דכתוב *כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו ישעיה כו
את שבתותי וגו' אלא למ"ד סריסי' ממש משתעי
קרא בגנותא דצדיקי הא והא הוה בהו בשלמא
למ"ד סריסים ממש היינו דכתוב *בביתי ובחומותי ^ס
יד ושם טוב מבנים ומבנות אלא למ"ד שנסתרסה
ע"ז בימיהם מאי טוב מבנים ומבנות אמר רב
נחמן בר יצחק מבנים שהיו להם כבר ומתו מאי
שם עולם אחן לו אשר לא יכרת א"ר תנחום
דרש בר קפרא בציפורי זה ספר דניאל שנקרא
על שמו:

מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו קטח
ונחמיה בן חכליה מ"ט לא אקרי ספרא ^ס
על שמוה א"ר ירמיה בר אבא מפני שהחזיק
טובה לעצמו שנ' *זכרה לי אלהי לטובה [כל] כחמיה ^ס
אשר עשיתי על העם [הזה] דוד נמי מימר אמ'
וריק כור לא עדת בהון: ולא ריחא עשן האש: הא והא הוו
סריסים ממש ונסתרסה ע"ז בימיהם: טוב מבנים ומבנות
מכלל דנכיס לא היו להו דסריסים היו: מאי טוב מבנים
ומבנות הכא לא מלי לתרוכי הא והא הוי דא"כ במאי פליגי:
שהיו להם כבר ומתו ללא הוו נכיהם קיימיס ומיהו לא
היו סריסים: אחן לו להם לא כאמר אלא לו לאחד מהם והיינו
ספר דניאל שנקרא על שמו:

מכדי וכו' רוב דנכיס שנספר עזרא נחמיה אמרן: דוד נמי
מימר אמר הכי כלו' מאי מקוץ טובה איכא:

מליס קו* זכרני ה' ברצון עמך ופקדני בישועתך. דוד רחמי
 הוא דקבעי. רב יוסף אמר מפני שספר בגנותן
 כחוויה ס של ראשונים שנ' *והפחות הראשונים אשר לפני
 הכבירו על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחד
 כסף שקלי' ארבעים גם נעריהם שלטו על העם
 ואני לא עשיתי כן מפני יראת אלהים ואף על
 דניאל שגדול ממנו סיפר ומנ"ל דגדול ממנו דכתי'
 דניאל * וראיתי אני דניאל לבדו את המראה והאנשים
 אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה
 גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא מאן נינהו
 אנשים א"ר ירמיה ואי תימא ר' חייא בר אבא
 צד זה חגי זכריה ומלאכי * אינהו עדיפי מיניה ואיהו
 עדיף מינייהו אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי
 ואיהו לאו נביא ואיהו עדיף מינייהו דאיהו חזא
 ואינהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעית
 רב יוסף אמ' לאו אהכי איענש דהא דוד כמי אמ' כי האי גונא
 לא לכך נענש שספר בגנותן של ראשונים: מאן נינהו שהיו עמו:
 חגי זכריה ומלאכי וכיון שהם לא ראו והוא ראה אלמא גדול
 מהם היה ומדאשכחן דניאל הוה קשיב עפי מקמי זכריה ומלאכי
 דהוו נביאי ש"מ דגדול הוה מכמיה בן חכליה דלא הוה נביא
 ואפ"ה ספר עליו דלא אפקיה מכלל גנות הראשונים. דניאל היה
 מבאי גולה עם הקרש והמסגר וכמיה היה מעולי הגולה זמן
 מרובה לאחר מכן: אינהו עדיפי מיניה וכו' אגב גררא בעלמא
 קמני הכא ומלמא נאסיה נפשה היא וברוב ספרי' אינה כתובה:
 מ"ט איבעית דכתיב אבל קרדה גדולה נפלה עליהם:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצו

אע"ג דאינהו לא חוו מידי מזלייהו חוי. אמ' רבינא
ש"מ האי מאן דמבעית אע"ג דאיהו לא חוי מזליה פי' דש"י
חוי מאי תקנתיה לנשוף מדוכתיה ארבעה גרמירי כחגילה שר
או נמו ליקרי קריאת שמע ואי קאי במקום הטנופת
של אדם
למעלה
לימא הכי עיוא דבי טבחא שמינא מינאי:

*לסרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו' א"ר תנחום קמט
דרש בר קפרא בצפורי מפני מה כל שס

מ"ם שכאמצע תיבה פתוחה וזו סתומה בקש ישיעיה ט
הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג
אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע
ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותושבחו'
לפניך לא עשיתו משיח חזקיה שעשית לו כל
הנסים הללו ולא אמר לפניך שירה תעשה משיח
לכך נסתתם. מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו
רבש"ע אני אומר לפניך שירה תחרת צדיק זה
ועשתו משיח פתחה ואמר' שיר' לפניו שנ' *מכנף סס כד
הארץ ומירות שמענו צבי לצדיק וגו' אמר
לנשוף לדלוג: במקום הטנופת דלא מלי קרי: לימא הכי לקט
כלו' לך אלל העזים והניקני:

מ"ם שנתנת למרבה המשרה סתום: כל הניסים הללו שניכל
מסנחריב וכתרפא מקליו: לכך נסתם כלומר נסתמו הדברי'
שעלו במחשבה ולא נעשו. ל"א לכך נסתם שנקט הקב"ה לסתום
לרותיהן של ישראל שנקט לעשותו משיח. ומורי אמר לפי שנסתם
פיו של חזקיהו ולא אמר שירה: שמענו צבי לצדיק שר העולם

למעלה וקשה סה זיבשה סה: הישיבה

שר העולם לפני הקב"ה רבש"ע עשה צביונו לצדיק
 זה יצתה בת קול ואמרה רוי לי רוי לי אמר
 נביא אוי לי אוי לי עד מתי יצתה בת קול (ואומר)
 [ואמרה] *כוגדים בגדו וכגד כוגדים בגדו ואמר
 יסעי' כד רבא ואיתימא ר' יצחק עד דאתי כווי וכווי דכווי.
 סס כא *משא דומה אלי קורא משעי' שומר מה מלילה
 וגו' א"ר יוחנן אותו מלאך הממונה על הרוחות
 דומה שמו נתקבצו כל הרוחות אצל דומה אמרו
 לו שומר מה מלילה שומר מה מליל (לא אחא
 בקר). אמר שומר אחא בקר וגם לילה אם חבעיון
 שאמר עשה לביונו של לדיק: שר העולם מלאך שכל העולם
 אינו מסור בידו (זה"ק מככף הארץ זמירות שמענו שפתה
 מרש"י ואמר' שירה): רוי לי רוי לי כסתרות שלי הן ואני יודע על
 לשון רש"י מה מעכב: אמר נביא [אוי לי] עד מתי יבא משיח: עד
 בגו' עד דאתי כווי וכווי דכווי עד *שיחצונו שוכאי ישראל כמה
 שכתבו פעמים: על הרוחות שנשמות כפקדות אללו והיינו משא דומה
 רשעי ישראל כך אמר דומ' אלי קורין הרוקות על עסקי שעיר עשו ואמר לי
 וכו' שומר מה מליל' הקב"ה שהוא שומר מה אמר (מליל' זה) מן
 הגלות שהוא כלילה: שומר מה מליל מה דבר למתי קץ הגאולה
 מליל זה: (לא) אחא בקר בתמיה ואית ספרי' דלא כתיב בהו
 וככון: אמר להם השר כך אמר שומ' הקב"ה אחא בקר גאול'
 תבא וגם לילה אבל מתקלה תהיה גלות הרבה. ל"א לאמר
 שיגאלו ויבנה מקדש שני יקזרו ויגלו גלות זה. ל"א גם לילה
 לרשעים וכן תרגמו מוכיח אית אגר ללדיקים ואית פורענות
 לרשיעייא: אם חבעיון אם תנקשו להגאל:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצה

בעיו שובו אתיו:

הנא משום ר' פפיים גנאי הוא לחוקיה וסייעתו קנ
 שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה ^ס
 שירה שנא' * מכנף הארץ זמירות שמענו צבי יסעי' כד
 לצדיק וגו' וכיוצא בדבר אתה אומר * ויאמר יתרו שמות ית
 ברוך ה' אשר הציל אתכם. הנא משום ר' פפיים
 גנאי הוא למשה וששים רבוא שלא אמרו ברוך
 עד שבא יתרו ואמר ברוך ה' * ויחד יתרו רב ^ס
 ושמואל רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו
 ושמואל אמר שנעשה חרודין חרודין כל בשרו
 אמר רב היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה
 דרו לא תבוי ארמאה קמיה. * לכן ישלח הארון יסעי' י
 ה' צבאות במשמניו רוזן מאי משמניו רוזן אמר
 הקב"ה יבא חוקיה שיש לו שמונה שמות ויפרע
 מסנתרב שיש לו שמונה שמות חוקיה דכתיב
 * כי ילד יולד לנו בן ניתן לנו ותהי המשרה על ^ס
 שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד
 שר שלום והאיכא חוקיהו שהוקו יה ד"א חוקיה
 שחוק את ישראל לאביהם שבשמים. סנחריב

בעיו בקאו רממיס: שובו בתמונה: ואתיו לגאולה:

גנאי הוא דבר מגונה עשו: חרב חדה שמל צטרו וכתגייר: חרודין

חרודין קמטין קמטין שהיה מילר מאד על מפלת מלרים: ננחיי

גיורא עד עשרה דרי הכי הוא משל בני אדם * ומיהו יתרו לאו וכחוקי

עשירי הוה: פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום: שחיוק כותן טעם

וישראל העוסקין בתורה כדלקמן: דוקא

דכתיב ביה *תגלת פלאסר *פלמנסר *שלמנאסר
 (פולסרגין פרגון) [*פול *סרגון] *אסנפר *רבא
 *ויקירא והאיכא סנחריב שסיחתו ריב ד"א סח
 ונחר דברוי כלפי מעלה א"ר יוחנן מפני מה זכה
 אוחו רשע לקרותו אסנפר רבא ויקירא מפני שלא
 סיפר בגנותה של א"י שנאמ' *עד בואי ולקחתיו
 אתכם אל ארץ בארצכם רב ושמואל ח"א מלך
 פקח היה וח"א מלך טפש היה למ"ד מלך פקח
 היה אי אמינא להו עדיפא מארעייכו אמרו קא
 משקרת ומאן דאמר מלך טפש היה א"כ מאו
 רבותיך. להיכא אנלי להו מר זוטרא אמר לאפריקא
 ור' חנינא אמר להרי סלוג. אבל ישראל ספרו
 בגנותה של ארץ ישראל כי מטו שוש אמרו
 שויא כי ארעין כי מטו עלמין אמרו כעלמין

מ"כ טו
 ד"ס א ס
 מ"כ טו
 שס טו
 ישעיה כ
 עזרא ד
 שס
 שס
 מ"כ יח
 ע"ל שס
 א"י שס"א
 כה חשש
 כל הארץ

תגלת פלאסר שס א' הוא דכתי' נימי פקס בן רמליהו בא תגלת
 פלאסר מלך אשור: אסנפר קד רבא קד ויקירא קד: כלפי
 מעלה כדלקמן שקירף ע"י מלאך: אל ארץ בארצכם ולא אמר
 מוטבות מארלכם: קא משקרת שהרי אין ארץ מעולה הימנה
 ולכן לא אמ' מוטבו' מארלכם: להיכא אנלינהו סנחריב לעשרת
 השנטי' דכתיב ויכסם נמלק ובקצור כהרי גוזן וערי עדי הי כינהו
 אותן מקומות: אבל ישראל כי אנלינהו סנחריב ספרו בגנותה
 של א"י דכי מטו לאותו מקום שמו שוש: אמרו שויא לארעין
 זאת הארץ שוייה לארלכו: כשבאו למקום שמו עלמין אמרו כי
 עלמין זה המקום שיה לירושלי' סנקרא בית (עלמין) [עולמיס]:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין רצט

כי מטו שוש חרי אמרו על חד תרין:

*ותחת כבודו יקר יקוד כיקוד אש א"ר יוחנן קנא
תחת כבודו ולא כבודו ממש כי הא שס

דרבי יוחנן קרי (להו) [ליה] למאני' מכבודותיה ישיני' י
רבי אלעזר אומר תחת כבודו ממש כשרפת בני
אתרן מה להלן שרפת נשמה וגוף קיים אף כאן
שרפת נשמה וגוף קיים:

תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה פרעה שחירף קנב
בעצמו נפרע הקב"ה ממנו בעצמו סנחריב שס
שחירף ע"י שליח נפרע הקב"ה ממנו *ע"י שליח. שס ע"ב

כשבאו למקום שוש חרי אמרו על חד תרין כלו' זה יפה פי
שנים כמקומנו ועל שס כך נקראו כל אותן מקומות כך:

ה"ג תחת כבודו ולא כבודו ממש דכבודו ממש משמע נשרו
וגופו תחת כבודו משמע תחת הגוף והנשר כלו' נשמה

שבתוך הגוף והשתא אמר תחת כבודו ולא כבודו ממש נשמה
שבתוך הגוף אלף האי כבודו היינו נגדיו דתחת נגדיה' כשרפו

וכי הא דר' יוסמן וכו' דכל הגוף נשרף תחת הנגדים ולא גרסינן
תחת כבודו ולא תחת כבודו ממש דמשמע דמקרא נפקא לזה

דהאי תחת כבודו לא תחת [כבודו] ממש ומהיכא תיפוק ליה
האי אבל השתא דדרשה בעלמא דריש ליה: תחת כבודו ממש

תחת גופו ממש שהגוף קיים וכשמה נשרפת:

בעצמו הוא עלמו ולא ע"י שליח לא היה ציוי כל כך ולכך
הקב"ה כמו כן נפרע ממנו בעלמו ולא כתבייש כל כך

דאיכו דומה מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן: ע"י שליח

שנות ה' פרעה דכתיב ביה * מי ה' אשר אשמע בקולו
 שכ יד נפרע הקב"ה ממנו בעצמו דכתיב * וינער ה' את
 חנקים מצרים כהוך הים וכתי' * דרכת בים סוסיך חומר
 ו"כ יט מים רבים. סנחריב דכתיב * כיד מלאכיך חרפת
 ס"ה' נפרע הקב"ה ממנו ע"י שליח דכתיב * ויצא
 מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמוני' [וחמשה]
 י"שני' לו אלף וגו'. ר' חנינא בר פפא רמי כתיב * מרום
 ו"כ יט קיצו וכתיב * מלון קיצו אמר אותו רשע בתחלה
 אחריב דיר' של מטה ואח"כ אחריב דירה של
 ס"ה י"ח מעל' א"ר יהושע בן לוי מ"ד [*עתה] המבלעדי
 ה' עליתי [אל הארץ הזאת להשחיתה] [על המקו'
 הזה להשחיתו] ה' אמר אלי עלה על הארץ הזאת
 י"שני' ח והשחיתה מאי היא דשמעיה לנביא דקאמ' * יען
 כי מאס העם הזה את מי השילוח ההולכי לאמ'
 ומשוש את רצין ובן רמליהו אמר רב יוסף אלמל'
 חרגומו דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר
 חלק דקץ עמא הדין במלכותא דבית דוד דמדבר
 דהיינו ביזוי יותר אף הקב"ה נפרע ע"י שליח וכתבייש יותר:
 כתיב מרום קצו בישיעה: וכתיב מלון קצו במלכים. מרום
 קצו משמע דירה של מטה כדכתיב מרום מראשון מקום מקדשנו.
 מלון קצו משמע דירה של מעלה בית מלכו: ה' אמר אלי עלה
 אל הארץ הזאת והשחיתה מאי היא היכן אמר לו הקב"ה
 להשחיתה: יען כי מאס העם הזה וגו' ומשש את רצין ובן
 רמליהו ואתרעיו [להשחיתם] ברצין ובן רמליהו:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין ש

להזן בנייתו כמי השלוח דנגדין בנייתו ואתרעיואו
ברצין וכן רמליהו:

א"ר יוחנן מ"ד *מארת ה' בבית רשע ונוה צדיקי קנג
יכרך מארת ה' בבית רשע זה פקה בן סס

רמליהו שהיה אוכל מ' סאה גוזלות בקינוח סעודה ^{מסלי ג}

ונוה צדיקים יכרך זה חוקיה מלך יהודה שהיה

אוכל ליטרא (בשר) [ירק] בסעודה *ולכן הנה ^{ישעיה ח}

ה' מעלה עליהם את מי הנהר העצומים והרבי

את מלך אשור [גוי ועלה על כל אפיקיו] וכתיו *וחלף ^{סס}

ביהודה ושטף ועבר עד צואר יגיע אל ^{מ"ט}

איענש. נביא אעשרת השכטים אתנכי והוא יהיב

דעתיה על כולה ירושלים בא נביא וא"ל *כי לא ^{סס}

מועף לאשר מוצק לה א"ר אלעזר בר ברכיה

אין נמסר עם עיף בתורה ביד מי שמציק לו מאי

*כעת הראשון הקל ארצה וכולון וארצה נפתלי ^{סס}

והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל הגוי

לא כראשונים שהקלו מעליהם עול תורה אבל

מארת ה' אשר לא ישנע מכל מה שהיה אוכל: אוכל ליטרא

(בשר) [ירק] במדה: ועלה על כל אפיקיו שא"ל

הקב"ה עלה והשקת: מ"ט איעניש מאמר שרשות הלך שכניא

כמכנא [עליו] מ"ט איעניש: בא נביא ואמר לו כשנא על

ירושלים: לא מועף לאשר מוצק לה לא כמסר עמו של קזקיהו

שהוא עיף בתורה ביד סמרינ המליק לו: כעת הראשון הקל

ארצה וכולון וארצה נפתלי וגוי לא כראשונים עשרת השנטי

שהקלו מעליהם עול התורה אבל האקרוניס עמו של קזקיהו

אחרונים שהכבירו עליהם עול חורה וראויין הללו
 לעשות להם נס*) כעוברי הים וכדורכי הירדן אם
 חוזר בו מוטב ואם לאו אני אעשה לו גליל בגוים
 ד"ס נ לנ* אחרי הדברוי והאמת [האלה] בא סנחריב מלך
 אשור ויבא ביהודה ויחן על כל הערים הבצורוי
 בגווי' איתאויאמר לבקעם אליו האי דישנא להאי פרדשנא.
 אחרי הדברים והאמת מאי אחר אמר רבינא
 לאח' שקפץ הקב"ה ונשבע ואמר אי אמינא לי'
 לחזקיה מייחינא ליה לסנחריב ומסרנא ליה בידך
 השתא אמר לא הוא בעינא ולא ביעתותיה בעינא
 מיד קפץ הקב"ה ונשבע דמייחינא לי' שנ' *נשבע
 ה' צבאות לאמר אם לא כאשר דמותי כן היתה

בגווי' איתאויאמר
 דיטכא
 כרי"ט

ישנייה יד

הכבירו עליהם עול חורה והיינו דכתיב והאחרון הכביר דרך
 הים עבר הירדן גליל הגוים ראויין הללו לעשית להם נס כיוצא
 מלרים שעברו את הים וכדורכי הירדן: אם חוזר בו סנחריב:
 מוטב ואם לאו אעשה אותו גליל הגוים (גלילה בגוים
 שמתגלגלות) [שמגלגל] בקרפה (בגוים) [בכל הגוים] ל"א
 לשון גללים: מ"ד אחרי הדברוי והאמת האלה השתא משמע
 אמת שהיה בקזקיהו שהיו עסוקין בתורה בא סנחריב מלך אשור
 ויבא ביהוד' ויחן על הערים ויאמר לבקעם אליו: האי דישנא
 להאי פרדשנא וכי מביאין דורון [כזה] לאדון כזה וכי מפני
 שהאמת בקזקיהו בא סנחריב: אמר רבינא מאי אחר הדברים
 והאמת אחר שקפץ הקב"ה וכשבע להביא סנחריב והיינו אמת
 (* שזה הכס שהולאך שרף קפ"ו אלף וחילו של סנחריב היה כס וסודסס
 כוון קי"ט וירדן ולכך היה גליל פסח

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שא

וכאשר יעצתי היא תקום לשבור אשור בארצי ועל
הרי אבוסנו וגו'. א"ר יוחנן [אמר הקב"ה] יבא
סנהרין וסיעתו ויעשה אבוס לחוקיהו ולסיעתו.
*והיה ביום ההוא יסור סכלו מעל שכמך ועולו ^{ישיבי}
מעל צוארך וחבל עול מפני שמן א"ר יצחק נפחא
חובל עול של סנהריב מפני שמנו של חוקיהו
שהיה דולק בבתי כנסיות וכבתי מדרשות מה
עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל
שאינו עוסק בתורה ידקר כחרב זה בדקו מדן
ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד
אנטיפרס ולא מצאו תנוק ותינוקת איש ואשה
שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה ועל אותו
הדור הוא אומר *והיה ביום ההוא יחיה איש ^{סס}
עגלת בקר ושתי צאן וגו' ואומ' *והיה ביום ההוא ^{סס}
יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף
כסף לשמיר ולשית יהיה אע"פ שאלף גפן באלף
כסף לשמיר ולשית יהיה *ואוסף שללכם אוסף ^{סס}
החסיל. אמר להם נביא לישראל אספו שללכם
אמרו לו לבוון או לחלוק אמר להם כאוסף החסיל
שקותמו של הקב"ה וקיומו אמת: ויעשה אבוס שיהיו כלס
פגרים ויאכילו סוסיהם ונהמתם בתוך [עלמות] הפגרים כעין
אבוס: מגבת ועד אנטיפרס מקומות שנסוף התקוים: אע"פ
שאלף גפן באלף כסף שהם יקרים שאין להם רוב כרמים
אפילו הכי לשמיר ולשית יהיה שמכיקין אותן לאבד ומכירות
אותן והיו עוסקין בתורה: (לשלול) [לבוון] כל אחד ואחד

מה אוסף החסיל כל א' וא' לעצמו אף שללכם
 כל א' וא' לעצמו. אמרו לו והלא ממון עשרת
 יסעי' לג השבטים מעורב בו אמר להם * כמשק גבים שוקק
 בו מה גבים הללו מעלון את האדם מטומאה
 לטהרה אף ממונם של ישראל כיון שנפל ביד
 האוה"ע מיד טיהר:

קנר אמר רב הונא עשר מסעות נסע אותו רשע באותו
 היום שני * בא על עית עבר במגרון למכמש
 יסעיה יפקיד כליו עברו מעברה [גבע מלון לנו חרדה
 הרמה גבעת שאול נסה] צהלי קולך [בת גלים
 הקשיבי לישה עניה ענתות נרדה מדמנה יושבי
 רש"ל מ"ה הגבים העיון] (עוד היום בנוב לעמוד וגו') הני
 טובא הוויין צהלי קולך בת גלים נביא הוא דקאמ'

לעצמו או לחלוק ביקד אותו ממון שנאמר מקיל סכריב. לא
 או לחלוק לאחרים מה שאנו שוללים אבל אנו אסורים באותו
 שלל ממון שזוזו מי' השבטים מעורב בו ואיכא משום גזל: כמשק
 גבים שוקק בו השקאה של לטורות שמקלטין מהם מים כובעים
 השקו באותו ממון וטיהרתו דמה לטורות הללו מעלון את האדם
 מטומאה לטהרה ע"י טבילה אף ממונם כו':

בא על עית וגו' ומתרגמינן ומכירבני משרייתו: עברו מעברה
 וגו' ולא קא קשיב עוד היום בנוב לעמוד דההוא לא מסע
 הוא אלא כדאמרינן לקמן אותו היום כשתייר מעוכה של כוב:
 הני טובא הוו די"ב הוא דאיכא: נביא הוא קרא דלהלי קולך
 בת גלים הקשיבי לישה דקשינכא ציה תלתא בת גלים לישה

דף סנהדרין פ"א הל' כ"ג (א"ש)

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שב

להו לכנסת ישראל צהלי קולך בת גלים בתו של
אברהם יצחק ויעקב שעשו מצות לפני כגלי הים.
הקשיבו לישרה מהאי לא חסחפי אלא אסחפי
מנבוכדנאצר הרשע דמתיל כארי שנאמי *עלה ידויה ד

אריה מסבכו מאי *עניה ענתות עתיד ירמיה בן צה
חלקי מענתות דמתנבי עלך דכתיב *דברי ירמיהו סס א

בן חלקיה מן הכהני אשר בענתות מי דמי התם
ארי הכא לישה א"ר יוחנן ששה שמו (יש) לארי

דאשי חט
שופטי יד
דאשי חט
ישניה ל
תהלי לא
איוב בת
ישניה י

אלו הם *ארי *כפיר *לביא *ליש *שחל *שחץ
אי הכי בצרו להו עברו מעברה תרתי נינהו. מאי

*עוד היום בנוב לעמוד א"ר הונא אותו היום
נשתייר מעונה של נוב אמרו ליה כלדאי אי אזלת

ענתות איכהו לאו מקושבכא כיכהו דכניא הוא דקאמר להו ישניה י
לישראל: מהאי לא חסחפי שתכלל מידו היינו דכתיב להלי
קולך: אלא איסחפי מנבוכדנאצר שמשל ללי דכתיב ביה
עלה אריה מסבכו והיינו דקאמר הקשיבי לישה: עניה ענתות
כלו כנאות ירמי הענתותי [היא] שעתידה לבא על כ"כ שתמסר
ירושלים בידו: אריה כפיר וכו' בדוכתא אחריתי מפורש למה
נקרא לו כל השמות הללו: א"ה דכוליה קרא להלי קולך לאו
מקושבכא הוא א"כ ליכא אלא ט' מסעות דהא עוד היום לאו
מקושבכא נמי הוא. ומתוך עברו מעברה תרתי אינון עברו קד
מעברה קד ואיכא עשר מסעות: אותו היום נשתייר מעונה
של נוב דמפני עון שהיה להם לישראל על (שהרגו) [שנהרגו]
כהכי כוז קנע הקנ"ה העוכש עד אותו היום ואותו יום בלבד

האידנא יכלת לה ואי לא לא יכלת לה אורחא
 דבעא לסגויי בעשרדה יומי סגא בחד יומא כי
 מטו לירושלים שדו ליה ביסתרקי עד דסליק
 ויתוב מעלוי שורא עד דחוייה לכולה ירושלי כי
 חוייה אדווטר בעיניה אמר הלא דא היא קרת'
 דירושלי רעלה ארגשית כל משרייחיועלה כבשית
 כל מדינתו הלא היא ועירא וחלשא מכל כרכו
 עממיא דכבשית בתקופ ידי עלה קם ומניד ברישיה
 מוביל ומייתו בידיה על טור בית מקדשא דבציון
 ועל עזרחא דכירושלים אמרין ליה נשדי בה ידא
 כ"א ל"ג האידנא אמר להו תמהיתו (דאתיחו מאורחא)
 למחר אייתו לי כל חד וחד מנייכו גולמי הרג
 מ"ב י"ט (טינא) מינה מיד *ויהי כלילה ההוא ויצא מלאך
 ה' ויך במחנה אשור גו' וישכימו בבק' והנה כלם
 פגרים מתים אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי

כל זה
 בתרגום
 יכתן
 בשיעוריה

כשתייר מזמן העונש ואלו היה כלקס בירושלים אותו היום היה
 כונסה הכי משמע קרא עוד היום אותו יום העמידו לסנקרינ
 על ירושלים בעין כוז: סגא בחד יומא והיינו י' מסעות שכסע
 אותו היום: שדו ליה לסנקרינ: בסתרקי תקתיו טפט"י בלע"ז
 עד שראה ירושלים כולה: עלה קם ומניד ברישיה עליה עמד
 והיה מניד ברישיה: נישדי ביה ידא האידנא כלמס בה עתה
 (האידנא): תמהיתו תימה הוא להתקיל היום משום קולשא
 דאורקא ל"א תמהיתו (תבהיתום) כתייגעמס: גולמיה הרג
 קתיכה של קומה לשון פרסי אכן רעועה מן הקומה וכנקעכה:

בת דינא בטל דינא:

*וישבי בנוב אשר בילידי הרפיה ומשקל קינו קנה
וגו' [ויאמר להכות את דוד] מאי וישבי שם
בנוב א"ר יהודה אמר רב איש שבא על עסקי ^{ש"כ כא}
נוב א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהיה עון זה טמון
בידך על ידך נהרג נוב עיר הכהנים ועל ידך
נטרד הואג האדומי ועל ידך נהרג שאול ושלשת
בניו רצונך יכלה זרעך או תמסר ביד אויב אמי
לפניו רבש"ע מוטב אמסר ביד אויב ולא יכלה
זרעי יומא חד נפק לשכר בואי אתא שטן ואדמי
ליה כטביא פתק ביה גירא ולא מטייה משכיה
עד דאמטייה לארץ פלשתים כדחזייה ישבי בנוב
אמר היינו האי דקטליה לגלית אחי כפתיה קמטיה
ואוחביה תותי בי סדויא אתעביד ליה נוסא מכא ^{ע"י} בילקו

בת דינא בטל דינא כיון שלן דינא בטל הריב וכן מפני שלא
ככנשה בו ביום לא הלליק ממקרת:

[וישבי בנוב] איידי דאיירי לעיל באותו יום שנתייר מעונה של ^{ע"י}
נוב כקט הכא וישבי בנוב שגא על עסקי נוב: הרפה ^{בסוטה}
היינו (כמו) ערפה: משקל קינו מתרגמינן מתקל סופיניה:
(נהרג) [נטרד] הואג האדומי שסיפר לה"ר על דוד שנתקא
בו שאול ולפי שקבל אחימלך את דוד בנוב א"ל שאול סוב ופגע
בכהני ה' כמלא שעל ידך כהרגו ואת' (כלול) [ככשל]. ובקטא זה
כהרג שאול ושלשת בניו במלחמת פלשתים: שכר ביזאי לשון
פרסי קריט"א. ל"א כפר הוא: קמטיה (הלכיעו) [הכניעו]

קטנה קריט"א: ל"א כפר הוא: קמטיה (הלכיעו) [הכניעו]

תהלי' ית ליה ארעא מתותיה היינו דכתיב *תרחיב צעדי
 תחתי ולא מעדו קרסולי ההוא יומא אפניא דמעלי
 שכתא הוה אכישו בן צרויה חייף רישיה בד' גרבי
 דמויא חזינהו כתמי דמא. א"ד אתא יונה איטריף
 קמיה אמר (אכישו) כנסת ישראל כיונת אמתילא
 שני' *כנפיונה נחפה בכסף ש"מ דוד מלכא דישראל
 בצערא שרי. אתא לביתיה ולא אשכחיה (שדר
 לכו מדרשא ולא אשכחיה) אמר תנן אין רוכבין
 על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין
 בשרביטו בשעת הסכנה מאי אתא שאל בי מדרשא
 אמרו לי' בשעת הסכנה שפיר דמי רכביה לפרידיה
 וקם ואזל קפצה ליה ארעא בהדי דקא מסגי
 חזייה לערפה אימיה דהורח (עולא) [נוולא] כי
 חזיתיה פסקתיה לפילכא שריתיה עלויה סברה
 למקטליה אמרה לי' עלם אייתי לי פלך פתקיה
 תת הנד של זתיס ויתיב עלה למעכו: מכא ליה ארעא
 מתותיה כתרככה הארץ מתחתיו ולא הזיקו. ל"א מכא ליה
 כשפלה הקרקע כעין גומא והימה חגיכה עליו: בד' גריוי בד'
 סאין של ויס. ל"א בד' (גריוי) בירא דמיא בד' בורות של ויס:
 איטריף קמיה היתה טורפת ומקנטת עלמה ומורטת כנסה
 והוזה ומלערת: קפצה ליה ארעא כמו לא תקפון כתקלה
 הארץ והגיע מהרה לארץ פלתיס: לערפה אמיה דיטבי:
 (עולא) [נוולה] טוה: בד' חזיתיה ערפה לאנישי סברה
 למקטליה נאותו פלך שהיה צידה ולא כנעה זו: אמרה לוח
 לאנישי אייתו לן ההוא פלך דכפל לפניך: הכי גרסינן פתקיה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שד

בריש מוחה וקטלי כד חזייה ישבי בנוב אמר
השתא הוו בי תרין וקטלי לי פתקיה לדוד לעילאי
ודץ ליה לרומחיה אמר ניפול עליה ונקטול אמ'
אבישי שם אוקמיה לדוד בין שמיא לארעא ונימא
ליה איהו אין חבוש מוציא את עצמו מבית האסורי'
א"ל מאי בעית הכא א"ל הכי אמר לי קודשא
ברוך הוא והכי אהדרי לי אמ' לי אפיך צלוחך
בר ברך קירא ליוזבין ואת לא תצטער א"ל אי
הכי סייע בהדן היינו דכתיב *ויעזר לו אבישי בן
צרויה אמר רב יהודה אמר רב שעזרו בתפלה
אמר אבישי שם ואחתיה הוה קא רדף בתרייהו

בריש מוחה וקטלה השליך חבישי הסלך לראשה ומתה: פתקיה
לדוד לעילאי זרקו כלפי מעל': ודץ לי' כעץ תחיתו חיתו בקרקע
כדי שיפול עליו וימות: ונימא איהו דוד עלמו לימא שם: אין
חבוש מתיר עצמו אין דעתו מכוונת עליו לומר השם והשתא
כילל דוד והשליכו השם ברקוק והלכו חבישי ודוד וקזרו להם:
א"ל חבישי לדוד: מאי בעית הכא למה באת כאן: א"ל הקב"ה
אמר לי רלוך שיכלה זרעך או תמסר ביד אויבך ואהדרי ליה
מוטב שאפול ביד אויב: א"ל אפיך צלוחך הסוך תפלתך ואמור
לפניו מוטב יכלה זרעך ולא תמסר ביד אויב דמה לך בלעזר בכיך:
בר ברך קירא ליוזבן ואת לא תצטער משל הוא אומרים בני
אדם בר ברך שעה ימכור ואתה לא תצטער: סייע בהדן
(עזרו) [עזור] בתפל' להפכו: והוה קא רדיף בתרייהו והן
בורקין שהיה קרוב לארץ פלשתיים:

כי מטו קובי אמרי קום ביה כי מטו כי תרי אמרו
 בתרי גיריון קטליה לאריא אמרו ליה זיל אשכח
 לערפה אמך בקיבור כי אדכרו לי שמא דאומיה
 ש"כ כחש חיליה קטליה היינו דכתיב *אז נשבעו אנשי
 דוד לו לאמר לא תצא אתנו ולא תכבה את
 נר ישראל:

קנו ת"ר שלשה קפצה להם הארץ אליעזר עבד אברהם
 שס יעקב אבינו ואבישי בן צרויה. אבישי בן

צרויה הא דאמרן אליעזר עבד אברהם דכתיב

ואבא היום אל העין למימרא (ההוא) [דההוא]

דהיום יומא נפק יעקב אבינו *דכתיב *ויצא יעקב מבאר

לדרסה שבע גו' ויפגע במקום וגו' כי מטו כו'. ומנ"ל דכלה

דהיום זרעיה דרוד דכתיב *ועתליה אם אחויה ראתה

כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה

הא אשתייר לה יואש החם נמי אשתייר אביתר

דכתיב *וימלט בן אחר לאחוימלך בן אחיטוב ושמו

אביתר א"ר יהודה אמר רב אלמלא (לא) נשתייר

כי מטו קובי לאותו כפר שמו קובי שנין א"י לארץ פלשתיים:

אמרי קום ביה אמרו זה לזה עמוד כנגדו ולא כנרק ונככו ולקך

ג"ה וע"ש כקרא קובי אינהו כוו בדקי בשמות הכפרים ועדיין היו מפסידין

במהרש"א וזכורקין: כי מטו בי תרי שס מקום: אמרו בין תרי גוריון

בתמיה: בקיברה שהרגנוה:

ומנא לן דכלה זרעיה של דוד כדאסיך ללומיה: החם [נמי]

אישתייר אביתר מכהני כונ:

אביתר לאחימלך בן אחיטוב לא נשחית מורעו של דוד שריד ופליט:

אמר רב יהודה אמר רב בא עליהם סנחריב קנו במ"ה אלף איש בני מלכים ויושבי בקרונ' סס

של זהב ועמהם שגלונות וזונות ובשמונים אלף גבורים לכושי שריון קליפה וששים אלף אחווי

חרב רצים לפניו והשאר פרשים וכן באו (אל) [על] אברהם וכן עתידין לבא עם גוג ומגוג כמתניתא

תנא אורך מחנהו ת' פרסה רוחב צואר סוסיו ארבעים פרסה סך מחנהו ר' וששים רבוא אלפין

חסר חד בעא אביי חס' [חד רבוא או חסר חד] אלפא או חסר מאה או חסר חד תיקו. תנא

ראשונה עברו בשחי (שטו ועברו) שנא *וחלף ישעיה ח ביהודה ושטף ועבר. אמצעיים עברו בקומה שני

*עד צואר יגיע. אחרונים העלו עפר על רגליהם סס ולא מצאו מים בנהר לשחות עד שהביאו מים ממקום אחר ושחו שנא *אני קרתי ושתיחי מים סס לו

שגלונות מלכות: על אברהם כאלקס גד' מלכים: בעי אביי האי קסר קד היכי קאמ' אי קסר קד רבוא וכו': ראשונ'

כת ראשונ' מקיליו של סנחריב: עברו בשחי שטו הסוס' בירדן וכתמעטו המים עד שעברו: האמצעיים בקומה זקופה ולא היו

המים מגיעים אלא עד הלואר: (שטו) [שחי] כמו שקו: העלו עפר ברגליהם אלא היה סס מים כל עיקר: קרתי לשון

ו"כ יט וגו' והכתיב *ויצא מלאך ה' ויד במחנה אשור
 ובישעי' לו מאה ושמונים וחמשה אלף וגו' א"ר אבהו הללו
 ראשי גייסות הן אמר רב אשי דיקא נמי דכתי'
 ס"י *במשמניו רוזן בשמנים דאית בהו אמר רבינא
 ד"ס נ לנ דיקא נמי דכתיב *וישלח ה' מלאך ויכחד כל
 גבור חיל ונגיד ושר במחנה וגו' ויבא בית אלהיו
 ומיצאי מעיו שם הפילוהו בחרב ש"מ:

קנח במה הכם ר' אליעזר אומר ביד הכם שנ' *וירא
 ס"ס ישראל את היר הגדולה היא היר שעתידה
 סמות יד ליפרע מסנחריב ר' יהושע אומר באצבע הכם
 ס"ס שנא' *ויאמרו החרטומי' אל פרעה אצבע אלהים
 היא היא אצבע שעתידה ליפרע מסנחריב. רבי
 אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר א"ל הקב"ה
 לגבריאל מגלך נטושה אמר לפניו רבש"ע נטושה
 יסעי' כל ועומדת מששת ימי בראשית שנ' *מפני חרבות
 נדרו [מפני חרב נטושה וגו'] רשב"י אומר אותו
 מקור. ה"ג ויצא מלאך ה' ויד במחנה אשור קפ"ה אלף
 א"ר וכו' ולא גרסינן והכתי' וילא מלאך ה' למא כל מקנה אשור
 אינו לא קפ"ה אף ולעיל קמכ"ר"ס רבוא: הללו קפ"ה אף: ראשי
 גייסו' כגידי הקיל שכן עולה הקשבון כדאמרינן מ"ה אלף בני מלכ"י
 ס' אלף גבורים ס' אלף אחוי קרב הרי קפ"ה אף אנל האמרי'
 שמתו אין מספר כדאמרינן והשאר פרשי' אין מספר:
 במה הכם המלאך: היר הגדולה יד הגדולה לא כאמר אלף
 היר דמשמע היר שעתידה וכו': מגלך נטושה שחזה
 מגלך להרוג את אלו:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שו

הפרק זמן בישול פירות היה א"ל הקב"ה לגבריא
כשאתה יוצא לבשל פירות היוקק להם שני *מידו יסני' כח
עברו יקח אתכם כי בבוקר בבוקר וגו' אמר רב
פפא היינו דאמרי אינשי אגב אורחך לבעל דבכך
אישתמע וי"א בחוטמן נשף בהם ומתו שני *וגם ^{סס ו}
נשף בהם וייבשו ר' ירמיה בר אבא אמר כפים
ספק להם ומתו שני *וגם אני הכתי כפי אל כפוי יחוקאלכא
והניחותי חמתי ר' יצחק נפחא אמר אזנים גלה
להם ושמעו שירה מפי החיו ומתו שני *מרוממותיך יסני' לג
נפצו גוים:

כמה נשתיירו מהם אמ' רב עשרה שני *ושאר ^{קנט}
עץ יערו מספר יהיו ונער יכתבם כמה נער ^{סס}
יכול לכתוב (יוד וכמה יו"ד) עשרה ושמואל אומ' ^{יסעיה י}
ט' שנאמ' * [ונשאר בו עוללות] כנוקף זית שנים ^{אינו בנח'}
שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה וחמשה ^{סס י}
בסעיפיה וגו' ר' יהושע בן לוי אומר י"ד שנאמ'
גבריא על ציול הפירות: היוקק לאלו לקיל סנקרינ
להרגן: אגב אורחך כשתלך לדרכך לפי תומך: לבעל דבכך
אשתמע לשוכאך התראה והפקידו: נשף כפס:
עשרה שהנער יכול להטיל טפה של דיו והיינו יו"ד שנשאר
עשרה: ושמואל אמר תשעה וכשאר בו עוללות כנוקף
זית שאין כשירים בו אלא דבר מועט שנים או שלשה גרגרים
בראש אמיר כן לא ישתיר במקנהו אלא דבר מועט וכמה ארבעה
וקמעה בסעיפי פוריה ארבעה וקמעה והיינו תשעה: י"ד

שנים שלשה גרגרי' ארבעה וחמשה וגו' ר' יוחנן אומ'
ה' סנחריב ושני בניו נ"נ ונכוזראדן נכוזראדן
דכאל ג' גמרא נ"נ דכתיב *וריויה די רביעאה דמה לכר
אלהין ואי לא דחוייה מנא הוה ידע. סנחריב
מ"ב יט ושני בניו דכתיב *ויהי הוא משתחוה בית נסרוך
אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב א"ר
אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרן
דכתיב *כיום ההוא יגלח ה' בתער השכירה | בעברי
נהר במלך אשור את הראש ואת שער הרגלים
וגם את הזקן [חספה] אתא קב"ה ואדמי לוי כגברא
סבא אמ' לוי כי אזלת לגבי מלכי מורת ומערב
דאייתיתינהו לבנייהו וקטלתינהו מאי אמרת להו
א"ל ההוא גברא בההוא פחדא נמי יתיב א"ל
צו היכי נעביד א"ל זיל *ושני נפשך במאי אישני
א"ל זיל אייתי לי מספר ואיגזיך [אנא] מהיכא
דכתיב שנים ושלושה ארבעה וקמשה היינו י"ד: ר' יוחנן מקרא
לא דייק להו אלא ה"ק הללו קמשה כשתיירו מהן סנחריב ושני
בניו וקרא משמע ככוקף חלקט זית דמשייר (מעליו) [מעט]
בראש עכף שנים או שלשה גרגרים כך ימשייר לו מעט ד' או ה':
גבוכדנאצר דכתיב גבי קכיה מישאל ועזריה וריויה די רביעאה
דמה לנר אלהין אלמא דקזא גבריאל והכירו בכבשן: סנחריב
ושני בניו דכתיב ויהי הוא משתחוה וגו': אי אפשר לאומרן
שהקב"ה בעלמו גלקו לסנחריב: דאייתיתינהו לבנייהו כדאמרן
שהציא עמו מ"ה אלף בני מלכיס: אשני נפשך שנה עלמך כדי
שלא יכירוך: ואיגזיך אנא אחי אגלקך:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שז

איייתי א"ל זיל לההוא ביתא ואיייתי אול אשכחינהו
מלאכי ואידמו ליה כגברא והוו קא טחני קשייתא
אמר להו הבו לי מספרתא אמרו ליה טחין חד
גריויא דקשייתא וניתן לך טחן חד גריויא דקשייתא
ויהבי ליה מספרתא עד דאתא איחשך אמר לי
זיל אייתי נורא אול ואיייתי נורא כהדי דקא נפח
אתלי ביה נורא בדיקניה אול גזייה לרישיה וריקניה
אמר היינו דכתי' *וגם את הזקן חספה אמר רב
פפא היינו דאמרי אינשי גרירתיה לארמאה ושפר
ליה אתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבעא חוכא
מיניה אול אשכח דפא מתיבותא דנח אמר היינו
אלהא רבא דשיזבי לנח מטופנ אמ' אי אזיל ההוא
גברא ומצלח מקרב להו לתרין בנוהי קמד שמעו
בנוהי וקטלוהו היינו דכתי' *ויהי הוא משתחוה בית מ"ב יט
נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב:
קשייתא גרעיכי תמרי': טחון אלו גרעיכין וכתן לך מספרי' והיינו
דכתי' נתער השכירה על (שכר) [שס] שטרק כתנו לו תער לגלג
ואיזה שכר (כתן) [כתנו לו] נענרי הכהר דנריס שדרכן לעשות
ע"י כהר דהיינו טקיכת רימיס: וגם את הזקן חספה דלא בתיב
גלוק חלא אראש חבל אזקן כתיב חספה לשון כילוי דמשמע ע"י
אור שכלתה לגמרי: גרירתיה לארמאה ושפר באפי' אס
אתה מסדך את הארמאה והוטב בעיכיו הנער לו אש בזקנו ולא
שבעא קוכא מיכיה: בית נסרוך אלהיו לשון נסר שהשתקוה
לנסר ועשאו אלוה: היינו דכתיב ויהי היא משתחוה בית
נסרוך וגו' דמשמע דמפני שהשתקוה לאס הכוהו נסרנו:

קס *ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וגו' א"ר
 יוחנן אותו מלאך שנודמן לו לאברהם
 לילה שמו שנ' *והלילה אמר הורה גבר. ר' יצחק
 נפחא אמר שעשה עמו מעשה לילה שנא' *מן
 השמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו'. אמ' ריש
 לקיש טבא דנפחא מדבר נפחא. *ויירדוף עד דן א"ר
 יוחנן כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כוחו ראה בני
 בניו שעתידין לעבוד ע"ו כדן שנ' *וישם האחד בבית
 אל ואת האחד נתן כדן ואף אותו רשע לא נתגבר
 עד שהגיע לדן שנ' *מדן נשמע נחרת סוסיו:
 קסא א"ר זירא אע"ג דשלח ר' יהודה בן בתיר' מנציבין
 הוזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו
 והוזהרו בורידין בר' יהודה והוזהרו בבני הארץ
 [ויחלק עליהם] אידי דאיירי במלכים איירי כמי בהאי קרא
 [דכתיב] ויהי כלילה ההוא וילא מלאך ה' וגו' נקט
 ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם : מלאך שנודמן לאברהם
 לילה שמו והוא סייעו : מעשה לילה שנלקמו נשזילו כוכבי
 לילה כמו שעשו נשזיל נרק : טבא מליה דר' יצחק שהוא כפסא :
 מדבר נפחא מר' יוחנן דמקרי נר כפסא נכולי תלמודא כגון
 מאן עייל נר כפסא . כראה למורי דאניו של ר' יוחנן הוה כפס
 לפיכך נקרא נר כפסא ואית דמפרשי נר כפסא על שם יופיו :
 הוזהרו בזקן אע"פ ששכח תלמודו הואיל ומקמת אונסו הוא :
 הוזהרו בורידין בר' יהודה דאמר נשקיטת קולין עד
 שיסקוט את הורידים של עיף הואיל וזולהו כולו כאחד ואינו
 קומכו ומולקו כנשר קיה ונחמה : והוזהרו בבני עם הארץ

ס
 דאשי' יד
 איוב ג
 שופטים ה
 דאשי' יד
 מ"א יב
 ידמיה ח
 ס

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שח

שמהן תצא תורה כי האי מלחא מודעינן להו
*צדיק אתה ה' כי אריב אליך אך משפטיו אדבר ירמיה נ
אותך מדוע דרך רשעיו צלחה שלו כל בוגדי בגד
נטעתם גם שורשו ילכו גם עשו פרי מה אהדרו
ליה *כי את רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה ס
את הסוסים גו' משל לאדם אחד שאמר יכול אני
לרוץ שלש פרסאות לפני הסוסי' בין בצעי המים
נודמן לו רגלי אחד רץ לפניו שלשה מילין ביבשה
ונלאה א"ל ומה לפני רגלי כך לפני הסוסי' עאכ"ו
ומה ג' מילין כך ג' פרסאות עאכ"ו ומה ביבשה

שכעשו תלמידי סכמים לעשות להם כבוד: שמהם תצא תורה
לישראל שהרי ילאו שמעיה ואבטליון מצני כניו של סנקריב ומצני
כניו של המן למדו (תיכוקות) [תורה] מצני כניו של סנקריב ואע"ג
דא"ר יהודה הכי הזהרו מצני עם הארץ: כי הא מלחא דלקמן:
מודעינן [להו] דכי היכי דמזיכין לקמן דלא זכה כבודכאלר
לאותו כבוד אלא מפני זכות ד' פסיעות כדאמרי' לקמן הכי כמי
אמרי' מצני עם הארץ דלא זכו לאותו כבוד אלא מפני זכות
מעט שהיה באביהם מ"ר. ואית דאמרי דר' זירא אדלעיל קאי
אצני סנקריב אע"ג דשלק ר' יהודה הזהרו מצני עמי הארץ
לכבדן שמהם תלא תורה כי היכי דכפקי מסנקריב כי הא מלחא
מודעינן להו לצני עמי הארץ דהא דמייקריס להו לאו משום
כבוד אביהם אלא בשביל התורה שבהם שלא תזוק דעתם עליהם
ויאמרו אבותיהם לדיקים היו: מדוע דרך רשעים צלחה מפני
מה הלליק כבודכאלר וכבש ירושלים: מאי אהדרו ליה לירמי':

כך בין בצעי המים עאכ"ו אף אתה ומה בשכר
 ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ אחר
 כבודי אתה מחמיה כשאני משלם שכר לאברהם
 יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסי' עאכ"ו היונו דכתי'
 ירוחיה כג* לנביאים נשבר לבי בקרבי וגו' הני ד' פסיעות
 מ"כ מאי היא דכתיב* בעת ההיא שלח ברודך בלאדן
 בן בלאדן מלך (אשור) [כבל] ספרים וגו' משום
 יסעי' לח דשמע כי חלה חוקיהו [ויחוק] שדר ליה* ספרי'
 ד"ה ב לב ומנחה [אין] לדרוש את* המופת אשר [היה]
 בארץ דא"ר יוחנן אותו היום שמת בו אחו שתי
 שעות היה וכי חלה חוקיה ואיתפח אהדרינהו
 יסעי' לח קב"ה להנך עשר שעו ניהליה דכתיב* הנני משיב
 את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחו בשמש
 אחורנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלו'
 במעלו' אשר ירדה אמר להו מאי האי אמרו לי
 חוקיה חלש ואיתפח אמר איכא גברא כי האי
 ולא בעינא לשדורי לי שלמא כתבו ליה שלמא
 למלכא חוקיהו שלם לקרתא דירושלם שלם

בצעי מים מרש"ק בלע"ז: ארבע פסיעות מפורש לקמן: עאכ"ו
 שיהיו כל אדם יכולין לתמוה על השכר גדול שישלם להם:
 לנביאים אנהם יצק ויעקב: נשבר לבי בקרבי כלומר
 תמהתי על מתן סלרן: שתי שעות כדי שלא יהא פכאי לסופדו
 ולקונרו: איתפח כמרסא: אהדרינהו הקב"ה להנך עשר
 שעות לקזקיהו דאותו יום שמתפסא קזקיה היה של כ"ב שעות:

לאלהא רבא. נבוכדנאצר ספרא דכלאדן הורה
ההוא שעתא לא הוה החם כי אתא אמר להו
היכי כתביתו אמרו ליה הכי כתבינן אמר להו
קריתו לוי אלהא רבא וכתביתו לוי לבסוף [אמר]
אלא הכי כתיבו שלם לאלהא רבא שלם לקרתא
דירושלם שלם למלכא חזקיה אמרו ליה קריינא
דאיגרתא איהו להו פרוונקא רהט בתריה כדרהיט
ארבעה פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה א"ר יוחנן
אלמלא לא בא גבריאל והעמידו לא היה תקנה
לשונאי ישראל:

מאי בלאדן בן בלאדן אמרי בלאדן מלכא הוה קסב
ואשתנו אפירה והווי כי דכלבא הוה יתיב ^{שס}

בריה על מלכותא כי הורה כתב הורה כתב
שמיה ושמיה דאבוה והיינו דכתיב *בן יכבד ^{וילאכי א}
אב ועבד אדוניו בן יכבד אב הא דאמרן ועבד
אדוניו דכתיב *בחדש החמישי (בשבעה) [בעשור] ^{ירמיה כב}
לחודש הוא שנת תשע עשרה למלך נבוכדנאצר
מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים [עמד] לפני
רהט בתריה דשליח: לא היה להם תקנה שהיה שכו מרובה
והיה לו רשות לאבד שאריתו:

הוה כתב שמיה ושמיה דאבוה כדי שימכנד אניו לכך נקרא
שס אניו עליו שנקרא מרודך בלאדן דאי לא כתיב אלא
מרודך בן בלאדן לא היה מתקרי עליה שמיה דאבוה דהכי כתבי
כלהו אינשי פנ"פ להכי כתב מרודך בלאדן: בחדש החמישי
(בשבעה) בעשור לחדש בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני

מלך בבל בירושלי' וישרוף את בית ה' ואת בית
 שם ע"נה מלך *ומי סליק נ"ג לירושלים והכתיב *ויעלו אותו
 ירוש' כנ (רבנן) אל מלך בבל [רבנן] וא"ר אבהו זו
 אנטוכיא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד
 אמר דמות דיוקנו היתה לו חקוקה על מרכבתו
 וחד אמר אימה יתירה היתה לו ממנו ודומה כמי
 שעומד לפניו אמר רבא טעין חלת מאה כודניאתא
 נרגא דפרזלא דשליטא בפרזלא שדר לי' נבוכדנאצר
 לנבזראדן וכולה בלעתניהו חד דשא דירושלים
 שנא' *ועתה פתוחי' יחד בכשיל וכלפות יהלומון
 בעי למיהדר אמר מסתפינ' דלא ליעבדו בי כי
 היכי דעבדו בסנחריב נפק קלא ואמרה שוור בר
 שוור נבזראדן שוור דמטא זימנא דמקדש חריב
 מלך בבל בירושלים אלמא נבוכדנאצר סליק לירושלים:
 ומי סליק והכתיב נהוא פרשא ויעלו לדקיהו א המלך רבנן
 אלמא רבנן הוה: זו אנטוכיא ואנטוכיא קי"ל דאיכה מא":
 דמות דיוקנו של כ"כ: חקוקה לו על מרכבתו של נבזראדן
 ודומה לו כמי שעומד לפניו ולכך כתב נא נבוכדנאצר והיינו
 כבוד: טעין חלת מאה כודניאת' משאוי שלש מאות פרדות:
 נרגא דפרזלא פטישי ברזל: דשריטא בפרזלא ברזל קדוד
 הקופץ ברזל אקר: בלעתניהו לא בליעה ממש אלא שזרם שהיו
 פטישיהם מתפוללין בהכותם נשער לשונרו: פתוחיה יחד משמע
 על פתח אקר הלמו כל הכשילין והכלפות יחד ולא הועיל כלום:
 שוור בר שוור דלג בר דלג קום וכנש ירושלים [לנבזראדן
 קאמר]: (שוור נבזראדן דלג נבזראדן) ל"א שוור בר שוור

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שי

והיכלא מיקלי פש ליה חד נרגא אתא מחייה
בקופא ואיפתח שנ' *יודע כמביא למעלה בסבך
עץ קרדומות הוה קטיל ואזיל עד דמטא היכלא
אדליק ביה נורא גבה היכל' דרכו ביה מן שמיא
שנ' *גת דרך ה' לבתולת בת יהודה הוה קא זיחא איכא א
דעתיה נפקא בת קלא ואמרה ליה עמא קטילא
קטלת היכלא קליא קלית קימחא טחינא טחינת
שנא' *קחי ריחים וטחני קמח גלי צמתך השפוי ישע"י מו
שובל גלי שוק עברי נהרות חיטים לא נאמר אלא
קמח. חזי דמיה דזכריה וכו' *
הכזקין וע"ש

ת"ר נעמן גר תושב היה נבוזראדן גר צדק היה רש"א
מדלג בר מדלג קפלת פעם אחת עם סנקריב ועכשיו פעם
שניה: בקופא מגג הפטיש לא מקודו כמו קופא דמקטא: יודע
כמביא למעלה תפלה היא יודע לפניך אותו סבך עץ קרדומות
שאיבר זו את ירושלים כאלו הביאו למעלה לכסא הכבוד: גבה
היכלא ונקש לעלות לרקיע: דרכו ביה מן שמיא והשפילוהו:
זחה דעתיה מתגאה (בעלמו) על שהיה מלליק: עמא קטילא
שכזר כגזר עליהם (כל) [על] כך: וטחני קמח וטחני קטין לא
כאמר אלא קמח שאינו לריק טחינה: צמתך מקום שהקליעים
זומתין כלד הראש: שובל קלע הראש שדומין לשבלים: גלי שוק
עברי נהרות פורענות זה היה אומר הקב"ה לישראל לכו וטחנו
קמח כלו' טחונים אתם כבר לקמח ומקורו לריקיים עדיין ותגלו
קילעי ראשיכם ושוקיכם ותלכו בגלות:
גר תושב שלא קבל עליו שאר מצות וקבל עליו שלא לעבוד ע"ז:

אזקת אוח ומיפקת: אבנא דמס דהקדש שריפת יא יא

מבני בניו של סיסרא לימדו תורה בירושלים
מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבי' ומאן
נינהו שמעיה ואבטליון מבני בניו של המן למדו
תורה בבני ברק (ומנו רב שמואל בר שילת) ואף
מבני בניו של אותו רשע בקש הקב"ה להכניסן
תחת כנפי השכינה אמרו מ"ה לפני הקב"ה רבש"ע
מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניסם
תחת כנפי השכינה היינו דכתיב *רפאנו את בבל
ולא נרפחה עולא אמר זה נ"נ רבי שמואל בר
נחמני אמ' אלו נהרו' בבל וחרגומא צינייתא דבבל:
קסד אמר עולא עמון ומואב שיבכו בישי דירושלים
הוה כיון דשמעינהו לנביאי דקא מתנבו
לחורבנא דירושלים שלחו לנ"נ פוק וחא אמר
מסתפינא דלא לעבדן לי כדעבדו בקמאי שלחו
ליה *כי אין האיש בביתו ואין איש אלא הקב"ה
שנות טו *ה' איש מלחמה שלח להו בקריב' הוא ואתי
של אותו רשע כ"כ: רפאנו ולא נרפחה שהיה הקנ"ה עבקס
לרפאותן להכניס מבני בניו תחת כנפי השכינה: אלו נהרוח
בבל שהם רעי' לשמות: צינייתא דבבל [דקליס מריס הן
שעומדי' בנהרות. ל"א] דקליס רעים של נהרות דנל שאין כושאין
פירות לפי שהמים רעים הן לגדל פירות (בגיטין) [נסוטה ד
עו] אמרינן קושטא הוא דאמריתי הכי ליכיתא דננל עששת ימי
נראשי' איתנהו ונהר' דתקת הנהו ליכיתא מי מריס כינהו:
שיבבי שכנים: פוק וחא לא ממקומך ונא אל א"י ותכבשכה:
כי אין האיש מקרל הוא במשלי: בקריבא הוא בקרוז

ירוי' כל

קסד

ס

חשלי'

שנות טו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שיא

שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח להו איה
בהו צדיקי דבעו רחמי ומייתי ליה שלחו ליה
*צרור הכסף לקח בידו ואין כסף אלא צדיקים ^{ושלי}
שנ' *ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ^{הושע ג}
ולתך שעורים שלח להו הררי רשיעי בתשובה
ובעו רחמי ומייתו לי שלחו ליה כבר קבע להן
זמן שנ' *ליום הכסא יבא ביתו אין כסא אלא ^{ושלי}
זמן שנ' *בכסא ליום חגיגו שלח להו סיתוא הוא ^{תלים סא}
ולא מצינא דאתי מתלגא וממיטרא שלחו ליה
חא אשינא דטורא שנא' *שלחו כר מושל ארץ ^{ישע' טו}

הוא וינא בעת דקס לפי דרכו של מקרא זה שהם שלחו לו
שומעין אכו שהוא השינס ככה: צרור הכסף לקח בידו
לדיקים שנהם מתו: ואכרה לי בחמשה עשר כסף פדיתי
אותם ומלרים בט"ו זכיסן: כסף וחומר שעורים ולתך
שעורים בזכות לדיקים שנקראים כסף חומר שלשים סאים
ולתך ט"ו סאין אלו מ"ה לדיקים שהעולם מתקיים עליהם בקולין
בפ' גיד הכסה פעמי שלשים כאן וט"ו בא"י ופעמים שט"ו כאן
ושלשים בא"י וזמם' קולין היכא דקא מפרש האי קרא בלדיקייא
(איירי) [אמר] אין כסף אלא לדיקים וכן הוא אומר צרור
הכסף לקח בידו: כבר קבע להם זמן שלא ינא עד ע' שנה
שתלוס גלות צבל: מתלגא ומטרא מקמת שלגים ומטרות: חא
אשינא דטורא בא דרך תקתית ההרים וההרים יגיכו עליך מן
השלגים ומן המטרות: שלחו כר מושל ארץ שלחו אליך אל
כבודכאלר שהיה מושל [ארץ] שינא אל הר צת לזון דרך

מסלע מדברה אל הר ברת ציון שלח להו או
אתינא לית לי דוכתא דיתיבנא ביה שלחו ליה
קברות שלה' מעולין מפלטירין שלך דכתיב *בעת
ההיא נאם ה' יוציאו את עצמות מלכי יהודה וגו'
ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר
אהבום וגו' ואשר הלכו אחריהם א"ל רב נחמן
לרב [יצחק] מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי
א"ל מאן בר נפלי א"ל משיח ומשיח בר נפלי
קרית ליה א"ל אין דכתיב *כיום ההוא אקים
צז את סכת דוד הנופלת:

ירמיה כ

עמוס ט
צז

קסה א"ל הכי א"ר יוחנן דוד שבן דוד בא בו ת"ח מתמעטין
והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות
וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה
הסלעים וההרים: לית לי דוכתא לא יהיה לי מקום סניבותי
אל ירושלים לישב בו אני וקילי במקום מכוסה מפני הגשמים:
קבריהם של ישראל ומערות שלהם סניב לירושלים ובהן אתה
וקיילתך יכולין לישב: יוציאו את עצמות מלכי יהודה שעתידין
להשליך מהן העלמות שכקברין שנא' בעת ההיא וגו': [אימת
אתי בר נפלי] אידי דאמרינן לרור הכסף לקס בידו שכתמעטו
הלדיקים קא עיירי כמי במשיק וקאמר תלמידים מתמעטין ואידי
דאמרינן דותהי האמת כעדרת אייתי הא דההוא אתרא דשמיה
קושטא: את סוכת דוד הנופלת מלכות דוד שנפלה להכי קרי
משיק בר נפלי:

ס

עד שהראשונה פקודה עד שלא כלתה לרה ראשונה שניה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שיב

שניה ממהרת לבא. חנו רבנן שבוע שכן דוד
 בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה * והמטרתו
 על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר. שנייה
 חיצוי רעב משתלחין. שלישיה רעב גדול ומתים
 אנשים ונשים וטף חסידים ואנשי מעשה ותורה
 משתכחת מלומדיה ברכיעית שובע ואינו שובע.
 בחמישית שובע גדול ואוכלין ושותין ושמחין ותורה
 חוזרת על לומדיה. בששית קולות. ובשביעית
 מלחמות. במוצאי שביעת בן דוד בא. אמר רב
 יוסף הא כמה שביעית דהוה כן ולא אחא אמר
 אבוי בששית קולות בשביעית מלחמות מי הוה
 ועוד כסדרן מי הוה * (אשר חרפו אויביך ה' אשר
 חרפו עקבות משיחך) תניא ר' יהודה אומר דוד

עמוס ד
 קבלה
 סימא
 בידם שום
 כאחד על
 שנה
 ראשונה
 ושבע
 שכן דוד
 בא בו

תליס פט
 רש"ל ח"ו

מהרת לבא. פקודה כמו לא כפקד: שבוע שמיטה: והמטרתו
 על עיר אחת שיהא מעט מטר ויהא רעב במקום זה
 ושובע במקום זה: חיצוי רעב רעב מעט שלא יהיה שובע בשום
 מקום: משתכחת מלומדיה מתוך שאין להם מה לאכול:
 בששית קולות ילאו קולות שכן דוד בא. ל"א קולות מתקיעות
 שופר שכל יתקע בשופר גדול: מלחמות בין אוה"ע לישראל:
 דהוה הכי שנה אחת רעב שנה אחת שובע ואף ע"פ כן לא בא
 כן דוד: בששית קולות מי הוה כלום ילאו קולות שכן דוד בא:
 ועוד כסדרן מי הוה כלו' אלו הלכות דקתני הכא כסדרן לא
 אתרמו בשבע אלא כי אתרמו אתי משיח: אשר חרפוך
 ה' אשר חרפו עקבות משיחך לא אתפרש האי קרא למאי

אמרי
 דאורייתא
 שביעית

סוף סוטה שבן דוד בא בו בית הוועד יהיה לזנות והגליל
 וע"ס יחרב והגבלן (ישתומם) [יאשם] ואנשי (גליל)
 במוסר"א [גבול] יסוכבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת
 הסופרים חסרה ויראי חטא ימאסו לפני הדור
 ישעי' כט בפני כלב והאמת נעדרת שנא *ותהי האמת
 נעדרת (וסר מרע משתולל) מאי ותהי האמת
 נעדרת אמרי רבי רב מלמד שנעשית עדרים
 עדרים והולכת לה מאי *וסר מרע משתולל אמרי
 רבי רבי שילא כל מי שסר מרע משתולל על
 הבריות:

קסו אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא
 אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמו ואמרי
 לה רב טביומי שמיה דאי הוה יהבי ליה כל חללי
 איבתו הכא דהא לא קא דריש ציה מידי וכראה למורי שך
 נכתב בספרים תקלה כמו שזכינו צפ' אחרון דסוטה בעקבות
 המשיח קולפא יסגא וכתבו פירוש זה על בעקבות שהוא לשון סוף
 כמו אשר קרפו עקבות משיחך: בית הוועד מקום שת"ק
 מתוועדין שם ללמוד תורה: והגבלן מקום שמו כך ישתומם:
 א"י ואנשי הגבול אנשי גבול א"י. ל"א אנשי גזית סנהדרין: בפני
 נקראת הכלב דדמין ומש לכלב ע"ר. לשון אקר כפני הכלב שלא יתביישו
 זה מה: משתולל על הבריות כל העולם אומרים עליו סוטה
 הוא והיינו משתולל לשון שטות כמו מוליק יועלים שולל:
 ליכא קושטא בעלמא אין אדם בעולם שידבר אמת תמיד:
 אמר לי ההוא מרבנן דאי יהבי ליה כל חללי

סוף סוטה
 וע"ס
 במוסר"א
 ישעי' כט
 קסו
 א"י
 נקראת
 גבולין לגנב
 ירושלים

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שיג

דעלמא לא הוה משני בדיבוריה זימנא חדא
 איקלע להווא אתרא וקושטא שמיה ולא הו
 משנו בדיבוריהו ולא הו מיית איניש מהתם
 בלא זימניה נסיכי אתתא מנהון והו לי תרתין
 בנין מינה יומא חד הוה יתבה דביתו וקא חייפא
 רישה אתאי שיכבתא טרפא אדשא סבר לאו
 אורח אדעא אמ' לה ליחה הכא שכיבי ליה תרתין
 בניה אתו אינשי דאתרא לקמיה א"ל מאי האי
 אמ' להו הכי הוה מעשה אמרו לי במטותא מינך
 פוק מאתרין ולא תיגרי בהו מותנא בהנך אינשי.
 תניא ר' נהוראי אומר דוד שכן דוד בא בו נערי
 ולבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערים וכת
 קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב
 ואין הבן מתכייש מאביו. תניא ר' נחמיה אומר
 דוד שכן דוד בא בו העוות תרבה והיוקר יעות
 והגפן יתן פרוו והיין ביוקר ונהפכה כל המלכות
 דעלמא לא משני בדיבוריה לשקרא ואשתעי לי זימנא קדא
 אקלעי להווא אתרא וקושטא שמיה: טרפא אבבא שהיתה
 שאלת אותה: לאו אורח אדעא לומר היכן היא הואיל וקייפה
 רישה. ה"ג נערים ילבינו פני זקנים כלו' יקרפו וינישו אותם:
 וזקנים יעמדו בפני הנערים לכנדס והיינו דאמרי' בעקנות
 המשיק קולפא יסגא: בת קמה באמה לקרפה ולכיישה: היוקר
 יעות מכובד שנהם יהא עותן ורמאי מ"ר. ל"א היוקר יעות שלא
 יכדו זה את זה. יקר כבוד: והגפן יתן פרוו ואעפ"כ יהיה היין
 ביוקר שלא יהיה בפרי עלמו נרכה ל"א שיהיו כולן כודפין אקר

סוף סוטה
 וי"ט
 כוהרש"א

למינות ואין חוכחה. מסייע ליה לר' יצחק דא"ר
 יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות
 למינות אמר רבא מאי קרא *כולו הפך לבן טהור
 דנבי' לב' הוא ת"ר *כי ידין ה' עמו כי יראה כי אזלת יד
 ואפס עצור ועוזב אין בן דוד בא עד שירכו המסורת
 ד"א עד שיתמעטו התלמידים ד"א עד שתכלה
 פרוטה מן הכיס ד"א עד שיתיאשו מן הגאולה
 שנ' ואפס עצור ועוזב כביכול אין סומך ואין עוזר
 לישראל כי הא דר' וירא כי הוה משכח רבנן
 דמעסקי ביה אמר להו במטותא בעינא מינייכו
 לא תרחקוה דתנינא ג' באין בהיסח הדעת אלו
 הן משיח מציאה ועקרב:

קסו אמר רב קטינא שות אלפי שני הוי עלמא וחד
 חרוב שנ' *ונשגב ה' לכדו ביום ההוא

היין ומשתכרים ומתייקר אע"פ שרוב יין צעול: כולו הפך לבן
 טהור הוא כשפשט הנגע בכל העור כך כשכהפך כל המלכות
 לעינות תבא גאולה: כי ידין ה' עמו להביא להם גאולה: כי
 יראה כי אזלת יד שתלך ותזקק ידן של מסורות ומלליקין
 במלשינות: ויתמעטו התלמידים שמזיקין ידי ישראל להקזירן
 למוטנ: שתכלה פרוטה מן הכיס והיינו אזלת יד שיהיו בידים
 ריקניות: כביכול כאלו יכולין לומר דנר זה כלפי מעלה: אין
 עוזר ואין סומך לישראל שיהו שפלים למאוד ואין עוזר וסומך
 [שהיו מתיאשין מן הגאולה]: דמעסקי ביה לידע מתי יבא:
 ועקרב כושך האדם פתאום:
 וחד חרוב שאלף אחד יהיה קרב קוץ מו' אלפים [אלו] דהיינו

ישעיה ב

ס

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שיר

אביו אמר תרי חרוב שני * יחיינו מיומים ביום ^{הושע ו}
השלישי יקימנו ונחירה לפניו תניא כותיה דרב
קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לו'
שנים כך העולם משמט אלף שנים לו' אלפים
שנה שני' ונשגב ה' לברו ביום ההוא ואומר * מזמור ^{תלים כב}
שיר ליום השבת יום שכלו שבת ואומר * כי אלף ^{סס 5}
שנים בעיניך כיום אתמול תנא רבי אליהו ששת
אלפי' שנה הוי עלמא ב' אלפי' תוהו ב' אלפי' תורה

אלף שביעי: תרי אלפים הוא קרב אלף ז' ואלף ק' יומו
אל הקב"ה אלף שנה שני' כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול:
משמט וכעשה קרב: שכולו שבת שהעולם משמט: הוי עלמא
העולם כך מתקיים: ב' אלפים מהן היה תוהו שלא ניתנה
עדיין תורה והיה העולם כתוהו ומאדם הראשון ועד שהיו לו
לאברהם חמשים ושנים שנה איכא אלפים שנה כדמוכחי קראי
וכששלמו אלפים שנה עסק אברהם בתורה שני' ואת הכפש אשר
עשו בקרן ומתרגמינן שעבדו לאורייתא בקרן ואמרינן בע"ז גמירי
דהווא שעתא הוה אברהם בר חמשין ותרתינן שנין: וב' אלפים
תורה מן הכפש אשר עשו בקרן עד אלפים ימות המשיח ארבעים
ושמנה שנה עד שכולד ילסק ושנים שנה משכולד ילסק עד שכולד
יעקב הרי ק"ק וק"ל שהיו לו ליעקב כשבא למלרים הרי ק"ק
ור"י שעמדו במלרים הרי תמ"ק ומשילאו ממלרי' עד שכננה בית
ראשון ת"פ דכתיב ויהי בשמים שנה וארבע מאות שנה ללאת
בני ישראל מארץ מלרים ויבן הבית לה' הרי תתקכ"ק ות"י
שעמד בית ראשון כדמוכחי קראי ע"פ קשבון שנות המלכים

ע"כ ב' אלפים ימורת המשיח *ובעונותינו שרבו
 יצאו מהם מה שיצאו א"ל אליהו לרב יהודה
 אחיה דרב סלא חסידא אין העולם פחות מפ"ה
 יובלות וכיובל האחרון בן דוד בא א"ל בתחלתו
 או בסופו א"ל איני יודע כלה או אינו כלה א"ל
 איני יודע רב אשי אומר הכי א"ל עד הכא לא
 חסתכי ליה מכאן ואילך איסתכי ליה שלח רב
 חנן בר תחליפא לרב יוסף מצאתי אדם אחד ובידו
 מגלה אחת כתובה אשורית ובלה"ק אמרתי לו זו
 מנין לך אמר לי לחיילות של (רומי) [פרס] נשכרתי
 ושבעים דגלות בבל ות"כ שעמד בית שני הרי תת"ק ותתקכ"ק
 הן אלפים פחות קע"ב וקע"ב קודם השלמת ד' אלפים כסר
 הבית ולסוף אותן קע"ב שלמו ב' אלפים תורה אידי דאמר ב'
 אלפים תורה קאמר שני אלפים תורה ולא שתכלה תורה אחר ב'
 אלפים: ושני אלפים ימות המשיח שלאחר שני אלפים של
 תורה היה דיכן שיצא משיח וינטל שעבוד מישראל: אבל בשביל
 עונותינו שרבו לא בא משיח לסוף ד' אלפים וילאו מהן מה
 שילאו שעדיין הוא מעוכב לבא: פ"ה יובלים היינו ד' אלפים
 עא"תים וכ' שנה: בתחלתו של יובל האחרון הוא בא או בסופו:
 כלה זמן הזה קודם שיצא משיח או אינו כלה דנתוק היובל בסופו
 הוא בא: עד הכא לא חסתכי ליה עד יובל האחרון אל תלפס
 לו (שיצא קודם) דודאי לא יצא קודם זמן זה: אסתכי ליה מכה
 לו שיצא: אשורית כתב שלנו שנא מאשור כדאמרן באיך פרקין:
 לחיילות של (רומי) [פרס] נשכרתי שהייתי גולייר לאחד

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמו

ובין גנוי (רומי) [פרס] מצאתיה וכחוב כה לאחר
ארבעה אלפים ומאתים וצ"א שנה לאחר
ברואתו של עולם עולם יתום. מהם מלחמות
חנינים ומהם מלחמות גוג ומגוג והשאר ימות
המשיח ואין הקב"ה מחדש עולמו אלא לאחר ד'
אלפים שנה רב אחא בריה (דרבי אבא) [דרבא]
אמר לאחר חמשת אלפים שנה איתמר:

חניא ר' נתן אומר מקרא זה נוקב ויורד עד קסח
התהום * כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ^ס

ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא ^{תכיק ב}
ואחר לא כרבותינו שהיו דורשין * עד עידן עידנין ^{דכאל ו}
ופלג עידן ולא כר' שמלאי שהיה דורש * האכלתם ^{תליס פ}
לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלוש ולא כר"ע

מהם: חנינים דגיס: והשאר ימות המשיח שכלה השעבוד
ומשיק בא: מחדש עולמו לברא עולם קדש:

(ויפח לקץ דבור של קץ לא יכזב שיהיה בעתו): נוקב ויורד אינו
עד התהום מה תהום אין לו סוף כך אין אדם יכול ^{ורש"י}
לעמוד על סוף פסוק זה (וכי קא מפרש אימת קאמר) אס"ס אשאין
יתמהמה חכה לו דאין לו סוף: לא כרבותינו אל תלפה לאותוקן לחשיח
קץ שהיו רבותינו דורשין: עד עידן עידנין ופלג עידן ^{אלא}
כעידן הגלות של מלכים והיינו ד' מאות ב' עידנין היינו ק' מאות
והיינו י"ב מאות ופלג עדן ב' מאות סך הכל אלף וד' מאות:
ותשקמו בדמעות שלוש [כלומר השקה אותם הקב"ה בין גלות
מלכ' לגלות בבל שלש גלות אחרון כי קץ גלות אחרון זה יהי לסוף

מנין שהיה דורש * עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ אלא מלכות ראשונה

ג' פעמי' ת' שנה וג' פעמי' ע' שנה כנגד גלות צבל דהיינו לסיק אלף וד' מאות ועשר שנים כבר עברו ולא היה כך מלאתי כתוב בשם הרב ר' שמואל בר דוד ז"ל: אחת מעט היא בכבודת כתיב שהיה מתנבא כשילאו ישראל מגלות צבל ויבנה צה"ל והיינו עוד אחת מעט היא מעט כבוד אתן להם לישראל ואת מרעיש את השמים ואת הארץ והבאתי קמדת כל הגוים ירושלים ור"ע דריש ליה לימות המשיח ולאחר קרבן והכי דריש ליה עוד אחת מעט היא מעט כבוד אתן לישראל ואח"כ יבא המשיח ודרשה זו אינה אלא קרא אלפני הבית קאי וה"ק מעט גדולה ומלכות אתן להם לישראל ושז לא יהיה להם כל ימות בית האחרון וכך היה דמלכות ראשונה של בית שמואל ע' שנה ואע"ג דאמרינן בסדר עולם דמלכות בית שמואל קיי ומלכות הורדוס ק"ג עיקר כבודם ופארם שלא שלטה בהם אותה לא כתקיים כ"כ. (מלכות ראשונה) ושנייה של הורדוס כ"כ שנה ומלכות בן כוזיבא ב' שנים ומקלה ושז לא היה להם מ"ר. וכל הכך דרשו' לא משנה ולא ברייתא. ל"א עוד אחת מעט היא מעט מלכות אתן להם לישראל לאת' קרבן ולאחר אותה מלכות הכני מרעיש את השמים וארץ ויבא משיח ואין דרשה כלום שהרי ראינו כמה מלכות לישראל לאחר קרבן ואעפ"כ לא בא משיח שהמלכות הראשונה שהיתה להם לישראל אחר קרבן ע' שנה הורדוס כ"ב בן כוזיבא ב' ומקלה ואכינו בס"ע מפולמוס של אספסינוס עד פולמוס של טיטוס י"ב שנה ומפולמוס של

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמו

שנה מלכות שניה נ"ב ומלכות בן כוזיבא שתי
שנים ומחצה מאי *ויפח לקץ ולא יכזב א"ר חנקין ב
שמואל בר נחמני א"ר (יוחנן) [יונתן] תיפח עצמן
של מחשבי קיצין שהיו אומרים כיון שהגיע הקץ
לא בא שוב אינו בא אלא חכה לו שני *אם ^ס
יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו מחכין והוא
אינו מחכה ת"ל *לכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום ^ס
לרחמכם וכי מאחר שאנו מחכים והוא מחכה
מיו מעכב מדת הדין מעכבת וכי מאחר שמדת
הדין מעכבת אנו למה מחכים לקבל שכר שני
אשרי כל חוכי לו אמר אביי לא פחות עלמא ^ס
מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל
דרא שני אשרי כל חוכי לו לו בנימטריא תלתין
ושיתא הוו איני והאמר רבא דרא דקמי קב"ה
חמני סרי אלפי פרסא הואי שני *סביב שמונה עשר ^ס
אלף ל"ק הא דמסתכלי באספקלריא המאירה הא ^ס
דמסתכלי באספקלריא שאינה מאירה ומי

טיטוס עד מלכות בן כוזיבא י"ז שנים ומלכות בן כוזיבא שתי
שנים ומתלה: בן כוזיבא אלך נביתר: ויפח לקץ תיפח כפשו
של מקשב הקץ שלא היה לו לכזב ולומר כיון שהגיע וכו': יחכה
ה' הוא עלמו מחכה ומתאוה שיבא משיח: סביב י"ח אלף
בירושלים של מעלה משתעי קרא בסוף יקזקאל: באספקלריא
המאירה צחוק נגהו של הקב"ה אין מסתכלין חלא שלשים ושית
אבל בקליטות הכוגה ללדדין מרקוק מסתכלין כמות הרבה: ומי

נפישו כולי האי והאמר חזקיה א"ר ירמיה משום ר' שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והם מועטין אם אלף הן אני ובני מהם וכו' עד אם שנים הם אני ובני הם לא קשיא הא דעיילי בכר הא דעיילי בלא בר:

קסט אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלויה אלא בתשובה ומעשים טובים ושמואל אמר דיו

ס

לאבלי שיעמוד באבלו כתנאי ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין א"ל ר' יהושע אם ישראל אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזירותיו קשות כהמן ומחזירן למוטב תניא אידך ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנ' *שובו בנים שובכים ארפא משובותיכם א"ל ר' יהושע

יכניס ג

נפישו כולי האי דלהוי נרוך לן דל"ו הווי ולא פקו: והא רשב"י לא הוה ידע אם אלף הם אם מאה הם אם שנים הם: הא דעיילי בכר שזריכין ליטול רשות כשכנסין להסתכל באספקלריא המאירה הכהו לא פקוטי מתלתין ושית אבל אותן הנכנסין בלא רשות מרוב דקס בהכבו מספקא לן כמה הווי: בתשובה אם כל ישראל קורין בתשוב' יבא ואם לאו לא יבא: דיו לאבל שעומד באבלו דיו להקב"ה שעומד

(בימינו) [כמה ימים וימינו] אקור כלו' אם לא יעשו תשובה אינו עומד באבלו כל הימים אלא ודאי קץ (לדבריו) [לדבר] ל"א דיו לאבל דין לישראל לער גלות דאפי' בלא תשובה נגאלין:

הלך פרק אחד עשר סנהדרין שיו

והלא כבר נאמר *חנם נמכרת' ולא בכסף תגאלו ^{ישעיה כב}
חנם נמכרת' בע"ז ולא בכסף תגאלו לא בתשובה
ומעשים טובים א"ל ר' אליעזר לר' יהושע והלא
כבר נאמר *שובו אלי ואשובה אליכם א"ל ר' ^{מלאכי ג}
יהושע והלא כבר נאמר *כי אנכי בעלתי בכם ^{ירמיה ג}
ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי
אתכם ציון א"ל ר' אליעזר והלא כבר נאמר
*בתשובה ונחת תושעון וגו' א"ל ר' יהושע לר' אליעזר ^{ישעיה ל}
והלא כבר נאמר *כה אמר ה' גואל ישראל ^{סס מט}
קדושו לבזה נפש למתעב גוי וגו' א"ל ר' אליעזר ^{צח}
והלא כבר נאמר *אם תשוב ישראל נאם ה' אלי ^{ירמיה ד}
תשוב א"ל ר' יהושע והלא כבר נאמר *ואשמע ^{דכיאל יב}
את האיש לבוש הכדים אשר ממעל למימי היאור
וירם ימינו [ושמאלו אל השמים וישבע בחי העור'
כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש
לא בכסף לא בתשונה ומעשים טובים דאפי' אין עושין תשונה
כגאלין עשום דאמר חנם נמכרתם קרי כסף בלא תשוב': בעלתי
אתכם משמע בעל כרזכם בלא תשונה: אחד מעיר אברור
הלדיקים ואביאם לליון אע"פ שאין כולם קהרים: כה אמר ה'
לבזה נפש למתעב גוי אותן הבזיין ומתועבין בעבירות אעפ"כ
יגאלו ומלכים יראו וקמו: כי למועד מועדים אלמא יש קץ
בדבר: וככלות נפץ יד עם קדש כשתכלה תקומתם וחקק
ידיהם שהיתה כפולה אילך ואילך גבורה ותועלת לפשוט אכה
ואכה ואקר שתכלה גבורתם שיהיו שפלים למאוד:

תכלינה כל אלה] שתק ר' אליעזר וא"ר אבא אין
 יחזקאל לולך קץ מגולה מזה שני *ואתם הרי ישראל
 ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו
 לבא ר' (אליעזר) [אלעזר] אומר אף מזה שני
 זכריה ח *כי לפני הימים (האלה) [ההם] שכר האדם לא
 נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום
 מן הצר מאי ליוצא ולבא אין שלום מן הצר רב
 אמר אף תלמידי חכמים (שיש) [שכתוב] בהם
 תלי' קיט שלום דכתי' *שלום רב לאוהבי תורתך אין להם
 שלום מפני הצר ושמואל אמר עד שיהיו כל
 השערים כולם שקולין:

קע א"ר חנינא אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה
 ולא ימצא שנאמר *או אשקיע מימיהם
 יחזקאל לבב
 תכלינה אלו הלכות ויבא משיח כדאמרי' כי אזלת יד: מגולה
 מזה כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרנ הקץ ואין לך קץ
 מגולה יותר: [ר"א אומר אף] מזה הפסוק כשתראה שאין שום
 אדם משתכר ואף שכר הבהמה לא נהיה והיינו כדאמרן עד
 שתכלה פרוט' מן הכיס אין מעות מלווי' זכיס: שכר בהמה
 עבודת האדם שהיא ע"י בהמה איננה: וליוצא ולבא אין שלום
 אז יבא משיח: שלום רב והיינו ליוצא ולבא אלו ת"ק אותם שהי'
 דינם ללאת ולבא בשלום כדכתיב שלום רב לאוהבי תורתך אפי'
 להכהו אין שלום: מן הצר מרוב הלכות ל"א מילה"ר: שקולין
 אין שער התבואה ויין רווחים כדאמרינן ה' טובע גדול. ל"א
 שקולים שכלם יקרים:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שיח

ונתרותיהם כשמן אוליד וכתיב (כתריה) * כיום יחוקאל
 ההוא אצמיה קרן לבית ישראל אמר רבי חמא ^{כט}
 בר' חנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות
 הזולה מישראל שנא' * וזרת הזולות במזמרות ^{ישנייה יח}
 וכתיב כתריה בעת ההיא יובל שי לה' צבאות
 וגו' ואמר ועירא א"ר חנינא אין בן דוד בא עד
 שיוכלו גסי הרוח מישראל שנאמ' * כי אז אסיר ^{לפניה ג}
 מקרבך עליו גאותך וכתי' * והשארתי בקרבך עם ^{סס}
 עני ודל וחסו בשם ה'. א"ר שמלאי משום רבי ^{שנת פד'}
 אלעזר בר' שמעון אין בן דוד בא עד שיוכלו כל ^{יע}
 שופטים ושופטים מישראל שנ' * ואשיבה ידי עלך ^{ישנייה יח}
 ואצרוף כבוד סיגיד ואסירה כל בדיליך ואשיבה
 שופטיך וגו' אמר עולא אין ירושלים נפרית אלא
 בצדקה שנ' * ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. ^{סס}
 א"ר פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב
 * ואצרוף כבוד סיגיד ואסירה כל בדיליך אי בטלי ^{סס}

כשמן אוליד שיהיו כולם קפויין וכיון שהם קפויים אין דגים
 כמלאים נמכה: עד שתכלה מלכות הזולה שלא תהא
 להם שולטנות לישראל אפילו שולטנות קלה ודלה: נטיושותיו
 עכסים קטנים כלו' השרים והשופטים: וחסו בשם ה' כלו'
 שתבא להם גאולה ויחסו כלל שדי: סיגיד תערובות שנד: בדיליך
 המוצדלים לראשי עם: והירי גסי רוק מישראל: אמגושי מכשפים
 שמלערים ישראל נמס' שנת פלוגתא איכא מ"ד אמגושי קרשי
 ואיכא מ"ד גידופי עובדי ע"ז: ואצרוף כבוד סיגיד כמו רב

דפניו ג' דיוני בטלי גזירפטי דכתיב *הסיר ה' משפט
 פנה אויביך. א"ר יוחנן אם ראית דור שנתמעט
 ע"כ כנ והולך חכה לו שני *ואת עם עני תושיע ועיניך
 על רמים תשפיל. וא"ר יוחנן אם ראית דור שצדק
 יסעני' כט רבות באות עליו כנהר חכה לו שנא' *כי יבא
 כנהר צד רוח ה' נוססה בו (וכתיב) [וסמיד ל]י
 עס *ובא לציון גואל. וא"ר יוחנן אין בן דור בא אלא
 בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב בדור
 שכולו זכאי שני *ועמך כלם צדיקים לעולם ירש
 עס כט ארץ בדור שכולו חייב דכתיב *וירא כי אין איש
 עס וישתומם כי אין מפגיע וכתיב *למעני אעשה
 קעא א"ר אלכסנדראי ר' יהושע בן לוי רמי כתי' *בעתה
 עס וכתיב אחישנה וכו' אחישנה לא וכו' בעתה
 יסעני' עס וא"ר אלכסנדראי ר' יהושע ב"ל רמי כתי' *ואת
 עם ענני שמיא כבר אינש אחי וכתי' *עני ורוכב
 על החמור וכו' עם ענני שמיא לא וכו' עני ורוכב
 על החמור א"ל שבור מלכא לשמואל אמרית
 דמתרגמי' סניא רביס וגדוליס בגסותס כשאלרף ואסלקס עס
 אזי אסירה כל בדיליך. אמגושי הדלי' מיראת המקוס : גזירפטי
 שופטי אוה"ע הקובטיס את ישראל במקלות : משפטין כתי
 שופטיך : פנה אויביך גזירפטי : נוססה כמו כמסוס נוסס וכתי
 יאכלס עס רוח המקוס טוקנת ומקנת אותס עם הלכות
 הבאות שאף הוא מתכוין להאמידס : ירשו ארץ הייכו גאולה :
 עם ענני שמיא כבר אינש אחי במהירות : וכתיב עני ורוכב
 על חמור כעני הנא על קמורו בעללות :

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שיט

משיח על חמרא אתי אישדר ליה אנא סוסיא
ברקא דאית לי א"ל מי אית לך בר חיור גווני.
(רבי יהושע ב"ל אשכחיה לאליהו דהודה קאי כל זכ
אפתחא דג"ע א"ל אימת אתי משיח א"ל לכשירצה אינו בגו'
אדוננו הזה א"ר יהושע בן לוי ב' ראיתי וקול ג'
שמעתי ד) ריב"ל אשכחיה לאליהו דהודה קאי
אפתחא דמערחא דרשב"י א"ל אחינא לעלמא
דאתי א"ל אם ירצה הארון הזה אריב"ל ב' ראיתי
וקול ג' שמעתי (אמינא) [אמר] לי אימת אתי
משיח א"ל זיל שויליה לדיריה והיכא יתיב אפתחא
דרומי ומאי סימניה יתיב ביני עניי סובלי חלאי
וכולן שרו ואסירי בחד ומנא ואיהו שרי חד ואסיר

סוסיא ברקא סוס מסורק (ומכוון) [*ומלויין] וכאה שיט לי דש"ל
דנכאי הוא שיבא על קמור מלגלג הי'. ל"א סוסי בדקא סוס בדוק
לרוץ: בר חיור גווני כלום יש לך סוס בר מאה גווכין שקמור שלו
כן היא במלתא בעלמא דקיייה. קיור מאה בלשון פרסי. גווכי
גווכין: הארון הזה שכינה היתה עמהם: קול ג' דשכינה הוה
בהדייהו: לדיריה למשיח: בפתחא דרומי כראה למורי לא
בפתח רומי ממש אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם וקאמר ליה
דבאותו לד של גן עדן שכנגד פתח רומי משיח שרוי: סובלי חלאי
מכוגעי' והוא כמי מכוגע דכתיב והוא מקולל מפשעיכו וכתוב
קלייכו הוא כשא: כלהו מי שיט לו ד' וה' נגעי': אסרי להו ושרי
בחדא זימנא מתירין כל כגעייהם ביחד ומקכסין אותם וקוזרין
וקושרין אותן: ואיהו משיח: שרי חד כגע ומקכמו וקושרו ואס"כ

חד אמר דלמא מיבעינא דלא איעכבנא אויל
 לגביה א"ל שלום עליך רבי ומורי א"ל שלום עליך
 בר ליואי א"ל לאימת אתי מר א"ל היום. אתי
 לגבי אליהו א"ל מאי אמר לך א"ל שלום עליך
 בר ליואי א"ל אבטח לך ולאבוך לעלמא דאתי
 א"ל שקורי קא שקיר בי דאמר לי היום אתינא
 תהלי' נה ולא אתא א"ל הכי אמ' לך *היום אם בקולו תשמעו:
 קעב שאלו תלמודיו את ר' יוסי בן קסמא אימתי בן
 דוד בא אמר מתירא אני שמא תבקשו
 שס

ממני אות אמרו לו אין אנו מבקשים ממך אות
 אמר להן לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול ויבנה
 ויפול ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו
 רבינו תן לנו אות אמר להן ולא כך אמרתם לי
 שאין אתם מבקשים ממני אות אמרו לו ואעפ"כ
 אמר להם אם כך יהפכו מי מערת פמייס לדם

מתיר האקר ועושה כמו כן ואינו מתיר שכי כגעים יקד דסנר
 איבעי ליה ללאת ולגאול את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שכי
 כגעים: א"ל ר' יהושע למשיק לאימת אתי מר א"ל היום:
 אבטח לך ולאבוך לעולם הבא דאי לאו לדיקים גמורים אתם
 לא הוה יהיב לך שלמא ולא הוה מדכר שמא דאבוך: היום אם
 בקולו של הקב"ה תשמעון:

השער הזה של רומי שברומי היה בלאתה שעה: ואין מספיקין
 לבנותו פעם שליטת: מי פמייס שירדן כובע עמנו כדתכיא
 בצכורות ירדן יולא מערת פמייס ומפרש התם שפיר:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכ

ונהפכו. בשעת פטירתו אמר להם העמיקו לי
ארוני * שאין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוסים ע"נ
של פרסיים נקשר בו ואין לך כל ארון וארון
שבא"י שאין סוס מדי אוכל בו תכן אמר רב אין בן
דוד בא עד שתפשוט מלכו' (רומי) על ישראל תשעה
חדשים שנ' * לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר מיכה

אחיו ישובון על בני ישראל:

אמר עולא ייתי ולא אחמיניה וכן אמר (רבא) קעג
[רבה] ייתי ולא אחמיני רב יוסף אמ' ייתי ס

ואזכה דאיתוב בטולא דכופיתא דחמריה אמ' לי
אבוי (לרבא) [לרבה] מאי טעמך אילימ' משום

העמיקו ארוני עשו לי קנר בקרקע עמוק: שאין סוס מדי אוכל
בו תכן שמוליאין הארוכות קוץ לקרקע ועושין מהם אזוסים
במלקמת גוג ומגוג: שאין כל דקל וכו' כלו' עתידין פרס ומדי
לנא על על צבל וללכדה ותתמלא כל ארץ צבל קיילות פרסיים
וסוסיהם ומשם צאים לא"י ולוכדין אותה: עד שתפשוט מלכות
[על ישראל ט' חדשים שנ' לכן יתנם לישראל עד עת יולדה
ילדה והיינו ט' קדשים כדמתרגמינן צכן יתמסרון בעידן דילדתא
למילד וכת' ועמד וראה צעו יי' [וישבו כי עתה יגדל] ומתרגמי'
[וייתבון מביכי] גלותהון: על בני ישראל היינו כל העולם
שישראל מפוזרים בו:

ייתי משיק ולא אחמיניה: בטולא דכופיתא דחמריה צבל
הרעי של קמורו כלו' אפילו צכך אני רוכה וצבלד שארצכו:
כופיתא רעי כמו ורמא כופתא וסכר ירדכא צ"צ: מ"ט אמר

חבלו של משיח והתניא שאלו תלמידיו את רבו
אליעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח
יעסוק בתורה ובגמילות חסדים ומר הא תורה
והא גמילות חסדים אמר שמא יגרום החטא
כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב
*והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב
*ויירא יעקב ויצר לו שהיה מתירא שמא יגרום
החטא כדתניא *עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה
עד יעבור עם זו קניית זו ביא' שנייה אמור מעתה
ראויין היו לעשו' להם נס בביאה שנייה כביאה
ראשונה אלא שגרם החטא וכן א"ר יוחנן ייתי ולא
אחמיניה א"ל ר"ל מ"ט אילימא משום דכתיב
*כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב [ובא
הבית] וסמך ירו על הקיר ונשכו הנחש בא ואראך
דוגמתו בעה"ז בזמן שאדם יוצא לשדה פגע בו
סנטר דומה כמי שפגע בו ארי נכנס לעיר פגע בו
לא אחמיניה: חבלו של משיח גורלו וקלקו ולקמן צעי מלא
היא. ל"א חבלו פקדים וקבלים שהיו צימיו מקיל הככרים
לעשו' להם נס (כן נס) לעלות בזרוע על כרס של מלכ
פרס: בביאה שנייה צימי עזרא כביאה ראשונה צימי יהושע
מדקיסן הכתוב: מ"ט אי זו לרה צאה צימיו שאתה אומ' לא
אחמיניה: סנטר מפר' צ"צ צר מקוחייתא שידע מלרי השדות
וגבוליהן עד כאן של פלוני מכאן ואילך של פלוני ובידו לרבות
לאחד ולמעט לאחר וכשפגעו אותו סנטר רוכה למדוד שדות

נשנת
איתא
יקיים
שלש
סעודות
ראשי' כח
שם לב
שמות טו
עווס ס

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכא

גבאי דומה כמי שפגעו דוב נכנס לביתו ומצא
בניו ובנותיו מוטלין ברעב דומה כמי שנשכו נחש
אלא משום דכתיב *שאלו נא וראו אם יולד זכר ידויה ל
מדוע ראיתי כל גבר ידיו על הלציו כיוולד' ונהפכו
כל פנים לירקון מאי ראיתי כל גבר אמר רבא
בר יצחק א"ר מי שכל גבורה שלו ומאי נהפכו
כל פנים לירקון א"ר יוחנן פמליא של מעלה
ופמליא של מטה (כאותה שעה אומר) [בשעה
שאמר] הקב"ה הללו מעשה ידי והללו מעשה
ידי היאך אאבד אלו מפני אלו [אמר רב פפא]
היינו דאמרי אינשי רהיט ונפל תורא ואזיל ושדי
ליה סוסיא באוריה:

ולקל מילרי השדות דומה כמי שפגע בו ארי: גבאי גובה מס
המלך: מי שכל הגבורה שלו הקב"ה מלטער בעלמו כיוולדה
ואומר בשעה שמעביר האומות מפני ישראל האיך אאבד אלו
מפני אלו: פמליא של מעלה ושל מטה מלאכים וישראל.
אפילו הגרים לא גרסי: רהיט ונפל תורא ואזיל ושדי סוסיא
באוריה כשרץ השור ונפל מעמידן סוס במקומו באבוסו מה שלא
היה רובה לעשות קודם מפלתו של שור שהיה קניב אורו ביותר
וכשמתרפא אורו היום או למחר ממפלתו קשה לו להוליא סוסיא
מפני השור לאחר שהעמידו אס כך הקב"ה כיון שבא מפלתן של
ישראל כותן גדולתן לאוה"ע וכשחזרין ישראל בתשובה וכגאלין
קשה לו לאבד אוה"ע מפני ישראל. אוריה כמו ארוות סוסיס:

קעד אמר רב גידל אמ' רב עתידין ישראל דאכלי שני

ס

משיח אמר רב יוסף פשיטא ואלא מאן

אכיל להו חילק ובילק אכלי להו לאפוקי מדר

הילל דאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו

בימי חזקיה אמר רב לא אברי עלמא אלא לרוד

ושמואל אמר למשה. ורבי יוחנן אמר למשיח.

מה שמו דבי ר' שילא אמרי שילה שמו שניא

דאשי' חט *עד כי יבא שילה. דבי ר' ינאי אמרי ינון שמו

תלי' עב שניא *יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו דבי

ירמיה טו דבי חנינא אמרי חנינא שמו שנאמר *אשר לא

דאכלי שני משיח שזע שיהיה צחות הימים לישראל יהיה:

אלא חילק ובילק אכלו להו כך היו רגילין לומר כאלם

שומר שדים וזרות יאכלוהו וצמס' קולין לא חילק ידענא ולא

בילק ידענא. ולי נראה דמשמעו לשון חילק ובילק לשון קורבה

כמו ומבולקה ואמרינן בקולין לא חילק דרבנן דמלריכין לחלק

הסימן שמלריכין לחלק כל הטבעת ולשייר על פני כולו ולא בילק

לר' יוסי שמלריכין הסימן שמתך קלת בתוך הטבעת והשאר קון

לטבעת וכראה למורי דאין לו משמעות לא הכא ולא התם. ל"א

חילק ובילק שני דייכי סדום שהיו שמותיהם כך: אין משיח

לישראל שחזקיה היה משיח ועליו כאמרו כל הכנזאות חלמיק

קון לבית ישראל ועמד וראה בעוז ה': אלא לרוד בזכותו שהיה

עמיד לומר כמה שיהות ותשכחות: למשה בשביל עשה שהיה

עמיד לקבל את התורה: מה שמו של משיח: ינון שמו כמו ינאי

כל אחד היה דורש אחר שמו: לפני שמש עד שלא כבדו היה

שמו ינון והיינו אחד קו' דברים שעלו במקצבה לבראות: ולא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכב

אתן (להם) [לכם] חנינה. וי"א מנחם בן חזקיה שמו
שנא' *כי רחק ממני מנחם משיב נפשו. ורבנן איכה א'
אמרי חזקיה דבי רבי שמו שני' *אכן חלינו הוא יסעי' כג'
נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה
אלהים ומעונתה. אמר רב נחמן אי מן חייה הוא
כגון אנא שנא' *והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו ידמיה ל'
יצא אמר רב אי מן חייה הוא כגון רבינו הקדוש
אי מן מתייה הוא כגון דניאל איש חמדות אמ'
רב יהודה אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם
דוד אחר שנא' *ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד ^{שס}
מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלי'
אקים א"ל רב פפא לאביו והכתיב *ודוד עבדו יחזקאל ל'
נשיא להם לעולם כגון קיסר ופלג קיסר. דרש
ר' שמלאי מ"ד *הוי המתאווים את יום ה' למה ^{עמוס ה}

אתן (להם) [לכם] חנינה עדיין לא יבא משיח: מנחם בן
חזקיה: חזקיה דבי רבי מלורע של בית רבי: אי מן חייה הוא
כגון רבינו הקדוש אס משיח מאותן שקיים עכשיו ודאי היינו
רבינו הקדוש דסובל תולואים ומסיד גמור הוה כדאמר' בב"מ:
ואם הוא מאותן שמתו כבר היינו דכיאל איש קמדות שכדון
ביסורין בגוב אריות ומסיד גמור היה והאי כגון לאו דווקא.
ל"א כגון רבינו הקדוש כלוי אס יש דוגמתו בקיים היינו רבינו
הקדוש ואס דוגמתו הוא למתים היינו כגון דכיאל איש קמדות:
דוד אחר שעתיד למלוך עליהם. אקים הקים לא כאמר אלא
אקים: כגון קיסר ופלג קיסר מלך ושני לו כך דוד הקדש מלך

זה לכם יום ה' הוא חושך ולא אור משל לתרנגול
 ועטלף שהיו מצפין לאור א"ל תרנגול לעטלף אני
 מצפה לאורה שאורה שלי הוא ואתה למה לך
 צט אור* ותיינו דא"ל ההוא צדוקי לר' אבהו אימתי
 אתי משיח א"ל לבי חפוי להו חשוכא להנהו אינשי
 ישעיהו א"ל מולט קא לויטת לי א"ל קרא כתיב* כי
 הנת החשך יכסה ארץ וערפל לאומים [ועליך
 יזרח ה' וכבודו עליך יראה] תנא רבי (אלעזר)
 [אליעזר] אומר ימות המשיח ארבעים שנה שני
 תלים לט* ארבעים שנה אקוט בדור ר' אלעזר בן עזריה
 ישעיהו כג אומר ע' שנה שנ' *והיה ביום ההוא ונשכחת צור
 (מעיר) ע' שנה כימי מלך אחד אי זהו מלך מיוחד
 תלי' עג הוי אומ' זה משיח. ר' אומ' שלשה דורות שנ' *ייראוך

כדכתיב ודוד מלכם אשר אקים ודוד המלך שני לו דכתיב כשיא
 להם ולא כתיב מלך: עטלף קלב"א שור"ץ בלע"ז ואין לה
 עינים: שאורה שלי הוא שיש לי עינים לראות וכמלאתי כהכית
 בה כך ישראל מלפין לגאולה שיום ה' יהיה להם אור גדול אבל
 האומות למה מקוים אותו הרי הוא להם קשך ולא אור: ה"ג
 היינו דא"ל ההוא מיכא לר' אבהו וכו': אקוט בדור אקס ישראל
 ואמלך עליהם כמו נקיט נקטיה: ארבעים שנה אקוט בדור
 אעשה בדור קטן של מ' שנה שהוא משוכה מדורות שלפניו
 מסתמא היינו משיך שמינים גדולים יהיה בדורו ופשיטיה דקרא
 מיהא גבי מתי מדבר אבל מדכתיב אקוט משמע אף להבא היה
 מתכבא: מיוחד קטוב: ה"ג רבי אומר ג' דורות שנ' ייראוך

חלק פרק אחר עשר סנהדרין שכג

עם שמש ולפני ירח דור דורים. רבי הלל
אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו
בימי חזקיהו אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרבי
הלל חזקיה אימת הוה בבית ראשון ואלו זכריה
קא מתנבי בבית שני ואמר *גילוי מאד כח ציון ^{וכריה ט}
הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק
ונושע וגו':

תניא אידך ר' אליעזר אומר ימות המשיח ארבעין קעה
שנה כתיב הכא *ויענך וירעיבך ויאכילך ^{טס}
את המן וכתיב התם *שמחנו כימות עניתנו שנות ^{דנרים ח}
ראינו רעה ור' דוסא אומר ת' שנה שנ' שמחנו ^{מלים 5}
כימות עניתנו וגו' וכתיב *ועבדום וענו אותם ארבע ^{ראשי טו}
מאות שנה רבי אומר שס"ה שנה כמנין ימות
החמה שנא' *כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה ^{ישיני סג}

עם שמש כלו' בהדי משיח שכתוב בו לפני שמש יכון שמו יראוך
כל ישראל ולפני ירח לפני מלכות בית דוד שנמשל כירק כדכתיב
כירק יכון עולם וגו' כמו כן יראוך דור דורים דור אחד
דורים ב' הרי ג': אין להם משיח לישראל אלא הקב"ה
ימלוך בעלמנו ויגאלם לבדו: שרא ליה מריה ימקול לו הקב"ה
שאמר דברים אשר לא כן: ואלו זכריה מיהא מתנבא על
משיח בבית שני דכתיב בתרי עשר הכה מלכך יבא לך וגו'
ולאו היינו זכריה בן יהוידע הכהן שכיבא בבית ראשון אלא זכריה
בן ברכיה שהיה במלכות דריוש:

רבי אומר שס"ה כמנין ימות החמה דכתיב כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה ליום קקס של מרגלים מ' יום מה יום

מאי יום נקם בלבי א"ר יוחנן ללבי גליתו לאיברי
לא גליתו ר' שמעון בן לקיש אומר ללבי גליתו
למלאכי השרת לא גליתו חני אבימי בריה דר'
אבהו ימות המשיח לישראל שבעת אלפים שנה
ישני' סג שנ' * (כמשוש) [ומשוש] חתן על כלה ישוש עליך
אלהיך. א"ר יהודה אמר שמואל ימות המשיח
דכריס יח כמיום שנברא העולם ועד עכשיו שנ' * כימי השמים
על הארץ. רב נחמן בר יצחק אמר כימי נח עד
ישעי' כד עכשיו שנ' * כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי. א"ר
חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו

נקם של מרגלים שנה אחת לכל יום דכתיב יום לשנה יום לשנה
גו' כך שנת גאולי צאה שנה ליום שנה ליום שלכל יום ויום של
שנה זו הכתובה שנת גאולי במקרא זה כותבין שנה אחת ואחת
דגרסי רבי אומר שם"ה אלפים שנה דכתיב ושנת גאולי צאה
ושנה של הקב"ה הכי הוי דכתיב כי אלף שנים בעיניך כיום;
לאיברי לא גליתו שלא הולאתי דבר מפי שהיו אברי יכולין
לשמוע אבל בלבי היה טמון הדבר: ועד עכשיו עד ימות המשיח:
למען ירבו ימיכם כימי השמים על הארץ ולא עמדו בארלס
כ"כ אבל עתידין לעמוד כשיבא משיח: כמשוש חתן שבעת ימי
המשחה כן יש עלך ז' ימים ויומו של הקב"ה אלף שנה: כי
מי נח כמו כימי נח כקצבון השנים שכלל צידי לאותו זמן
ששבעתי מעבור מי נח [עוד] על הארץ כן כשבעתי כפי אותו
קצבון כשבעתי מקלוקף עליך ומגער כך שלא אקריב את עולמי
לאחר שיבא משיח עד שיכלה זה הזמן: לא נתנבאו טובה לישראל:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכר

אלא לימות המשיח אבל לעה"ב *עין לא ראתה יסעיל' כד
אלהי' זולתך יעשה למחכה לו ופליגא דשמואל
דאמר שמואל אין בין העה"ז לימות המשיח אלא
שיעבוד מלכיות בלבד וא"ר חייא בר אבא א"ר
יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה
אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך
ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום שבעלי תשובה
עומדים שם אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד
שם שנא' *שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ^{ס ס מ}
ורפאתיו ברישא רחוק והדר קרוב מאי רחוק רחוק
דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דמעיקרא [ודהשתא]
ור' יוחנן אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה קרוב
שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה וא"ר חייא
בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו
אלא למשיח בתי לתלמיד חכם ולעושה
פרקמטיא לתלמי' חכם ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל
ת"ח עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך מאי עין
לא ראתה א"ר יהושע בן לוי זה יין המשומר
בענביו מששת ימי בראשית ריש לקיש אמר זה
עין לא ראתה אין קץ לדבר : צדיקים אינן עומדין דגדול כסן
של בעלי תשובה שאין כל צריה יכולה לעמוד במסילתן : ברישא
לרחוק סתרוקמן הקב"ה ואס"כ שזאליו בתשובה : והדר שלום
לקרוב מעיקרו לדיק גמור דגדול כסן של בעלי תשובה : שהיה
רחוק מעבירה כל ימיו דהיינו לדיק גמור :

עדן שלא ראתה עין מעולם וא"ת אדם היכן דר בגן
 ראשית כ"א ת"ג הוא עדות"ל ונהר יוצא מעדן להשקו את הגן:
 קעו פיסקא והאומר אין תורה מן השמים. ת"ר כ"ב
 דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת
 ט"ז
 ח"ב' טו תכרת זה האומר אין תורה מן השמים. ד"א כי
 דבר ה' בזה זה אפיקורוס. ד"א כי דבר ה' בזה
 זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר
 ברית בשר הכרת תכרת הכרת בעה"ז תכרת
 בעה"ב מכאן א"ר אליעזר המודעי המחלל את
 הקדשים והמכזה את המועדות והמפר בריתו של
 אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה
 והמלכין פני חברו ברכים אע"פ שיש בירו תורה
 ומעשי' טובי' אין לו חלק לעה"ב תניא אידך כי
 דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים
 ואפי' אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק
 זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו זה
 הוא כי דבר ה' בזה ואפי' אמר כל התורה כולה
 מן השמים חוץ מדקדוק זה מקל וחומר זה מג"ש
 זו זהו כי דבר ה' בזה. תניא היה ר' מאיר אומר
 אפיקורוס ומגלה פנים מפרש לקמן: ברית בשר מילה: מכאן
 מן הפסוק הזה שכתוב כי דבר ה' בזה א"ר אלעזר
 וכו' מחלל את הקדשים דמחלל קדשים ומכזה מועדות ומגלה
 פנים בתורה היינו דבר ה' בזה דכיון הוא: מפר ברית היינו
 את בריתי הפר: מועדות קולו של מועד: דקדוק זה קסרות
 ויתרות: מקל וחומר זה ומג"ש זו ושאר לו רבו גזירה שזה לא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכה

הלומד תורה ואינו מלמדה זהו דבר ה' בזה ר'
נחן אומר כל מי שאינו משגיח על המשנה. ר'
נהוראי אומר כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו
עוסק. רבי ישמעאל אומר זה העובר ע"ז. מאי
משמע דתנא דבי רבי ישמעאל כי דבר ה' בזה
זה המכזה דבור שנאמ' לו למשה מסיני *אנכי שחות כ
ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים וגו'. ר'
יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואין חוזר
עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. ר' יהושע
אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה
שיולדת וקוברת. ר' עקיבא אומר *זמר בכל יום
זמר בכל יום אמר רב יצחק בר אבדימי מאי
קרא שני *נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו ^{ושלי טו}
הוא עמל במקום הזה וחורתו עומלת לו במקום

גמר מרבו: המשנה זה שעושה כמי שאיכה עיקר: זה העובר
ע"ז היינו דבר ה' דבור שדבר הקב"ה בעלמו לישראל דאכפי ולא
יהיה לך מפי הגבורה שמענוס: חוזר לשכחה: זמר בכל יום
היה מסדר תלמודך אע"פ שסדור צפיק כזמר והוא יגרום לך
שחאה לעולם [הנא] בשמחה ובשירים: נפש עמל עמלה לו
(מפני שעמל עמלה לו) מפני שעמל בתורה תורה עומלת לו:
כי אכף עליו פיהו מפני שהוא משיס דברים בפיו תמיד כאוכף
שעל הקמור. ל"א זמר כלומר שעוסק בשירים ובזמירות תדיר
כעשה זמר כך הקוצר על התורה כעשה לו סדורה בפיו: תורה
עומלת לו שמחורת עליו ומבקשת מאת קוכה למסור לו טעמי

אחר. א"ר אלעזר אדם לעמל נברא שנאמ' *כי
 אדם לעמל יולד ואיני יודע אם לעמל פה נברא
 אם לעמל מלאכה נברא כשהוא אומר כי אכף
 עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין איני
 יודע אם לעמל חורה אם לעמל שיחה כשהוא
 ימוש ס' אומר *לא ימוש ספר התורה הזה מפיד הוי אומר
 לעמל חורה נברא והיינו דאמר רבא כולהו גופי
 דרופתקי נינהו טוביה לדוכי והוו דרופתקי דאוריית'
 *נואף אשה חסר לבאר"ל זה הלומד תור' לפרקי' שנ'
 ככ *כי נעים כי תשמרם בבטנך יכוננו יחדיו על שפתיד:
 קעז ת"ר *והנפש אשר תעשה ביד רמה זה מנשה
 בן חוקיה שהיה יושב ודורש בהגדו' של
 דופי אמ' [וכי] לא היה לו למשה לכתוב אלא *ואחות
 רוטן תמנע ותמנע היתה פלגש לאליפז *וילך ראובן
 תורה וסתריה וכל כך למה שאכף שכסף פיהו על דברי תורה:
 דרופתקי טרמנין כלומר כל הגופין לעמל כנראו: טוביה לדוכי
 אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרמו בתורה. ל"א דרופתקי כיס
 ארוך ששטימין בו מעות כל הגופין כרתקין הם לקבל ולהכניס
 דברים אשריו למי שזכה ונעשה כרתק לתורה: לומד תורה
 לפרקים ואינו לומד תדיר כמי שאין לו אשה ונועל פעמים זו
 ופעמים זו: [כי נעים כי תשמרם] אימתי תשמרם צנטכך צומן
 שיכוכו יקדיו על שפתיד:

לא היה לו למשה לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע בהמיה
 דבר שאינו לריך הוא וכן היה מלגלג ואומר שכתב משה שלא
 ללורך ולקמיה מפרש דהיינו מגלה פנים בתורה: וילך ראובן

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שבו

בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה יצתה
 בת קול ואמרה ליה *תשב באחיק תדבר בבן ^{תליס כ}
 אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי דמית היות
 אהיה כמוך וגומר ועליו מפורש בקבלה *הוי ^{ישעיה ס}
 מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה
 מאי כעבות העגלה. אמר רבי אסי יצר הרע
 בתחלה דומה לחוט של *כוביא ולכסוף דומה ^{כוביא}
 לעבות העגלה ודאתאן עלה מיהא אחות לוטן ^{ונערין}
 תמנע מאי היא תמנע בת מלכים הואי דכתיב ^{גרם}
 *אלוף לוטן אלוף תמנע וכל אלוף מלכותא בלא ^{כוביא}
 תאג' היא בעיא לאיגיורי באתה אצל אברהם ^{ראשית לו}
 ויצחק ויעקב ולא קבלוה הלכה והיתה פלגש לאליפו ^{עין}
 בן עשו אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא ^{כהרמב"ן}
 תהא גביר' לאומ' אחרת נפק מינה עמלק דצערונהו
 לישראל מ"ט דלא איבעי להו לרחקיה. וילך ראובן
 בימי קציר חטים אמר רבא בר יצחק אמר רב
 מכאן לצדיקים שאין פושטים ידיהם בגזל. וימצא
 וגו' היינו כמי שלא לזרוק: בחבלי השוא נקנס בלא שום הכא'
 היה קוטף: מלכותא בלא תגא שר גדול אלא שאינו מוכתר
 וכיון דתמנע הית' אמות מלך ודאי בת מלך היא: מוטב שאהיה
 שפחה לאומה זו לבני אברהם וילקק ויעקב שהם יראי שמים
 ולא אהיה גברת לאומה אחרת ולכך כעשת פלגש לאליפו בן
 עשו שהיה מזרע ילסק: לרחקה מתקת ככפי השכיכה שהיה
 להם לגיירה: בימי קציר חטים לאקר שקלרו השדה שהכל

דודאים בשרה מאי דודאים אמר רב יברוחי לוי
 אמר סיגלי ר' יונתן אמר סביסקי (סיבסוך) א"ר
 אלכסנדראי כל העוסק בתורה לשמה משים שלום
 יסני' כו בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שני *או
 יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי
 רב אמר כאלו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה
 עס נא שנא *ואשים דברי בפיד וגו' *לנטוע שמים וליסוד
 עס ארץ ר' יוחנן אמר אף מגין על כל העולם כלו
 עס שנא *ובצל ידי כסיתיד ולוי אמר אף מקרב את
 עס הגאולה שנא *ולאמר לציון עמי אתה אמ' ריש
 לקיש כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו
 דאסי' יב הכתוב כאלו עשאו שנא *ואת הנפש אשר עשו
 בחרן ר"א אומר כאלו עשאו לדברי תורה שני
 דברי' כט *ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם
 רבא אומ' כאלו עשאו לעצמו שני ועשיתם אותם
 אל תקרי אותם אלא אחס א"ר אבהו כל המעש' את
 חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו
 שאין ליכנס לתוך שדה קנריהן: יברוחי כדמתרגמינן ולא
 איתפוש מאי היא: סיגלי וסביסקי (וסבסוך) מינין אחרים
 סיגלי עיקרי עשנים והוא מיכי נשמים ואמהות של אותן עשנים
 קרי סגלי וסביסקי (וסבסוך) כמי מין נשמים: מעוז תורה:
 שלום שלום תרי זימני אסד למעלה ואסד למטה: פלטרין
 של מעלה ושל מטה כדכתיב לנטוע שמים וליסוד ארץ: אשר
 עשו בחרן דמתרגמינן דשעבדו לאורייתא בקרן וקרי להו
 עשייה: כאלו עשאו לאותו דבר מלוה:

שנאמר *ומטך אשר הכית בו ארץ היאור וכו' שמות י'
 משה הכה את היאור והלא אהרן הכהו אלא
 לומר לך כל המעשה את חברו לדבר מצוה מעלה
 עליו הכתוב כאלו עשאו:

פיסקא אפיקורוס רב ור' חנינא אמרי תרווייהו קעח
 זה המבזה תלמיד חכם ר' יוחנן ור' יהושע ^{סס}

בן לוי אמרי זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם
 בשלמ' למאן דאמר המבזה חברו בפני תלמיד
 חכם אפיקורוס הוי מבזה תלמיד חכם עצמו מגלה
 פנים בתורה שלא כהלכה הוי אלא למאן דאמ'
 מבזה תלמיד חכם עצמו אפיקורוס הוי מגלה פנים
 בתור' כגון מאן כגון מנישה בן חזקיה ואיכא דמתני
 לה אסיפא מגלה פנים בתורה רב ור' חנינא אמרי
 זה המבזה תלמיד חכם ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי
 אמרי זה המבזה את חברו בפני ת"ח בשלמא למ"ד
 המבזה ת"ח עצמו מגלה פנים בתורה הוי מבזה
 חברו בפני ת"ח אפיקורוס הוי אלא למ"ד המבזה
 חברו בפני תלמיד חכם מגלה פנים בתורה הוי
 אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הני דאמרי

והלא אהרן הכהו דכתיב אמור אל אהרן קק מטך וכטה ידך:
 מגלה פנים בתורה מעי' פנים כלפי עוסקי תורה. מגלה
 פנים משתמע לן דקמיר מאפיקורוס דאפיקורוס היינו
 דאית ציה אפקירותא בעלמא: אלא למ"ד מבזה ת"ח עצמן
 אפיקורוס הוי כ"ש דמבזה קברו בפני ת"ק לאו מגלה פנים

מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו חנו א"ל
 אבוי האי מגלה פנים בתורה נמי הוא דכתוב
 ירמיה' לג *אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ
 לא שמתי אמר רב נחמן בר יצחק מהבא נמי
 ראשי' יח שמע מינה שנא' *ונשאתי לכל המקום בעבורם
 אלא כגון דיתוב קמי רביה ונפלה ליה שמעתא
 בדוכתא אחריתי ואמר הכי אמרינן התם ולא אמ'
 הכי אמר מר רבא אמר כגון הני דבי בנימין
 ק אסיא דאמרי מאי אהנו לן רבנן מעולם *לא שרו
 לן עורבא ולא אסרו לן יונה. רבא כי הווי מייתי
 טרפה דבי בנימין קמיה כי הווי חזי ביה טעמא
 להחירא אמר להו תיהוו דקא שרינא לכו עורבא
 כי הווי חזי ליה טעמא לאיסורא אמר להו תיחוו
 דקא אסרנא לכו יונה:

בתורה הוי והשתא מגלה פנים מאי כיהו: מנשה בן חזקיה
 שהיה דורש באגדות של דופי: איבא דמתני לה אסיפא
 דנרייתא דקתני מכאן אר"א וכו' המגלה פנים בתורה רב
 ורבי קנינא וכו': מה אהנו לן והס אינן יודעין שהעולם
 מתקיים עליהם: מגלה פנים בתורה הוא שכופר במה שכתוב
 בתורה: אם לא בריתי יומם ולילה וגו' שמהני לעולם
 ומקיימין אותו והיא אומר דלא מהכו מידי: מהבא נמי שמעינן
 שהלדיקים מהנין לאסורים: לא שרו לן עורבא לא אמרו
 לכו דבר קדוש שלא מליכו בתורה (דשרי לן עורבא): דקא
 שרינן לכו עורבא שהיתר זה אינו מלוי בתורה אלא שסופרים
 אמרוהו:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכח

רב פפא אמר כגון דאמר הני רבנן רב פפא קעט
אישתלי ואמר כגון הני רבנן ואיתיב כתענית' ^ס

לוי בר שמואל ורב הונא בר חייא הוו קא מתקני
מטפחות ספרי דבי רב יהוד' כי מטו מגלת אסתר

אמרי הא מגלת אסתר לא בעיא מטפחת אמר
להו כי האי גונא נמי מיחוי כי אפקירותא רב

נחמן אמר זה הקור' רבו בשמו דא"ר יוחנן מפני
מה (* נענש גיחוי מפני שקרא לרבו בשמו שנא'

*ויאמר גיחוי אדוני המלך זאת האשה וזה בנה ^{ו"ג}
אשר החיה אלישע יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי

וירא ויתיב וקאמר עתיד הקב"ה להוציא * (מעין) אינו בגמ'
נחל מבית קדשי הקדשים ועליו כל מיני מגדוי

שנא' *ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עין ^{יחוקא' ו}
מאכל לא יבול עלהו ולא יתום פריו לחדשיו

כגון דאמר הני רבנן כאדם שאומר אותו ת"ס דלשון ביזוי
הוא זה שהיה לו לומר רבותינו דמקום פלוני . ל"א

דאמר הכי רבנן דכשהוא מספר שום דבר מרבנן אומר הכי
(רבנן) ולשון גכאי הוא הכי אבל הכהו רבנן אינו גכאי: כי

מטו מגלת אסתר לתקן לה מטפחת אמרי הא מגלת אסתר
לא בעיא מטפחת כלומר בלשון בעיא אמרי ליה לרב יהודה

הא ודאי לא לריכא מטפחת כגון האחרות ולשון גכאי הוא * ^{רש"י סי'}
דהוה להו למימר לרבס בלשון שאלה כך לריכה או איכה לו גירסא

לריכה: בשמו שאומר (ר') פלוני ואינו אומר מורי רבי פלוני: אחרת
*מעין מבית ה' ילא והשקה את ככל שטים (יואל ד'): מגדים ^{בגמרא}

*שאקלו חלק לעוה"ב ולא עבכש לרעת דעבכש לרעת הי' על שלקח הכסף ובגדי' ובעמון

יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פרוי
 למאכל ועלהו לתרופה אמר ליה ההוא סבא יישר
 וכן א"ר יוחנן. א"ל ר' ירמיה לר' זורא כי האי
 גונא מיחוי אפקירותא א"ל האי סיועי קא מסייע
 לך אלא אי שמיע לך הא שמיע לך כי הא דיתוב
 ר' יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים
 טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים אמות
 (וחוקק) [וחקוק] בהם י' ברום עשרי' ומעמיד' בשערי
 ירושלי' שנא' *ושמתי כרכר שמשותף ושעריך
 לאבני אקדח וגו' לגלג עליו אותו תלמיד השתא
 כביעתא דצלצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן
 לימים הפליגה ספינתו בים חזינהו למלאכי השרת
 דקא מנסרי אבנים טובות ומרגליות אמר להו הני
 למאי אמרי ליה עתיד הקב"ה להעמידן בשערי
 ירושלים כי הדר אשכחיה לר' יוחנן דיתוב וקא
 דיכטר"ס בלע"ז כל מיני פירות מתוקים: יבכר בכל קדש
 וקדש יתבטלו בו פירות: א"ל ההוא סבא יישר וכן א"ר
 יוחנן כדנריך ורבי יוסן כמי ה"ק כדאמרת ולא גרסי' וכן
 א"ר יוסן יישר: כי האי גונא מי חזוי כאפקירותא: אלא
 אי שמיע לך מידי הא שמיע לך לגלג עליו אותו תלמיד
 אדר"דהייכו אפקירותא: כדכר אבן טובה וכך שמה: שמשותף
 (כמו שמש ומגן מ"ר וכראה לי ששמותיך) חלונות שהשמש
 זורק בהן [כמו שמש ומגן] (ושמש ומגן) הייכו שמש שמש:
 לאבני אקדח שהקב"ה חוקקן כנמקדק עד שחוקק בהם
 עשר ברום עשרים: צילצלתא עוף קטן:

יסעי' כד
 פירק
 הספינה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שכט

דרוש א"ל רבי דרוש ולך נאה לדרוש כשם שאמרת
בך ראיתי אמר לו ריקא אם לא ראית לא האמנת
מלגלג על דברי חכמים אתה יהב ביה עיניה
ועשאו גל של עצמות מיתיבי *ואולך אתכם קוממיו' יקדא כו
ר' מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של
אדם הראשון ר' יהודה אומר מאה אמות כנגד
היכל וכחליו שנא' *אשר בנינו כנטיעים מגודליו' תכלים
בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תכנית היכל קמד
כי קאמר ר' יוחנן לכוי דבי זיקא:

גל של עצמות שמת דאדם שמת כעשה גל של עלמות: קוממיות
ב' קומות של אדה"ר כדאמרי' במסכת קניגה שמיעטו הקב"ה
והעמידו על מאה אמה שנא' ותשת עלי כפכה כף בגמטריא הכי
הווי: כנגד היכל וכחליו שכך הי' אורך כל היכל עם הכותלי'
דכתי' והבית אשר צנה המלך שלמה לה' שזים אמה ארכו וכותל
מזרח שש אמות וכותל מערב שש אמות ואמה ערקסין הרי
י"ג אמות ואולם עשר אמה רוחב וכותל האולם שש הרי
כ"ט ומאקורי האולם תא אמת רחבו שש וכחלו ה' הרי מ' אמה
ושזים אמה של אורך הבית הרי מאה והיאך יכולין לכוף
קומתן וליכנס בפתח שאין לו אלא רוס כ' כדאמרת: אשר
בנינו כלו' בניס שלנו יהיו לעתיד כאילכות גבוהים מגודלים:
ובנותינו צנות שלנו כזויות המוקטנות לתבנית היכל כלו'
ככותל היכל מוקטנות כמו מוקטב עליך ל"א אהיכל דבית
שבי קאמר וקיס לן היכל ס' אורך צרוס מאה הוא: לכוי דבי
זיקא לקלכות שהשמש והאורה נכנסין בהם אבל השערים
גבוהים יותר:

קפ [מאי] *ועלהו לתרופה רבי צחק בר אבדימיורב חסד
 חד אמר להתיר פה של מעלה וחד אמר
 יחזקא' מילהתיר פה של מטרה איתמר נמי חזקיה אמר
 להתיר פה אלמים. בר קפרא אמר להתיר פה
 עקרות. ר' יוחנן אמר לתרופה ממש מאי לתרופה
 רבי שמואל בר נחמני אמר לתואר פנים של
 בעלי הפה:

קפא דרש ר' יהודה בר' סימון כל המשחיר (פנים)
 [פניו] על דברי תורה בעול' הוה הקב"ה מכהו
 ע"ה זיוו לעולם הבא שנא' *מראהו כלבנון בחור כארז
 א"ר תנחום ברבי חנילאי כל המרעיב עצמו על
 דברי תורה בעה"ו הקב"ה משביעו לעולם הבא
 תלים לו שנא' *ירווין מרשן ביתך ונחל עדניך תשקם כו'
 אחא רב דימי אמר עתיד הקב"ה ליתן לכר
 צדיק וצדיק מלא עומסו שנא' *ברוך ה' יום יום
 יעמס לנו האל ישועתינו סלה א"ל אביו וכי אפשר
 ישיגה לו לומר כן והלא כבר נאמר *מי מדר בשעלו מים
 להתיר פה של מעלה להתיר פה אלמים שיהו מדברים: להתיר
 פה של מטה רסם שכל העקרות האוכלות מן העלין כפקדות:
 איחמר נמי חזקיה וכו' והיינו הך דלעיל לתרופה:
 מראהו כלבנון וכו' כתיב לעיל מיניה שקורות כעורב וסמך ליה
 ע' רש"א קכו ממתקים: ירויון מרשן ביתך דלעיל מיניה מהאי
 קרא מיירי עכיינים דמרעיב את עלמו וקאמר ירויון מדשן
 ביתך שהקב"ה משביען לעה"ב: מלא עומסו מלא קפכיו של
 הקב"ה טובה: וכי אפשר לומר כן האיך אדם יכול לקבל

חלק פרק אחד עשר סנהדרין של

ושמים בורת חכן א"ל מאי טעמא לא שכיחת
באגדתא דאמרי במערבא משמיה דרבא בר
מרי עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות
ועשרה עולמו שנא' *להנחיל אוהבי יש וגו' יש ^{ושלי ח}
בגמטריא תלת מאה ועשרה הוי חני' רבי מאיר
אומ' במדה שאדם מודד מודדין לו דכתי' *בסאסאה ^{ישע"ל כו}
בשלחה תריכנה. א"ל (ר' יהודה) [ר' יהושע] וכי' ^{סוטה ח}
אפשר לומר כן אדם נותן מלא עומסו לעני בעה"ז
הקב"ה נותן לו מלא עומסו לעולם הבא והא כתיב
*ושמים בורת חכן ואחה אי אומר כן אי זה היא ^{ס"ו}
מדה מרובה מדה טובה מרובה או מדת פורענו'
*הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורענו' במדה ^{ס"ע"ג}
טובה כתיב *ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח ^{תל"ב ע"ח}
וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו ובמדת
מלא עומסו של הקב"ה והרי אין לו מקום ליתן דכל העולם
כולו אינו אלא כמזרת ועד אגודל: שלש מאות וכו' באותן עולמות
יקבל הלדיק את העומס: במדה שאדם מודד אס מדד וכתן
לדקה לצני מלא קפניו הקב"ה מודד צמפניו ונותן לו: וכי
אפשר לומר כן שיהא הקב"ה נותן לאדם מלא קפניו והלא
אינו יכול לסבול כל כך: הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת
פורענות דבמדה טובה כתיב דלתות ונמדת פורענות כתיב
ארובות ודלת גדול מארובה דד' ארובות יש בדלת צמסכת
יומא צמ' יה"כ אלמא מדה טובה מרובה ומעכשיו אין לתמוה
האיך יש באדם כח לקבל שכר כל כך שהרי למדת פורענות

ראשית פורענות הוא אומר *וארזבו השמים נפתחו במדת
 יסני' סו פורענו' כתיב *ויצאו וראו כפגרי האנשים הפושעי'
 כי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו
 דראון לכל בשר והלא אדם מושיט אצבעו באור
 בעולם הזה מיד נכזה אלא כשם שנותן הקב"ה
 כח ברשעים לקבל פורענותו כך נותן הקב"ה כח
 בצדיקים לקבל טובתו:

קפכ פיסקא ר' עקיבא אומר אף הקורא בספרים

החיצוני' תנא בסיפרי מינין רב יוסף אמר
 אף בספר בן סירא אסור למיקרי א"ל אבוי מאי
 טעמא אי לימא משום דכתיב ביה לא תנשוש
 גילדנא מאודני' דלא לזייל משכיה לחבלא אלא
 צלי יתי בנורא ואיכול ביה תרתין גריצין אי מפשטיה

עור
 סכהוה
 וזאנו כן

סי' בצירוקנותן הקב"ה כח נאדם לקבלו כל שכן שנותן כח נאדם לקבל
 מדה טובה:

שאותו

מינין שכופרין באל קי: רב יוסף אמר אף בספר בן סירא
 (כלו' קורא בספרים הקיזוכים היינו כמי בספר בן סירא)

העור
 לחבלא

ולא ילליה שיש בו דברי הבאי ונא עליהם לידי ביטול תורה: לא תפשוט
 גילדנא מאודניה כלו' לא תטול עורו של דג אפילו מעל אזנו
 מפסי שאתה מפסיד העור דאזיל משכח לחבלא להפסד אלא עלי
 יתיה בכורא ואכיל ביה תרתין גריצין שאתה יכול לללות עור הדג
 עמו ולאכול בו שתי קלות דהוי לפתן (שתי) [לשתי] קלות
 גילדנא שס הדג ל"א להכי נקט מאודניה שדרכו של דג להתקיל
 הפשטו מאזנו: אי מפשטיה אי מפשעוטיה קא מתמכת

יהיה

לחבלא
 אלא כו'

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלא

באוריותא נמי כתיב *לא תשחית את עצה אי דברי' כ
מדרשה אורחא דארעא קא משמע לן דלא לבעול
שלא כדרכה ואלא משום דכתי' בת לאביה מטמונ'
שוא מפחדה לא יישן כלילה בקטנותה שמא
תתפת' בנערותה שמא תזנה בגרה שמא לא תנשא
נישאת שמא לא יהיה לה בנים הזקינה שמא
תעשה כשפים הא רבנן נמי אמרוה אי אפשר
לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שבניו
זכרים אוי לו למי שבניו נקבות אלא משום דכתי'
לא תיעל דוי בלבך דגברי גוברין קטל דוי הא

מסלי יב

יוול פ'

יה"כ

וב"ט

ס"ח י"ח

שלמה נמי אמרה *דאגה בלב איש ישחנה רבי
אמי ור' אסי חד אמר יסיחנה מדעתו וחד אמ'
ושיחנה לאחרים ואלא משום דכתי' מנע רבים
מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך והא רבי נמי
אמרה דחני' רבי אומר לעולם אל ירבה אדם רעים
בתוך ביתו שנ' *איש רעים להתרועע אלא משום
באוריותא נמי כתיב: דלא לבעול שלא כדרכה דאין נכון
לאדם לשנות את דרכו והיינו דקאמר מאדוכיה: לא יישן אינו
יכול לישן: קטנה קודם שהביאה צ' שערות: נערה משהביאה
צ' שערות עד שירצה שקור על הלצן הרי היא צוגרת: בנערותה
שמא תזנה משנגרה ראויה היא לנישואין להכי אמר שמא לא
תיכשא: דוי דאגה: מנע רבים אותן שאין לך עסק עמהם
מכעס מתוך ביתך: ולא הכל תביא אל ביתך אפי' אותם
שאתה מתעסק עמהם לא תביאם תדיר לביתך אלא מנאמן תדבר
עמהם: איש רעים איש לו רעים הרבה: להתרועע לסוף

דכתיב ולדקן קורטמן עבדקן סכסן. דנפח בכסי
 לא צחי. אמר במאי איכול לחמא לחמא סב
 מיניה. מאן דאית ליה מעברתא בדיקניה כולי
 עלמא לא יכלי ליה אמר רב יוסף מילי מעליית
 דאית ביה דרשינן להו אשה טובה מתנה טובה
 בחיק ירא אלהים תנחן. אשה רעה צרעת לבעלה
 מאי תקנתיה יגרשנה מתוך ביתו ויתרפא מצרעתו.
 אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים. העלם
 עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצל
 מריעים לו שמתקוטט עמהם: זלדקן מי שזקנו דקה ומלושה:
 קורטמן תדע שקס ומריף הוא ביותר: עבדקן סכסן מי שזקנו
 ענה שוטה הוא: סכסן כמו כל בר בר מנה סכסא בנבא בתרא:
 נפה בכסי מי שנופס אופיא שנוסו: לא צחי בידוע שאינו
 לחא: אמר במאי איכול לחמא האומר באי זה לפתן אוכל
 פת זה: סב לחמא מיניה בידוע שאינו רעב וקס הלכס מידו
 שאלו היה רעב היה אוכל: מאן דאית ליה מעברתא בדיקניה
 שזקנו מקולק ומסולל ויש בין שתי שבלות כמין מעבר: כ"ע לא
 יכלי ליה בערמימותיה דמתוך שקשכ כל ימיו בערמימות היא משיס
 ידו לזקנו ומושך כאלם שמקשכ עד שנקרס. ל"א [גרסי] מכרתה
 מי שיש לו היכר בזקנו שסעד כ"ע שלא סעדו אין יכולין להגיע
 לכסו. ל"א גורתא והוא לשון קרחה וכל הכי דברי רוק ולכך אין
 קורין בו: דרשי' כלו' אמרי' להו בפירקא ומשמעינן להו לכ"ע
 כגון כל הכי אשה טובה וכו' אשה רעה לרעת לבעל' מה תקנתו
 יגרשכ' מביתו כך הלשון בספר בן סירא אשה רעה מתכה רעה
 ל"ג. כפלים מרוב הנאה קשובין ככפלים: אל תט אלל בעלה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלב

בעלה למסוך עמו יין ושכר כי בתאר אשה יפה
רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה. רבי היו פצעו
רוכל המרגילי לדבר ערוה כניצוי מבעיר גחלת
ככלוב מלא עוף כן בתיהם מלאים מרמה. מנע
רבים מחוך כיתך ולא הכל תביא אל כיתך. רבים
והיו דורשי שלומך גלה סודך לאחד מאלף משוכבת
חיקך שמור פתחי פיך. אל תצר צרת מחר כי לא
תדע מה ילד יום שמא למחר איננו ונמצא
מצטער על עולם שאינו שלו. כל ימי עני רעים
בן סירא אומר אף לילות. בשפל גגים גגו

למסוך עמה יין ושכר: רבים היו פצעו רוכל כמה וכמה מכות
מקבל רוכל המקזר נעיר וכואח תכשיטי נשים ועסקו עמהם
ספחים שחולאו בעלה עמה חתיקד עם אשתו ומכהו ופולעו:
המרגילים לדבר עבירה כיאוף הרי הן ככילוך מצעיר גחלת
כשניצ המצעיר את הפסס כך כל אשר להם כלה והולך: גחלת
אקרי פסס שאינו צוער כדאמרינן גחלים עיומו' מ"ר: ככלוב
דירה של עופות: רבים יהיו דורשי שלומך שתהא מתאהב עם
הכל ואעפ"כ לא תגלה סודך לכולם אלא לאחד מני אלף: מה
ילד יום מה אירע היום שחא למחר איננו שמת הוא היום:
ונמצא שמיצר על עולם שאינו שלו על יום שאינו עתיד
לראות והיינו עולם שאינו שלו שהוא מצטער עליו ודואג על פסס
מיום המקרת שלא תבא עליו לרה: כל ימי עני רעים וטוב לב
משתה תמיד פסוק הוא במשלי: בשפל גגים גגו שעכי הוא ואינו
יכול להגביהו לפיכך ממטר גגים לגגו שירד מטר הגגים

ובמרום הרים כרמו ממטר נגים לגנו ומעפר כרמו
 כל המאמר לכרמי א"ר *זירא אמר רב כל ימי עני רעים אלו
 בעלי תלמוד וכו' עד שנוי וסת תחלת חולי מעים וכו'
 ח"ר הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו
 כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות בלא
 קפג זמנו מביא רעה לעולם מפני שהחירה חוגרת ש
 קא ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע עשאוני
 בניך ככנור שמנגגי' בו (אוה"ע) [לצים] אמ' לה בתו
 בשעה שאוכלין ושותין במה יחעסקו אמרה לפניו
 רבש"ע אם בעלי מקרא הם יעסקו בתורה ובנביאי
 ובכתובים אם בעלי משנה הם יעסקו במשנה
 הגבוה' לגנו ומזלפין עליו הגשמים ואין לו מנוחה אפי' בלילות
 במרום הרים כרמו שאין לו השגת יד לקנות כרם בשפלה
 גדוים יקרים וקונה לו באחד מן ההרים בזול וכל עפר שהיה
 מוליח לזבל מוליך הרוח מן ההר לשאר כרמים שנבקעה וכמלא
 העני נפסד :

ה"ג הקורא שיר השירים ועושה אותו [כמין זמר] שקורא בכניכה
 אחרת שאינו כקוד בה ועושה אותה כמין שיר אע"פ שמשיר
 השירים הוא ועקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר אלא בקריאתו
 הקור' פסוק בבית המשתאו' בלא זמנו במיסב על יינו עושה
 שחוק בד"ת וקורא פסוקי' נקול רס לשחק בהם בבית המשתה
 אבל אם אומרו בזמנו על המשתה כגון שהיא י"ט וכוטל כוס
 בידו ואמר עליו דברי הגדה ופסוקי' מעכיו של יום מציא
 טובה לעולם :

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלג

ובהלכות וכהגדות ואם בעלי תלמוד הם יעסקו
בהלכות הפסח בפסח בהלכות עצרת בעצר' בהלכו'
החג בחג. העיד ר' שמעון בן אלעזר משום רבי
(שמעון) [יהושע] בן חנניה כל הקורא פסוק בזמנו ^{ג"י רב}
מביא טובה לעולם שנא' *ודבר בעתו מה טוב: ^{אלפס}
פיסקא והלוחש על המכה. א"ר יוחנן וברוקק בה ^{ושלי טו}
לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה ^{קפר}
אחמר רב אמר אפילו בנגע צרעת ר' חנינא אמ' ^ס
אפי' ויקרא אל משה:

רב יצחק בר שמואל בר מרתא איקלע להווא קפה
אושפיד' אייתואו ליה משחא במנא שף נפקן ^ס
ליה צמחי באפי נפק לשוקא חויתיה ההיא אחתא

וברוקק שכן דרך מלקטין לרקק קודם הלמס ואסור להזכיר פסוק
על הלמסיה ויש לקטום שדרכן לרוק אחריהם ואומר
אותו בלשון לעז ומזכירים להם שם בל' לעז ואומ' לי רבי דמותר
דאין אסור אלא לוקט אחר הרקיקה דנראה דמזכיר השם על
הרקיקה ועוד לא כאסר אלא בלה"ק אבל בלע"ז לא: אפילו
בנגע צרעת אפילו לוקט האי קרא דלית ביה ש"ס על הרקיקה
סקורא כגע צרעת כי תהיה בלדס והונא אל הכהן לשם רפואה
אין לו חלק לעה"ב: ואפילו ויקרא אל משה שאין בו לא קולי
ולא כגע דאין ראוי ללקטו על המכה ואין מזכירו לשם רפואה
אלא כסבור הוא להכלל בזכות דברי תורה שהוא הזכיר אסור
ללוקטו:

שף סך שמן בסכיו: צמחין אנעבועות מלכ"ץ:

אמרה זיקא דחמת קא חזינא הכא עכדא ליה
 מלתא ואיתחסי א"ל ר' אבא לרבה בר מרי כתיב
 שחות טו *כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך
 כי אני ה' רופאך וכי מאחר שלא שם רפואה
 למה א"ל הכי א"ר יוחנן מקרא זה מעצמו נדרש
 טז שנא' *ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך
 אם תשמע לא אשים ואם לאו אשים ואעפ"כ
 אני ה' רופאך :

קפו אמר רבה בר בר חנה כשחלה ר' אליעזר נכנסו
 טז תלמידיו לבקרו אמר להם חמה עזה יש
 בעולם התחילו [הן] בוכים ורבי עקיבא משחק
 אמרו לו מפני מה אתה שחק אמר להם וכי
 מפני מה אתם בוכים אמרו לו אפשר ספר תורה
 שרוי בצער ולא נבכה אמר להם לכך אני משחק
 שכל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין
 פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש
 אמרתי שמא ח"ו קבל רבי עולמו. ועכשיו שאני
 רואה רבי בצער אני שמח. אמר ליה עקיבא
 זיקא דחמת רוק של אותו ד שמו קמת אחי רואה נפתיך
 שאקזתך :

חמה עזה יש בעולם על עלמו היה חומר שכעס עליו המקום
 והכניד קוליו: שכל זמן שהייתי רואה את רבי שאין
 יינו מחמיץ וכי כלו' שהיתה הללקה בכל מעשיו אמרתי קבל ר'
 את עולמו כל שכרו: מדביש מתקלקל ונעשה ללול חממת
 קימוס: רואה רבי בצער ושכרו משתמר להנא ולכך אחי שמח:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלד

כלום חסרתי מן התורה כולה א"ל למדתנו רבינו * כי קבלת
אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא:
ח"ר כשחלה ר' אליעזר נכנסו ר' זקנים לבקרו קפו
ר' טרפון ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ^{שס}
ור"ע. נענה רבי טרפון ואמר טוב אתה לישראל
ממטפה של גשמים שטפה של גשמים בעולם הזה
ורבי בעולם הזה ולעולם הבא. נענה רבי יהושע
ואמר טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה שגלגל
חמה בעה"ז ורבי בעה"ז ולעה"ב. נענה ר' אלעזר
בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל יותר מאב ואם
בן עזריה ואם בעולם הזה ורבי בעה"ז ולעה"ב. נענה
ר' עקיבא ואמר חביבין יסורין [אמר להם סמכוני
ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבין
יסורין] א"ל עקיבא זו מנין לך אמר מקרא אני
דורש * בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשי' ^{ח"ככ}
וחמש שנה מלך בירושלים ויעש הרע בעיני ה'
וכתיב * גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי ^{שס ע"ב}
חזקיה מלך יהודה וכי חזקיהו מלך יהודה לכל ^{ושלי כה}
העולם כולו לימד תורה ולמנשה בנו לא לימד

כלום חסרתי שאתה אומר שאני סוגל עוכתי:

שגלגל חמה בעוה"ז ולא לעמיד שהמאורות מתקדשות: חביבין
יסורין שמכפרין עליך: גם אלה משלי שלמה אשר
העתיקו אנשי חזקיה היינו תלמידי חזקיה כדקיימא לן
בהשומפין כ"ב חזקיה וסייעתו כתבו משלי מכלל דחזקיה היה

תורה אלא מכל טורח שטרח בו ומכל עמל שעמל
 בו לא העלותו למוטב אלא יסורין שנא' *וידבר
 ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה' עליהם
 את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את
 מנשה בחוחים ויאסרוהו בנחשתיים ויוליכוהו בבבל
 וכתיב *ובהיצר לו חלה את פני ה' וגו' ויחפלו
 אליו ויעתר לו [וישמע תחינתו] (*מאי עביד ליה
 שדיוה ברודא דנחשא ושדו נורא תותיה והוה קא
 מצטער טובא אמר היכי לעביד נקרייה להקב"ה
 כעים עילואי נקרייה לע"ז לית בה ממשא
 עשה קרא לגדולים ולא עניוהו קרא לקטני' ולא
 עניוהו אמר רבונו של עולם אי ענית ענית ואי
 לא אמינא איהו נמי כווחהון מיד ויעתר לו) וישיבתו
 [ירושלים] למלכותו הא למדת שחביבון יסורין:
 קפח ת"ר שלשה באו בעלילה ואלו הן קין. עשו. ומנשה
 קין דכתיב *גדול עוני מנשוא אמר לפניו
 רבש"ע כלום גדול עוני מששים רבוא שעתידין
 לחטוא לפניך ואתה סולח להם. עשו דכתי' *הברכה
 אחת היא לך אבי. מנשה בתחלה קרא לאלוהו
 מלמד לכל וכדאמרן כעץ קרנ על פתק בהמ"ד וכ"ש שלמכשה נט
 למד: מכל טורח שטרח בו ללמדו:

שלשה באו בעלילה שלא באו לנקש לפני הקב"ה (בתפלה)
 [בתפלה] אלא באו בעלילה שאמרו דברים של כיוצא
 שאין להם תשובה: הברכה אחת היא וכי אין לך ברכה יותר
 תשובה כלקח השינו ועלמה לו: מנשה בא בעלילה שלא התפלל

ד"ה כ"ג
 ס
 כ"ז אינו
 נגמול

קפח
 ס
 ראשית ד
 ס ס

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלה

הרבה ולבסוף קרא לאלהי אבותיו:

משנה שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם קפט חלק לעולם הבא. שלשה מלכים. ירבעם. צ

אחאב. ומנשה. ר' יהודה אומר מנשה יש לו חלק ע"א לעולם הבא שנא' *ויחפללו אליו [ויעתרו לו] וישמע ד"ה נ לב חתנתו וישיבהו ירושלי' למלכותו אמרו לי' למלכותו השיבו ולא לחיי עולם הבא השיבו. ארבעה הדיוטו' בלעם. ודואג. ואחיתופל. וגיחוי: גמ' (*מי מנאן קד

א"ר אשי אנשי כנסת הגדולה: ע"ג

ת"ר ירבעם שריבע עם. ד"א ירבעם שעשדה קצ מריבה בעם ד"א ירבעם שעשה מריבה בין קא

ישראל לאביהם שבשמים. בן נבט בן שניבט ולא ע"ג ראה. חנא הוא נבט הוא מיכה הוא שבע בן בכרי.

נבט שניבט ולא ראה. מיכה שנתמכך בבנין למקום אלא לבסוף חס לא תושיעני מה הועיל לי שקראתי לך

יותר משאר אלוהות והיינו דכתיב ויכנע לפני ה' אלהי אבותיו מכלל דעד השתא לפני אלוהית אקריס ככנע:

שריבע עם שריבץ את ישראל והשפילם: עשה מריבה בעם הריבס אלו עם אלו בעסק ע"ז זה עובד זה מוקה

בידו ובאין לידי מקלוקת: שניבט ולא ראה היה סבור להביט יפה ולעמוד על דבר עיקר ולא ראה שטעה כדאמרינן לקמן ראה

אש יולאה מאמתו וכו': נתמכך בבנין של מלרים שנתכוהו בבנין במקום לבנה כדמפרש באגדה. שא"ל משה להקנ"ה אתה

(* דמי יודע בוס אס לא בכנוס' ואמר דאנשי כנסת הגדולה שהיו בהם כניאים חגי זכרי' וזלככי זכאו אומן

ומה שמו שבע בן בכרי שמו. ת"ר שלשה ניבט
 ולא ראו ואלו הן. נבט. ואחיתופל. ואצטגניני פרעה
 נבט שראה אש שיוצא מאמתו הוא סבר איהו
 מליך ולא היא ירבעם הוא דנפק מיניה. אחיתופל
 ראה צרעת שפרחה לו על אמתו הוא סבר איהו
 מליך ולא היא בת שבע [בתו] היא דנפק מינה
 שלמה. אצטגניני פרעה דא"ר חמא בר חנינ' מא
 מדכר כ דכתיב *המה מי מריבה המה שראו אצטגניני
 פרעה וטעו ראו שמושיען של ישראל במים הוא
 שמוט ח לוקה אמרו *כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו
 והם לא ידעו שעל עסקי מי מריבה הוא לוקה
 מ"א י ומנא לן דלא אתי לעלמי דאתי דכתי' *ויהי בדבר
 הזה לחטאת בית ירבעם להכחיד ולהשמיד מעל
 הרעותה לעם הזה שעכשיו אם אין להם לזנים משימין בני ישראל
 בזכין א"ל הקב"ה קוליס (אני מכלה) [הם מכלין] שגלוי לפני
 אלו הם קיים היו רשעים גמורי' ואם תרלה תנסה ותוליא איהו
 מהן הלך והוליא את עיבה: ל"א נתמכך עסק בזכין עי
 שנעשה מך כדאמרינן כל העוסק בזכין מתמסכן: הוא סבר
 איהו מליך ולכן נתאמץ שבע בן בכרי וקנץ כל ישראל אליו והיה
 רונה למלך כדכתיב בקרא: איהו מליך ולכן נעשה יועץ
 לאבשלום כדי שתשוב המלוכה מיד לאבשלום ובין כך ובין כך
 יתגלגל הדבר ותשוב אליו: על מי מריבה שנעון שאמר שמעו
 כא המורים נענש ולא נכנס לא"י: ומנא לן דלא אתי ירבעם
 לעלמא דאתי וה"כ מפרש לקמן בכולהו ג' מלכים וד' הדיוטות:

הלך פרק אחד עשר סנהדרין שלו

פני האדמה להכחיד בעה"ז ולהשמיד לעה"ב.
א"ר יוחנן מפני מה זכה ירבעם למלכות מפני
שהוכיח את שלמה (לשם שמים) ומפני מה נענש אינו נגמ'
מפני שהוכיחו ברבים שני * וזה הדבר אשר הרים שם י"א
יד במלך שלמה בנה את המלוא סגר את פרץ
עיר דוד אביו א"ל דוד אביך פרץ פרצות בחומה
כדי שיעלו ישראל לרגל ואתה גדרת אותם כדי
לעשות אנגריא לכת פרעה ומאי וזה אשר הרים
יד במלך אמר רב נחמן שחלץ תפליו (לפניו)
[בפניו]:

הוכיח את שלמה בדמפרש ואזיל דאמר דוד אביך כו': ומפני
מה נענש שהוכיחו ברבים לביישו: בית המלוא אקד מן
הפרלות גדר ומלאו לכותל הקומה וזכה שם מגדל לבת פרעה
ולאכסים שעובדים לה לעיל מהאי קרא כתיב וירס יד במלך כלו'
קם בדברים כנגד המלך ומרד בו: פרץ פרצות בחומה כדי
שיעלו ויכנסו בריוק: ואתה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא
כדי שיכנסו בשערים לידע מי ככנס כדי לגנות מס לבת פרעה
מ"ר. ל"א שסגר השערים ועשה מגדל לבת פרעה על אקד מן
השערים וכולם עובדים דרך שם כדי שיהיו מלוין עמה לכבדה
ולעבדה. כל עבודת בית המלך קרי אנגריא. ל"א לעשות
אנגריא שהיה רגיל שלמה לסגור דלתות העזרה ומלכיע מפתקות
בידו ודרכו של מלך ליטן שלשה שעות ציוס וישראל עומדין על
על פתק העזרה עד שיעמוד המלך ואמר לו ירבעם אתה רולה
שיתכו לך אנגריא לבת פרעה אשתך שתתן להם מפתקות: שחלץ
תפליו בפניו שהיה לו לפנות ללד אקר מפני אימת מלכות

קצא אמר רב נחמן גסות הרוח שהיה בו כירבעם
 טרדתו מן העולם שני *ויאמ' ירבעם בלש
 ח"א יב עתה תשוב (המלוכה) [הממלכה] לבית דוד
 יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלם
 ושב לב העם הזה אל ארזניהם אל רחבעם מלך
 יהודה והרגוני ושבו אל רחבעם מלך יהודה
 (אמר) גמירי דאין ישיבה בעזרה אלא למלך
 בית יהודה בלכד כיון דחוו ליה לרחבעם
 דיתיב ואנא קאימנא סברי הא מלכא והא עבדא
 ואי יתיבנא מורד במלכות הואי וקטלין לי ואזיל
 ס"ט בתריה מיד *ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב
 ויאמ' אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך
 ישראל אשר העלוך מארץ מצרים וישם את האחד
 בבית אל ואת האחד [נתן] בדרן מאי ויועץ אמ' רב
 יהודה (אמר רב) שהושיב רשע אצל צדיק אמר
 להו חתמיתו על כל דעבידנא אמרו ליה הן אמר
 להו מלכא בעינא למיהוי אמרו ליה הן כל דאמינא
 לכו עבדיתו א"ל הן אפילו למפלח לע"ז אמ' ליה
 צדיק ח"ו א"ל רשע לצדיק סלקא דעתך דגברא
 ולקלון שלא בפניו. ל"א שקלץ תכליו בפניו לבא להתרים כנגדו
 בחזקה. חלץ תכליו חין ככון להיות בגלוי ראש לפני המלך
 והוא התקיל במרד בכך להראות ולומר לו שאינו כוהג כמלך:
 גמירי דאין ישיבה הלכה למשה מסיני ולא מקרא: שהושיב
 רשע אצל צדיק ואומר להם להעמיד להם כלס אסד
 בבית אל ואסד בדרן הסכימו עמו: א"ל רשע לצדיק ס"ד גברא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלו

כורבעם פלח לע"ז אלא למונסינהו הוא דקא
 בעי אי מקבליהו למימריה או לא *ואף אחיה קב
 השילוני טעה וחתם דהא יהוא צדיקא רבה הוה
 שנא *ויאמ' ה' אל יהוא יען אשר הטובות לעשו' מ"כ י
 הישר בעיני (ה') וגו' וכתו' *ויהוא לא שמר ללכת
 בחזרת ה' אלהי ישראל וגו' מאי גרמה לו אמ'
 אביו ברית כרותה לשפתים שנא *אחאב עבד
 הבעל מעט והוא יעבדנו הרבה. רבא אמר חותמו
 של אחיה השילוני ראה וטעה דכתיב *ושחטה הושיע פ
 שטים העמיקו ואני מוסר לכלם א"ר יוחנן אמר
 הקב"ה הם העמיקו משלו אני אמרתי כל שאינו

כורבעם פלח לע"ז אלא לנסויינהו בעי אס דעתו שלם
 עמו כתרלה דדבר וכך היה מטעה רשע ללדיק עד שהיו כולן
 קתומין וכשהן היו רולים לשונ לא היו יכולין לקזור בהם: אף אחיה
 השילוני טעה דדבר דסנר לכסויינהו אתי וקתם באותו מעשה:
 שנא *ויאמר ה' אל יהוא וגו' לעשית הישר וכתוב ויהוא לא
 שמר ללכת בחזרת ה' ואמר' מאי גרמא ליה ואמר רבא
 קותמו של אחיה השילוני ראה וטעה מכלל דהוא טעה: ושחטה
 שטים העמיקו שטים ע"ז ע"ש שטים אקריה לשקוט
 לע"ז: העמיקו והזמירו שאמרו שכל מי שעולה לרגל ידקר
 בקרב כדי שילכו כלם וישקטו לפני העגלים: ואני מוסר לכלם
 כלו' אכבי לא קשתי כ"כ לכבוד עמאי לומר כל מי שאינו עולה
 לרגל ידקר בקרב כמו שקטו הם לכבוד ע"ז אלא ייסורין בעלמא
 ימרתים כלום דעבר נעשה. [ל"א] שטים כלום שטייה שלה'

בלא ברכה כאלו גזול להקב"ה וכנכת ישראל שנ'
משלי כח *גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש
דברי' לך משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' *הלא הוא
משלי א' אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנ' *שמע
בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אבך. מאי חבר
הוא לאיש משחית חבר הוא לירבעם בן נבט
שהשחית ישראל לאביהם שבשמים:

קצד *וידח ירבעם בן נבט את ישראל מאחרי ה'
והחטיאם חטאה גדולה א"ר חנן כשתי
מקלות המתיוות זו את זו. *ודי זהב אמרו דבי רבי
ינאי אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשביל כסף
וזהב שהשפעת להן לישראל עד שאמרו די גרם
להם לעשות להם אלהי זהב משל אין ארי דורם
וניהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של
בשר. אמר רבי אושעיא עד ירבעם היו ישראל

ואין אביו אלא הקב"ה שנא' וכו' ואין גזלה כלפי מעלה וכלפי
כנסת ישראל אלא זה גלגל שמוכע מלכרך כ"י הוא גזול
להקב"ה שקכס' תקנו על כל דבר ודבר ברכ' כדאמרי' כל
הטועם ואינו מנרך נקרא גזול שנא' לה' הארץ ומלוואה:
כשתי מקלות המתיוות זו את זו כאלס שיש בידו מקל אחד
ומכה בו מקל אחר ומתיו ומשליכו נרקוק כך הדיק
ירבעם את ישראל מאחרי ה' בעל כרחם: ודי זהב איידי דאירי
עד השתא בעגליס של ירבעם מפרש האי קרא: מתוך קופה של
בשר כשיש לו הרבה לאכול הוא נוהם: עד ירבעם היו ישראל

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שלט

יונקים מעגל אחד מכאן ואילך משני' וג' עגלים א"ר
וצחק אין לך כל פורענו' ופורענו' שבאה לעולם
שאין בה אחד מכ"ד בהכרע לישראל של עגל
הראשון שנ' *וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם. שמות לב
א"ר חנינא לאחר כ"ד דורות נגבה פסוק זה שנ'
*ויקרא באזני קול גדול לאמ' קרבו פקידות העיר יחזקאלט
ואיש כלי משחיתו בידו. *אחר הדבר הזה לא מ"א יג

יונקים מעגל אחד [לוקין] על קטף עגל אק' שעשו במדבר : ה"ג
מכאן ואילך [היו] יונקים מג' עגלי' ב' מירבעם ושלישי של המדבר
ולפי מ"ש בספרים ב' וג' עגלים כיחא כלו' מנ' שעשה ירבעם
ושלישי שכעשה במדבר (היינו שלשה) [ושלשה היינו שלישי] כמו ג'
המה כפלאו ממכי וד' לא ידעתים : אחד מכ"ד בהכרע לישראל
לאו דוקא אלא כלו' דבר מועט כמה שכף המשקל נוטה לכד זה
יותר מלד זה בנ"ב מפרש כמה הוי הכרע לישראל : אחר כ"ד
דורות למעשה העגל : נגבה פסוק זה דכתיב בעגל וביום פקדי
והכא בימי לדקיה כשקרבו בה"מ כתיב קרבו פקידות העיר קרבו
אותו מעשה שכאמ' וביום פקדי וממעשה העגל עד לדקיה כ"ד
דורות דבימי כקשון כעשה העגל לא וקשיו כמה דורות מכקשון
ועד לדקיה כקשון שלמון בנו נועז בנו עובד בנו ישי בנו דוד בנו
שלמה בנו רבנעם בנו אביה בנו אסא בנו יהושפט בנו יורם בנו
אחזיה בנו יואש בנו אמליה בנו עוזיה בנו יותם בנו אחז בנו
חזקיה בנו מנשה בנו אמון בנו יאשיהו בנו יהואקם ויהויקים בכיו
ומלכו זה אחר זה ודור אחד הם יהויכין בנו של יהויקים הרי
כ"ד (של יהויקי') [יהויכין] לא סיים מלכותו שהוגל' לכבל עם

יחזקאלט יחזקאלט יחזקאלט יחזקאלט יחזקאלט

שב ירכעם מדרכו הרעה וגו' מאי אחר אמ' (רבא)
[רבי אבא] אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בכגדו
א"ל חזור כך ואני ואתה זכנ ישי נטייל בג"ע א"ל
ומי בראש א"ל בן ישי בראש אמ' אי הכי לא בעינא:

קצה רבי אבהו הוה רגיל דהוה קא דריש בשלשה
מלכים חלש קביל עלויה דלא דריש כיון

ס"ט ע"נ* דאיחפח הדר קא דריש אמרו לי לא קבילת

עליך דלא דרשת בהו אמ' אינהו מי אהדרו בהו
דאנא אהדר בי רב אשי אוקים אנ' מלכים אמ'

למחר נפתח בחברין אתא מנשה איחזוי ליה
בחלמיה אמ' חברך וחברי דאבוך קרית לן מהיבא

בעית למישרא המוציא א"ל לא ידענא א"ל מהיבא
דבעי למישרא המוציא לא גמירת וחברך קרית לן

הקט והמסגרה המליכו לדקיהו דודו במקומו והילכך לא קא חשיב
לדקיהו דור נאפי כפשיה דהוא מלך בדור כ"ד:

דהוה דריש בשלשה מלכים דהוה קאי במתכיתין דג' מלכים
אין להם חלק: אחפח כמרפא: אמרו לו תלמידיו לא

קבלת עליך וכו': אמר אינהו מי הדרי בהו מדרכס הרעה דאכא
אהדר לי מלדרוש: אוקים אנ' מלכים אוקים סייס הך פירקא

עד שהגיע לג' מלכים: אמר למחר נפתח בחברין נדרוש
בקנריכו שהיו ת"ק כמותיכו ואין להם חלק לעתיד: א"ל מנשה

קנרך וקנרך דאניך אנא כלו' וכי סבור אתה שנתיה
קנרך וקנרך דאניך: מהיבא בעית למישרא המוציא (א"ל
איני יודע בדבר זה) איך יודע מאיזה מקום נפת אתה פריך
לננוע המוליא: וחברייך קרית לן ואתה קורא אותנו קנריך:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמ

אמר ליה אגמרון לי (מיהא) ולמח' דרשינן ליה
משמך בפירקא א"ל מהיבא דקרים בישול' א"ל
מאחר דחכימת כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו
לע"ז אמר ליה או הות החם הות נקיט בשיפולי
גלוימא (בשינד) ורהטת אבתראה למחר אמ' להו
לרבנן נפתח ברבוותא אחאב אח לשמים ואב
לע"ז אח לשמים דכתיב *אח לצרה יולד אב משלי י
לע"ז דכתיב *כרחם אב על בנים. *ויהי הנקל מלי' קנ
לכתו בחטאת ירבעם בן נבט א"ר יוחנן קלור' מ"א עו
שעש' אחאב כחמורו' שעש' ירבעם ומפני מה תלה

מחייבא דקרים בשולא דריפתא ממקום שנקרמין פנים של פת
בתכור דהיינו מלמעלה או מסביבות הפת או משוליו אבל באמצע
לא שאם הביאו לפניו פרום' של לקס לא יהא צולע ומנרך אלא
משולי הפת ולא מאמצעיתו. ל"א מהיבא דקדים כלו' מהיבא
ממקדים לאפות והיינו הק'. ל"א מהיבא דגמר בשולא ממקום
ההלך אפוי [יסה] ולא מאותו מקום שקורין נשי"ל וראשון כראה:
הוית נקט שיפולי גלימד היית מגביה שפת סלוקך מבין רגליך
כדי שתהא קל לרוץ והיית רץ לשם מפני יכר ע"ז שהיה שולט:

*כרש"י
שננו
הגירסא
ודאשוכ"ל
ש"ל אח
לראשו
ועיין
במנילס
(דף יא)

נפתח ברבוותא [כתסיל] לדרוש ברבותינו ולא אמר (למכרינו)
[מכרינו]: אח לשמים רע לשמים כדאמרוקן באשכוחי אח
לראש': דכתיב אח לצרה ווי ללרה אלמא אח לשון רעה ווי: וראשוכ"ל
לע"ז שהיה אוהבה ביותר: דכתיב כרחם אב אלמא אח
מקום. הכי קראי בכדי נקיט להו: ויהי הנקל באשכוחי כתיב כלו'
קלות הכי לאשכוחי כל קטאתיו של ירבעם: מפני מה תלה

הכתוב בירבע' מפני שהוא היה תחלה לקלקלה.
 כושיע יכ * גם מזכחותם כגלוי' (אל) [על] תלמי שדי א"ר יוחנן
 אין לך כל תלם ותלם בארץ ישראל שלא העמיד
 אחאב עליו ע"ו והשתחוה לה:

קצו ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי דכתיב * והכרתיו
 לאחאב משחין בקיר ועצור ועזוב בישראל

מ"א כל עצור בעה"ו ועזוב לעה"ב. א"ר יוחנן מפני מה
 זכה עמרי למלכו' מפני שהוסיף כרך אחד בארץ

שם ישראל שנא' * ויקן את ההר שומרון מאת שמר
 בככרים כסף ויבן את ההר ויקרא שם העיר אשר

בנה על שם שמר ארני ההר שומרון. א"ר יוחנן
 מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה מפני שכיבד

את התורה שניתנה בכ"ב אותיות שנא' * וישלח
 מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמרו

לו כה אמר בן הדר כספך וזהבך לי הוא ונשיך
 ובניך הטובים לי הם כי [אם] כעת מחר אשלח

את עבדי אליך וחפשו את ביתך ואת בתי עבדיך
 והיה כל מחמר עיניך ושימו בידם ולקחו ויאמ'

הכתוב בירבעם דנכמה מקומות כתיב לא סר מכל קטאת
 ירבעם ולא כתי' אחאב אע"פ שהיה רשע ממנו: תחלה לקלקלה

שהיה מלך ראשון שהקדיש את מנשילו: גם מזכחותם הכי רשיה
 דקרא בגלגל שונים זנקו גם מזכחותם כגלים על תלמי שדי:

משחין בקיר מ"ק משית לקירות לבו: ומכין שכיבד את התורה
 דכתיב והיה כל מחמר עיניך ושימו בידם והיטו

(א"ר יו)

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמא

למלאכי בן הדרד אמרו לאדני המלך כל אשר
שלחת לעבדך בראשונה אעשה (לך) והדבר הזה
לא אוכל לעשות מאי מחמד עיניך לאו ספר תורה
ודילמא ע"ז לא ס"ד דכתיב *ויאמרו אליו כל מ"א כ
הזקנים וכל העם (לא תאכה ולא תשמעו) [אל
תשמע ולא תאכה] ודילמא סבי דבהתא הוו מי
לא כתיב *ויישר הדבר בעיני אבשלום ובעיני כל ס"ג י
זקני ישראל ואמר רב יוסף סבי דבהתא התם לא
כתיב וכל העם הכא כתיב וכל העם דאי אפשר
דלא הוו בתון צדיקי דכתיב *והשארתי בישראל מ"א יט
שבעת אלפים כל הכרכי אשר לא כרעו לבעל
וכל הפה אשר לא נשק לו:

אמר רב נחמן אחאב שקול היה שנא' *ויאמר קצו
ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות שס
גלעד ויאמ' זה בכה וזה [אומר] בכה מתקיף לוי' רב מ"א כב
יוסף מאן דכתיב ביה *רק לא היה כאחאב אשר שס כא
החמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אותו
ספר תורה ועל זו השיבו את הדבר הזה לא אוכל לעשות:
ודילמא מחמד עיניו היינו ע"ז: לא ס"ד מדקאמרי ליה זקנים
(לא) [אל] תשמע ולא תאכה ואי ע"ז מי הוו אמרי ליה הכי:
סבי דבהתא זקנים שפלים שהיו רשעים כמו שמליכו באנשלוס
דקרי ליה לסני דנהתא זקנים:

שקול היה מקלה עוכות ומקלה זכיות מדמהדרי כולי האי מי
יפתה את אחאב שמע דבקושי גדול כעכש:

איזכל אשתו וחנינא בכל יום ויום איזכל הרוח
 שוקלת שקלי זהב לע"ז ואח אמרת אחאב שקול הרוח
 אלא אחאב וותרן בממונו היה ומחוך שהיה מהנהג
 ו"ח כ"ח מנכסיו כפרו לו מחצה. *ויצא הרוח ויעמוד
 לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה
 ויאמר אצא (ואהיה) [והייתי] רוח שקר בפני כל
 נביאיו ויאמר תפתה וגם חוכל צא ועשה כן מאי
 רוח אמר רבי יוחנן רוחו של נבורת היורעאלי
 מאי צא אמ' רבינא (א"ל הקב"ה) צא ממחיצתו
 שכן כתוב *דובר שקרי לא יכון לנגד עיני א"ר פפא
 היינו דאמרו אינשי דפרע קיניה מחריב ביתיה
 ו"ח י"ו *ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב [לעשות]
 להכעיס את ה' אלהי ישראל מכל מלכי ישראל
 אשר היו לפניו א"ר יוחנן שכתב על דלחות שומרון
 אחאב כפר בה' אלהי ישראל לפיכך ולא יהיה
 ד"ס ב כ"ח [אין] לו חלק באלהי ישראל. *ויבקשו את אחזיהו
 וילכדהו והוא מתחבא בשומרון א"ר לוי שהיה
 קודר אזכרות וכותב ע"ז תחתיהן:

רוחו של נכות שלמי שהוא הורגו ה' רחוק מקור לפתותו (והפילו)
 [וילהפילו]: דפרע קיניה הפורע קנאה נוקס סמתו וקאלמו.
 מחריב ביתיה כרוקו של נכות שנקס כעסו מאסאז וילא ממקילה
 של הקנ"ה: קודר אזכרות מוקס שמות שמתורה: וכותב שם
 ע"ז תחתיהן לפיכך הים מתקנא שאלו היה עוש' צפרהסיא לא
 היו מניקין לעשות כן. קודר כמו מקדדן בהרים לשון (נוקב)
 מקטט ונוקר:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמב

מבשה שנשה יה דבה אחר מנשה שהנשיא את קצח
 ישראל לאביהם שבשמים ומנא לן דלא שס
 אחי לעלמא דאחי דכתי' *בן שתים עשרה שנה ח"נ ככ
 מבשה במלכו וחמשי' וחמשה שנים מלך בירושלוי'
 ויעש (הרע בעיני ה') [אשרה] כאשר עשה אחאב
 מלך ישראל מה אחאב אין לו חלק לעוה"כ אף מנשה
 אין לו חלק לעוה"כ. [פיסק'] ר' יהוד' אומ' מנשה יש
 לו חלק לעולם הבא שנא' *ויחפלל (מנשה אל ד"ס כג
 ה') [אליו] ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלוי'
 למלכותו אמרו [לון] למלכותו הושיבו לא לעולם
 הבא הושיבו. א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו
 שנא' *ונתתם לזעות (לרעה) לכל ממלכות הארץ ירו' סו
 בגלל מנשה בן יחזקיהו מ"ס בגלל מנשה שעשה
 תשובה ואינהו לא עכיר ומ"ס *בגלל מנשה דלא קג
 עבד תשובה. א"ר יוחנן כל האומר מנשה אין לו
 חלק לעולם הבא מרפה יריהם של בעלי תשובת
 דחגי תנא קמיה דר' יוחנן מנשה עשה תשובה
 ל"ג שנים דכתיב בן שתים עשרה שנה מנשה
 במלכו וחמשי' וחמש שנה מלך בירושלוי' וכתי'
 *ויעש (הרע) [אשרה] כאשר עשה אחאב גו' כמה ח"נ ככ

שנשה יה שזכר הקב"ה: שהנשיא השכיב: מה אחאב אין
 לו חלק כדאמרן עזוב לעולם הנא: ושניהם רבי יהוד'
 דאמר יש לו חלק ורנכן דאמרי אין לו חלק: בגלל מנשה שלא
 עשה תשובה והמשיכן כולם אקריו: כאשר עשה אחאב
 דאמרן סוף דאמרן סוף דאמרן סוף דאמרן סוף דאמרן סוף

מלך אחאב עשרים וחרתין שנין מנשה כמה מלך
 נ"ה דל מינייהו כ"ב פשו להו ל"ג. א"ר יוחנן
 משו' רשב"י מאידכתי* (וישמע) [ויחפלל] אליו ויחחר
 לו ויעתר לו מיבעי לוי מלמ' שעשה לו הקב"ה כמין
 מחחרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה (והטמויני)
 מפני מדת הדין:

לא כוולא
 פסוק זה
 ועיין
 בד"ה כ"ג
 לו ל'
 סדה
 והעמקה
 קצט
 שס
 ידמ' כו
 שס כח

וא"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מאי דכתי'
 *בראשית ממלכת יהויקים בן יאשיהו וכתי'
 *בראשית ממלכת צדקיהו וכי עד האידנא לא
 הוו מלכי אלא ביקש הקב"ה להחזיר את כל העולם
 כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקי' כיון שנסתכל
 בדורו נתקררה דעתו. וביקש הקב"ה להפוך
 דמשמע כשיעור השנים שקטא אקאז במלכו קטא מכסה והיינו
 עשרים ושתיים שנה שקטא בהם כנגד כ"ב שנה שמלך אקאז:
 פשו להו ל"ג שעשה תשובה: וישמע אליו (ויעתר) [ויחחר]
 לו ומנפוז כתוב (ויחחר) [ויעתר] לו כך שמעתי: מדת הדין
 היתה מעכבת שלא לקבל סני מכסה בתשובה ועשה הקב"ה
 מחחרת ברקיע ופאט ידו וקבלו בלא ידיעת מדת הדין:
 מ"ד בראשית ממלכת יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה
 מאי טעמא כתיב בהכי בראשית יתיר מבאקריכי: וכי עד
 האידנא לא הוו מלכי ואי מאוס תקלת מלכותו קאמר הוה
 ליה למכתב בשנה ראשונה למלכותו אלא להכי שני קרא בדבורי'
 וכתיב בראשית ללמדך מעשה בראשית היה נימי יהויקים שניקש
 הקב"ה להחזיר את עולמו לתוהו ובוהו כמו שהיו בראשית:
 כיון שנסתכל בדורו של יהויקים שהיו לדיקים שעדיין לא

לעול
 נסת
 *ויע
 וא"
 אמר
 דמל
 דרס
 הב
 [לו]
 ונת
 והי
 מד
 לו
 רב
 יד
 גל
 א
 ב
 ו
 מ
 ל

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמג

לעולם כולו לתוהו וכוהו בשביל דורו של צדקיה
נסתכל בצדקיה ונתקררה דעתו בצדקיה נמי כתיב
*ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחו' ולא מיחה: ו"כ כד
וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתי' *איש חכם ר
נשפט את איש אויל ורגו ושחק ואין נחת שם
אמר הקב"ה כעסתי על אחו ונתתיו ביד מלכי וישלי כט
דמשק זיבת וקיטר לאלהיהם שנ' *ויזבח לאלהי ד"ס בכת
דרמשק המכים בו ויאמר כי אלהי מלכי ארם
הם מעזרים אותם להם אזבח ויעזרוני והם היו
[לו] להכשילו ולכל ישראל. שחקתי עם אמציה
ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם
והשתחוה להם שנ' *ויהי אחרי (כן) בוא אמציה שם כט
מהכות את אדומי' ויבא את אלהי בני שעיר ויעמידם
לו לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם יקטר אמר
רב פפא היינו דאמרי אינשי בכי ליה למר ולא
ידע אחוכי לוי למר ולא ידע וי ליה למר דלא
גלו הקרש והמסגר: דורו של צדקיהו היו רשעים שהלדיקים
גלו כנר עם יהויכין:

איש חכם נשפט זהו הקב"ה שכקרא ה' איש מלמה: אויל
אלו מלכים שנסמוך אחו ואמליה: ורגו ושחק ואין נחת
בין שהוא כועס עמהם בין שהוא שוקק עמהם איכן יראין מלפניו
ואיכס קתים לקזור למוטב: בכי ליה למר וכי לאו דוקא נקט
מר אלא משום דהכי מילי דאיכסי כשהוא חכם כשהוא רולה
להשפט ולהתוכח עמהם בין שהיה שוקק עליהם בין שהוא כועס

ירמי' לט ידע בין טוב לכיש *ויבאו כל שהו מלך כבל וישבו בשעה התוך (מאי שער התוך) א"ר יוחנן משו' ה' שמעון בן יוחאי מקום שמחחקין בו הלכות. א"ר פפא הוינו דאמרי אינשי באחרא דמרא (ביחא) תלה ליה זייניה חמן קולבא רעיא קולתיה תלה: ר"א א"ר חסדא א"ר ירמיי בר אבא מ"ד *על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כלו קמשונים כסו פנים חרולים וגדר אבנו נהרסה. על שדה איש עצל עברתי זה אחו.

ר"א
שס
ושלי כד

עמהם איכס יראים מלפניו ואיכס קמים לקזור למוטב: מקום שהיו מחחקין בו ודורשין הלכות כהסך למושב ללים של שרי מלך ככל: בשער התוך לשון קומך והיינו כהר הבית ובעזרה שס היו יושבין סנהדרין וכדאמרינן בעלמא שלשה בתי דיכין היו שס חקד בלשכת הגזית וחקד על פתח העזרה וחקד על פתח הר הבית: קולתיה תלה כלומר במקום שהיו קומכין בו הלכות בו דיכין שרי ככל דיכין שלהם: באחרא דמרא תלה זייניה מקום שפאדון תולה כליו: קולבא רעיא ככל רועה: קולתיה תלה לשס כדו תלה כמו כדה דמתרגמינן קולתה. ליטא אפרינא קולתיה עקדתו כמו עקדה של קרם:

והנה עלה כלו קמשונים זה אמין שהעלה שמעות על גבי סמכות לקמן: כסו פניו חרולים זה יהויקים שסס פניו מאורו של הקב"ה כדאמרינן לקמן כלום אנו להיכין אלא לאורו ישול אורו: על שדה איש עצל עברתי זה אחו ולהבי קחי ליה עלל שחמס את המור' ובעל את העבודה לקמן:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמד

ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה. והנה עלה בלו
קמ'שונים זה אמון. כסו פניו חרולים זה יהויקי.
וגדר אכניו נהרסה זה צדקיה שנחרב בה"מ בימיו.
ואמר רב חסדא א"ר ירמיה בר אבא ארבע כחות

הנשיב
תלי' קא
איוב יג

אין מקבלין פני שכינה. כת לצים. כת שקרנים.
כת חנפים. כת מספרי לשון הרע. כת לצים דכתי'
*משך ידו את לוצצו. כת שקרני דכתיב *דוכר
שקרים לא יכון לנגד עיני. כת חנפיו דכתי' *כי
לא לפניו חנף יבא. כת מספרי לשון הרע דכתי'
*כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק
אתה ולא יהי' במגורך רע:

מליס ה
תלי' לא

ואמר רב חסדא א"ר ירמיה בר אבא מאי דכתי' רב
*לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך
לא תאונה אליך רעה שלא ישלוט בך יצר הרע
ונגע לא יקרב באהליך שלא תמצא אשתך ספק
נדה בשעה שתבא מן הדרך. דבר אחר לא תאונה

ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה שקדח אזכרות והרס את
המזבח (כל אלה נמשמע לשון) חרולים אורטיגא"ש: זה צדקיה
שהיה לדיק ונהרס בה"מ בימיו: משך ידו את לוצצים משך
הקב"ה את ידו מן הלוללים שלא להתקרב אללם: לא יגורך
רע היינו מספרי ל"ה דכתיב בתריה תאבד דוברי כוזב איש דמים
וגו' ועוד דכתיב בתריה קרבס הוות קבר פתוק גרוגס וגו' ז'
שלא תמצא אשתך ספק נדה זכו' והיינו באהליך באשתך
כדאמרינן אין אהלו אללא אשתו נשעה סאדם נא מן הדרך

אליך רעה שלא יבעתוך חלומות והרהורי רעים.
 ונגע לא יקרב באהליך שלא יהא לך בן או חלמוד
 שמקדיח תבשילו ברכים כגון ישו וחבריו. עד כאן
 תלי' לא ברכו אביו מכאן ואילך ברכתו אמו * כי מלאכיו
 יצוה לך וגו' על כפיו ישאונך וגו' על שחל ופתח
 חדרוך וגו' עד כאן ברכתו אמו מכאן ואילך ברכתו
 שס ע"נ (שכינה) [שמים]. * כי בי חשק ואפלטתו וגו' יקראני
 ואענהו וגו' אורך ימים אשביעהו וגו' :

א"ר שמעון בן לקיש מאי דכתי' *וימנע מרשעי אורם
 וזרוערמה תשבר. מפני מה עי"ן של רשעי תלויה

קשה לו כשימלא את אשתו ספק כדה יותר מודה ודאית שעל
 ספק כדה הוא מיצר וילכו תקפו ואומר טהורה היא ועל סכס
 אני מוכע: ע"כ ברכו אביו דוד לשלמה בנו מסתמא לפי ענין
 הנרכות יש לידע שדוד נרכו שכן דרך האב נדברים האלו בספק
 כדה וביצר הרע ובהרהורים רעים ונכנים ותלמידים שלא יקדימו
 תבשילם נרבים אבל אשה אינה כותמת דעת נכך אלא מתוך
 רכות הלב שיש לה מתפללת על בנה שיכלל מאנן נגף ומרוקין
 ושדים לפיכך קא דריש לפי הענין שאלו נרכות ברכתו אמו כי
 מלאכיו יצוה לך מ"ר. ועוד מאוס דכתיב כי מלאכיו משמע ליה
 דסליק ענין אחד דנרכה ומכי מלאכיו עד כי בי חשק סליק
 חד ענין הילכך מוקים דמי לדמי דעד כאן נרכו אביו וכו'. מ"ר.
 כי בי חשק לא שייך אלא נרכותא דעלמא כלומר אותו שספך
 עי"ן שברשעים תלויה שאינה כחונה נשיטת אותיות

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמה

כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש מלמעלה
ולא נכתביה כלל רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר
מפני כבודו של דוד וחד אמר מפני כבודו של
נחמיה בן חכליה:

[ת"ר] מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים רד
בחורת כהנים כנגד שני מלכותו. אחאב שס
שמונים וחמשה. ירבעם מאה ושלושה. תניא היה
ר' מאיר אומר אבשלו' אין לו חלק לעוה"ב שני
*ויכו את אבשלום וימיתוהו. ויכוהו בעולם הזה ^{ש"כ"י}
וימיתוהו לעולם הבא. תניא ר' שמעון בן אלעזר

המיצה אלא תלויה היא למעלה וכראה ככתוב רש"י: כיון
שנעשה אדם רש מלמטה שיש לו שוכאין ואין רוק הנריות
נזקה הימנו: נעשה רש מלמעלה נידוע ששוכאים אותו
מלמעלה להכי כתיב רש"י ב' מיני רשות: ולא נכתביה לעי"ן
כלל: משום כבודו של דוד לומר שאין הדבר כוהג אלא נרשעי'
ולא בלדיקים ודוד היו לו שוכאים הרבה ונחמיה בן חכליה היו
לו שוכאים הרבה מככרים שנקשו להורגו על שהיה צוכה בה"מ
כדכתיב בעזרא (ידי אחת מקזקת בשלח) [ואחת מקזקת השלח]
וגו' ל"א מליכו בעזרא שהיה לו לכמיה שוכאים וקכאים מישראל
דכתיב ורבים מיהודה בעלי שבעה לו כי הוא חתן לשכניה בן
ארק שהיו מבזין אותו. בקדושין מפרש להאי קרא [ולהכי איכתבא
לומר שרשעים אמרי' ולא בלדיקים]:

נ"ה פנים בחורת כהנים ספר ויקרא היה דורש בנ"ה פנים
שכל שנה ושנה היה מקדש ודורשו מפילפולו:

חלק

פרק אחד עשר

סנהדרין

אומר משום ר' מאיר אחו ואחוויה וכל מלכי ישראל
 ו'נ כס שכחוב בהן *ויעש הרע בעיני ה' לא חיון ולא
 סס נדונין *וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה] מאד
 עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאות
 אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה'
 הכא תרגימו כשהרג ישעי' במערכא אמרי שעשה
 צלם משאוי אלף בני אדם ובכל יום ויום הויד
 הורג את כולם:

רה כמאן אולא הא דאמר רבה בר בר חנה שקולה
 נשמה של צדיק אחד ככל העולם כולו
 ד"ה נ לג כמ"ד ישעיה הרג. כתיב *פסל וכתיב *פסילים
 סס א"ר יוחנן בתחלה עשה לו פרצוף אחד ולבסוף
 שניהם דונמת עשה לו ארבעה פרצופין כדי שחראה שכינה
 כסא כבוד אחו ואחוויה ממלכי יהודה וקיס להו שהיו רשעים ואמרו
 של שכינה ויהויקיס לא קשיב ואע"ג דהו רשעים מאד כדלקמן בהמה
 שיש לו ד' קיס להו דחיון: לא חיון לא יקיו לעה"ב עם הלדיקיס ואין
 כדוכין כמי צגיהנס ודוקא קאמר מלכי ישראל אצל שלמה ולדקיה
 מצית דוד אתו ואע"ג דכתיב צהו ויעש הרע חיון הן לעתיד:
 הורג את כלם שהיו כנקעין ככונד הטשאוי:

כמאן דאמר שהרג ישעיה ואהא קאמר קרא מלא את ירושלים
 פה לפה שכשמת של לדיק שקולה כמו שמלא את ירושלים
 חללים: כתיב במלכים וישם את פסל הסמל אשר עשה צבית
 האלהים: וכתיב והעמיד את האשרים והפסילים כד"ה:
 ולבסוף עשה מנשה לאותו כלם ארבעה פרצופות: כדי שחראה
 שכינה מכל לך שתכנס להיכל תראה הפרצוף כנגדו ומכעוס:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמו

וחזעוים. אחו העמידו בעליה שנ' *ואת המזבח* מ"כ כג
 אשר על הגג עלית אחו וגו'. מנשה העמידו בהיכל
 שנא' *וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית* סס כג
 (ה) אשר אמר ה' אל דוד ואל שלמה [כנו] בבית
 הזה ובירושל' אשר בחרתי מכל שבטי ישראל
 אשים את שמי לעולם אמון הכניסו לבית קדשו
 הקדשים שנא' *כי קצר המצע מהשתרע וגו' מאי יציג' כח
 כי קצר המצע מהשתרע אמר רב שמואל בר
 נחמני א"ר יונתן כי קצר מצע זה מלהשתרר עליו
 שני רעים כאחד. מאי *והמסכה צרה* אמר רב סס
 שמואל בר נחמני רבי יונתן כי הוה מטי להאי
 קרא הוה קא בכי מי שכתב בו כונס כנר מי הים
 תעשה לו מסכה צרה. אחו חתם את התורה שנ'
 *צור תעוד' חתום תורה בלימודי. מנשה קדר את סס ח
 האזכרו'. אמון שרף את התורה. אחו בטל את
 העבודה. מנשה הרס את המזבח. אמון העלה
 שממית על גבי המזבח. אחו החיר את הערות.
 מנשה בא על אחותו. אמון בא על אמו שנאמ'
 *כי הוא אמון הרבה אשמה. ר' יוחנן ור' אלעזר
 חד אמר ששרף את התורה וחד אמר שבא על אמו
 אמרה לו אמו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ד"ה כ לג
 מלהשתרר עליו שני רעים שכינה וללס: מצע בית המקדש:
 תעשה לו מסכה צרה כאשה שכעשית לכה לצנרתה: העלה
 שממית קורי עכניש שנטל העבודה מכל וכל עד שארגו עכניש
 קוריהן על גב המזבח: החיר כעשה לו כהיתר: ממקום שיצאת

חלק

פ"ק אחד עשר

סנהדרין

ממנו אמר לה כלום אני עושה אלא להכעיס
את כוראי. כי אתא יהויקים אמר קמאי לא ידעי
לארגזי כלום אנו צריכי' אלא לאורו יש לנו זהב
פרוים שאנו משתמשים בו יטול אורו אמרו לו
חגי' והלא כסף וזהב שלו הוא שנאמ' *לי הכסף ולי
הזהב נאום ה' צבאות אמ' להם כבר נתנו לנו שני
תלי' קטו *השמים שמים לה' והארץ נתן לבני האדם;
רו א"ל רבא לרבה בר מרי מפני מה לא מנו את
יהויקים משום דכתי' ביה *ויתר דברי יהויקי'
ר"ס כלו (כל) תועבותיו אשר עשה והנמצ' עליו מאי והנמצא
עליו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר שחקק שם
ע"ז על אמתו וחד אמר שחקק שם שמים על
אמתו אמר לי' במלכים לא שמעתי בהדיוטות
משם מקום שאדם יולא ממנו שצע הוא ממנו ואיכו מתאוה
להכאות אותו מקום: קמאי לא ידעי לארגזי מלכים ראשונים
שפכינו לא היו יודעים להכעיס המקום כמו שהוא קרף ואמר
כלום אנו לריכיס אלא לאורו המאיר לנו השמש יבא ויטול אורו:
שאנו משתמשי' בו שמאיר ביותר: אמרו לו בני דורו והלא
כסף וכו' דבני דורו לדיקים היו כדאמרינן כסתכל בדורו של
יהויקים וכתקרה דעתו:
מפני מה לא מנו את יהויקים נהדי הכך שאין להם חלק
לעולם הנא: משום דכתיב ויתר דברי יהויקים
נתמיה משום דכתיב ביה רשע כזה לא מתאוהו: שם ע"ז
על אמתו מתוך שהיה אדוק בה: שם שמים משום בזיון:
במלכים לא שמעתי מפני מה לא מנו את יהויקים: בהדיוטות

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמו

שמעתי מפני מה לא מנו את מיכה מפני שפתו
מצויה לעוברי דרכים שנא' *ועבר בים צרה והכה זכריה
בים גלים א"ר יוהנן זה פסלו של מיכה תניא
רבי נתן אומר מגרב לשילה שלשה מילין והיה
עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה
בקשו מלאכי השרת לרוחפו אמר להם הקב"ה
הניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים. ועל דבר
זה נענשו אנשי פלגש בגבעה אמר להן הקב"ה
בכבודי לא מחיתם על כבודו של בשר ודם מחיתם:
א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן קסמא גדולה לגימא רז
שהרחיקה ב' משפתו מ' ישראל שנא' *על ש

שמעתי מפנימה לא מנו את מיכה בהדי ד' היוטות דמתני':
פחו מצויה לעוברי דרכים שהיו כל העולם מתארקין אללו
דכתיב במקרא כל העובר ושנ אל הלויים זה מיכה: (א"א
פסוק זה קפסתי בנרות ולא מלאתיה): זה פסלו של מיכה
כשכתב משה את השם והשליכו על כילום להעלות ארוכו של
יוסף בא מיכה ונטלו בהקבא והיינו דכתיב ועבר בים לרה
כשהעביר הקב"ה לישראל עבר מיכה עמהם שנידו השם לעשות
העגל ל"א מיכה עשה פסל והנבואו עמו כשעברו ישראל הים:
גרב מקומו של מיכה בגרב היה פסלו של מיכה קבוע ובשילה
היה המשכן: לרוחפו למיכה: ועל דבר זה על פסלו של
מיכה שלא עיקו ישראל בידו נענשו אנשי פלגש בגבעה שנפלו
ביד בנימין והרגו מהם מ' אלף:
לגימא אכילה שמאכילין לאורחים: ב' משפחות עמון ומואב
שלפי שלא קדמו ישראל בלקס ובמים ככתב שלא יבאו

דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם וכמים ור' יוחנן
דידי אמ' מרחק את הקרובי ומקרבת את הרחוקי
ומעלמת עינים מן הרשעים ומשרה שכונה על
נביאי הבעל ושגגתו עולה זרון. מרחקת את הקרובי
קד *מעמון ומואב ומקרבת את הרחוקים מותרו דא"ר
שמות כ יוחנן בשבר *קראן לו ויאכל לחם זכו [בני] בניו
ד"ה א"ב וישבו כל שכת הגוית שנ' *וממשפחו' סופרו' וישבו
יעבץ תרעתיים שמעתי סוכתי המת הקני' הבאי'
שופטים א מחמת אבי בית רכב וכתי' החם *ובני קני התן
משה עלו מעיר התמרי וגו'. ומעלמת עינים מן

זקהל: מעלמת עינים מן הרשעים מעלמת מעיני המקום
אלא להביע ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה אלא עושה כאלו אינו
רוצה במעשיו: עמון ומואב קרובים לישראל שגאו מלוט בן אפי
אברהם ורחק המקום אל יבאו בקהל. ל"א קרובים מעט
ליכא למימר דהא מדין בני קטורה היו בני אברהם וקרובים
היו בני מדין לישראל יותר מעמון ומואב שהם בני אברהם אלא
עמון ומואב שכנים וקרובים היו ל"א ומדין הקוקים להם היו:
וישבו כלשכת הגוית שנא' וממשפחות סופרות והאי קרא
מפרש ליה כו' בספרי בפרשה ויאמר משה לקונן בן רעואל
המדיני: המתה הקנים הבאים מחמת אבי בית רכב וקנים
אלו בניו של [רכב] [יתרו] דכתיב ובני קני קותן משה ובניו של
יתרו הן הן בניו של רכב דכתיב הקנים הבאים מקמת אבי בית
רכב וכתיב ולבית הרכבים אמר ירמיהו [כי כה אמר ה' וגו' יען
אשר שמעתם על מלות יהוה הכבד אביכם וגו'] לא יכרת איש ליוכדב

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמח

הרשעים ממיכה. ומשרה שכינתו על נביאי הבעל
מחבירו של ערו הנביא דכתי' *ויהי הם יושבי מ"א יג
אל השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו.
ושגנתו עולה זרון דאמר רב יהודה אמר רב
אלמלא הלוחו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא
נהרגה נוב עיר הכהנים. ולא נטרד דואג האדומי.
ולא נהרג שאול ושלשת בניו:

ומפני מה לא מנו את אחז א"ר ירמיה בר אבא רח
מפני שמוטל בין שני צדיקי' בין יוחם ^ס

בן רכב [עומד] לפני כל הימים ואמרי' בספרי אסתר נכרים
הם וככנסין להיכל והרי כל ישראל לא ככנסו להיכל אלא שהיו
יושבין בסנהדרין ומורין בד"ת מ"ר: ממיכה דאמרי' לעיל הכיקו
לו שפתו מלויה לעוברי דרכים: ומשרה שכינה על נביאי
הבעל מחברו של ערו הנביא דערו הנביא כתכנא על מזבח בית
אל שיחרב מפני שהעמיד בו ירבעם ללמים דכתיב במלכים והנה
איש האלהים בא מיהודה וגו' ויאמר מזבח מזבח ומפרט בסדר
עולם דהיינו עדו הנביא ובא נביא השקר והטעהו לעדו והשיבו
לבית אל והעבירו על מצות הקב"ה שאמר לו לא תשוב לבית אל
והאכילו ובזכות שהאכילו שרתה עליו שכינה שאל' ויהי דבר ה'
אל האיש הנביא אשר השיבו להאכילו אללו: ושגנתו עולה זרון
שהרי מליכו ביהונתן שגג ולא הלוחו לדוד שתי ככרות וכעכש
ראמר רב יהודה כו': לוהו לשון לויה: לא נהרגה נוב שלא היה
לרוך דוד לשאול למס מכהני כוב ולא היה דואג מלשין עליהם:
ולא היה שאול נהרג על אותו עון:

שמוטל בין שני צדיקים דאביו יוחם ובנו קזקיה:

ליחזקיהו רב יוסף אמר מפני שהיה לו בושח
 פנים מישעיהו שנא *ויאמר ה' אל ישעיהו צא
 נא לקראת אחו אחת ושאר ישוב כנג אל קצה
 תעלצת הברכה העליונה אל מסילת שדה כובס
 מאי כובס איכא דאמרי דכבשונה לאפיה וחלק
 איכא דאמרי אוכלא דקצרי סחף ארישיה וחלק
 מפני מה לא מנו את אמון מפני כבודו של יאשיהו
 מנשה נמי לא נמנייה מפני כבודו של חזקיהו
 ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא כדחניא *ואין
 מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל אין
 יצחק מציל את עשו השתא דאחית להכי אחו
 נמי לא אימנו משום כבודו של חזקיהו:

ישעים'

דכרי' לנ

ושאר מישראל שצנו להיות (נכיס) [נכיד] ותלמידך וכל מי
 שישוב לביתך דהיינו תלמידיו כדמתרגס ושאר ללא קטאו ודחבו
 קטיאו תלמידוהי: מאי כובס דכבשינהו לאפיה שכנס את
 פניו והיה מתנייש מפני ישעיהו: כובס כמו כונס: אוכלא
 דקצרי סחף ארישיה כלי מוקנז של כונסין שזולפין בו מיס
 על הנגדים ואותו כלי הפך ארו על ראשו כדי שלא יכירו ישעיהו
 שהי' מתנייש ממנו: יאשיהו בן אמון: חזקיהו אחי מנשה: ברא
 מזכי אבא כו' יאשיה מזכי אמון אחיו ולא חזקיה מנשה כו':
 דכתיב ואין מידי מציל ודרשי' ליה בהגדה אין אברהם מציל
 כו': השתא דאחית להכי דנרא מזכי לאנא: אחו נמי לא תימא
 דכבשינהו לאפיה אלא מפני כבודו של חזקיהו לא מכאוהו:

אין מידי מציל ודרשי' ליה בהגדה אין אברהם מציל
 כו': השתא דאחית להכי דנרא מזכי לאנא: אחו נמי לא תימא
 דכבשינהו לאפיה אלא מפני כבודו של חזקיהו לא מכאוהו:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שמט

ומפני מה לא מנו את יהויקים משום דר' חייא רט
בר אבויה דאמר ר' חייא בר אבויה כתוב ^ס
על גולגלתו של יהויקים זאת ועוד אחרת. זקנו
דרבי פרידא אשכח ההוא גולגלת' דהות שדיא
בשערי ירושלי' והוה כתוב עילויה זאת ועוד אחרת
קברה והדר נכוג קברה והדר נכוג אמר דלמא
האי גולגלתו של יהויקים היא דכתי' ביה *קבורת ^{ירושלי' כב}
חמור יקבר סחוב והשקך מהלאה לשערי ירושלי'
אמר מלכא הוא ולאן אורת ארעא לבויה שקלה
כרבה בשיראי ואותביה בסיפתא אתיא דכיתהו
חוייתא נפקא אמרה להו לשיבכת' אמרו לה האי
דאתתי' קמיייתא היא דלא קא מנשי לה שגרתא
לתנורא וקלתה כי אתא אמר היינו דכתיב עילויה
זאת ועוד אחרת:

מפני מה לא מנו את יהויקים נאותם שאין להם קלק לעה"ב:
משום דרבי חייא בר אבויה שנתכפר על שלא כיתן
לקבורה וכל הכי מפני מה לא מנו לא בעי אלא מהכך דהו
רשעים גמורי' כדקשנין להו לעיל אקו קתם את התורה: זאת
ועוד אחרת נקמה כעשית בה כבר ועוד אקרת תעשה בה:
זקנו דר' פרידא הוא רבי חייא בר אבויה: נכוג בנכוג וילאה
מקבורת': קבורת חמור מושלך ברכובות: בספתא ארגו:
לשיבכתה לשכינתה: דלא קא מנשי לה אינה נשכחת מלבו:
שגרתא לתנורא הסיקה את התנור:

אחרי שילבד ארם ק"ד אבא ק"ד: ש"א

רי תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר בשביל *הטוב
 בעיניך עשיתי מה אוח בשביל מה אוח
 מ"כ נכרים אכלו על שולחנו בשביל נכרים
 שאכלו על שולחנו ומשמש עליהם גרם גלות לבניו
 מסייע לי לחוקי דאמר חוקי כל המזמין נכרי
 לחוך ביתו ומשמש עליו גרם גלות לבניו
 ישיב' לט' שנא' *ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו
 והיו סריסים בהיכל מלך כבל *וישמח עליהם
 חזקיה ויראם את בית נכאתה [את הכסף] ואת
 הזהב ואת הכשמי וגו' אמ' רב מאי בית נכאתה
 אשתו השקתה עליהם ושמואל אמר בית גנזיו
 הראה להם ור' יוחנן אמר זין אוכל זין הראה להם
 בשביל הטוב מה אוח נשניל חזקיה שניבא את עלמו ואמר
 הטוב בעיניך עשיתי גרם לו שאמר מה אוח כי אעלה
 בית ה' שאל את מהקדוש ברוך הוא שהעבירה גוררת עבירה:
 אכלו נכרים על שולחנו חותן שלם לו מרודך בלאדן
 ספרים ומכסה על ידם: ומשמש עליו כגון חזקיה דאמר
 לקמן אשתו השקתה עליהם: גרם גלות (רע) דכתיב וישמע
 עליהם חזקיה ויראם את בית נכאתה וכתיב בתריה ומבניך אשר
 יצאו ממך יקחו והיו סריסים בהיכל מלך כבל: אשתו השקתה
 עליהם (היא עלמה הייתה משקה שקולי"ן בלע"ז) היא עלמה
 מזגה להם והיינו בית נכאתה לשון מכסה על שם ללע שכפסתה
 מן האדם ומכסה כנראת האשה: בית גנזיו והכי מתרגמינן
 בית גניזותו ומכסה פתר במעברתו לשון סממין כמו נכאת ולרי
 ולוט: זין אוכל זין כגון פרזל דשליט בפרזל:

איכה ישבה בדרד [אמר רבה] א"ר יוחנן מפני ריא
 מה לקו ישראל באיכה מפני שעברו על שם
 ל"ן כריתות שכתורה. א"ר יוחנן מפני מה לקו איכה א
 באל"ף בי"ת מפני שעברו על התורה שנתנה באל"ף
 בי"ת. ישבה בדרד אמ' (רבא) [רבה] א"ר יוחנן אמ'
 הקב"ה אני אמרתי *וישכון ישראל בטח בדרד עין דנדיס לנ
 יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל
 עכשיו יהיה בדרד מושבם. *העיר רבתי עם אמ' איכה א
 (רבא) [רבה] א"ר יוחנן שהיו משיאין קטנה לגדול
 וגדולה לקטן כדי שיהיו להם בנים הרבה. *היתה סס
 כאלמנה א"ר יהודה אמר רב כאלמנה ולא אלמנה
 ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים
 ודעתו לחזור אליה. רבתי בגוים שרתי במדינות
 אמר (רבא) [רבה] א"ר יוחנן כל מקום שהם
 הולכים נעשוי שרים לאדוניהם:

איכה בנימטריא ל"ו: ל"ו כריתות זכריות קשיב להו: לקו
 באל"ף בי"ת שכל מגילת איכה סדורה באלפא ביתא:
 בטח בדרד שושנים יקדים ואינס מתיראין לא מן האומות
 ולא מן קיות רעות: רבתי עם (מתרבה) עם שמתרבה והולך
 יותר משאר עם: קטנה לגדול שכבת זרע של קטן אינו מזוהל
 ואינו מזריע מהר וקולט כשל גדול וכן רמס של קטנה אינה
 קולטת מהר כשל גדולה לפיכך משיאין גדולה לקטן כדי שתהא
 זרעו קולט מהר וקטנה לגדול כדי שיהא שכבת זרעו קולט מהר
 ולא קטנה לקטן שזוהין להוליד ולא קטן וקטנה ממש אלא

ריב ת"ר מעשה בשני בני אדם שנשבו בהר הכרמל
 והיה שבאי מהלך אחריה' *ואמר אחד מהם
 ע"נ לחברו גמל שמהלך לפנינו סימא באחד מעיניו
 וטעונה ב' נודות אחד של יין ואחד של שמן ושני
 בני אדם המנהיגי אותו אחד נכרי ואחד ישראל
 אמ' להם שבאי עם קשה עורף מאין אחס יודעי
 אמרו לו גמל מעשכים שלפניה מצד שרואה
 אוכלת ומצד שאינה רואה אינה אוכלת וטעונה
 שני נודות אחד של יין ואחד של שמן של יין
 ממפטף ושוקע ושל שמן מטפטף וצף ושני בני
 אדם המנהיגים אותו אחד נכרי ואחד ישראל
 נכרי נפנה לדרך וישראל נפנה לצדדין רדף
 אחריהם ומצא כדבריהם בא ונשקם על ראשם
 והביאם לביתו ועשה להם סעודה גדולה והיה
 שעומדין על פרקן וראויים הם להוליד ומיהו אין זרע שלהם
 מתבטל כל כך:

אמר אחד מן הנשנין לקנרו: גמל זה שמהלכת לפנינו סומא
 וכו': מצד שרואה שאינה אוכלת פעמים מלד ימין
 ופעמים מלד שמאל כנהמה הרואה שאוכלת מכאן ומכאן אלף
 מלד שרואה אוכלת: יין מטפטף ושוקע בקרקע ורואין לנו בין
 רגלינו הטיפין שנפלו כשעבר הגמל במקום הזה מלד אחד הטיפין
 שוקעין בקרקע ומלד אחר לפין ועומדין (והיינו שמלאו דבש אלף
 שנשמן היו עסוקין יותר מדבש): נפנה לצדדין שכן דרך ישראל
 להיות לכוּע: רדף השנאי דרך הגמל והמנהיג ומלא כדבריהם:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שנא

מזקד לפניה ואמר ברוך שבחר בורעו של אברהם
ונחן להם מחמתו. וכל מקו' שהם הולכין נעשי'
שרים לאדוניהם ופטרן והלכו לבתיהם לשלום:
*בכה חבכה בלילה שני ככיות הללו למה אמ' ריג
(רבא) [רבה] א"ר יוחנן אחר על בית ראשון ^{שס}
ואחר על בית שני. בלילה על עסקי לילה שנא' ^{איכה א}
*וחשא כל העדה ויתנו אח קילם (בבכ'י). ויבכו העם ^{מדברי יד}
בלילה ההוא אמר (רבא) [רבה] א"ר יוחנן אותו
(היום ערב) [הליל' ליל] תשעה באב היה אמ' להם
הקב"ה לישראל אחם ככיות' בכיה של חנם ואני
אקבע לכם בכיה לדורות. דבר אחר בלילה שכל
הבוכה בלילה קילו נשמע. דבר אחר בלילה שכל
הבוכה בלילה כוכבי' ומזלות בוכין עמו. דבר אחר
בלילה שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה כנגדו
מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת
בנה והיחה בוכה עליו בלילה שמע רבן גמליאל
קולה ובכה כנגדה עד שנשרו ריסי עיניו למחר
על עסקי לילה לפי שזכו אותה לילה בכיית חנם: קולו נשמע
יותר מזיוס כדאמרינן בעלמא מפכי מה אין הקול נשמע
זיוס כבלילה מפכי גלגל חמה המכסר ברקיע והיינו דכתיב
זכה חבכה בלילה כדי שיהא קולה נשמע ויראמו עליה ואעפ"כ
אין מנחם לה: כוכבים ומזלות בוכים שנכמרו רחמים עליו:
בוכה כנגדו מתוך שנשמע בהדיא מרכז לבו של אדם השומע
קולו לבכות עמו: ריסי עיניו שער שנצת עין היה כופל וככפל

איכה א הכירו בו תלמידיו והוציאוה משכונתו *ודמעתה
 על לחיה אמר (רבא) [רבה] א"ר יוחנן כאשר
 יואל א שבוכה על בעל נעוריה שני *אלי ככתולה חגורה
 שק על בעל נעוריה. היו צריה לראש אמ' (רבא
 [רבה] א"ר יוחנן כל המיצר לישראל נעשה ראש
 ישעיה ח שנא' *כי לא מועף לאשר מוצק לה וגו' אמ' ר
 (אלעאי בר ברכיה) [רבה] א"ר יוחנן כל המציק
 להם לישראל אינו עיף:

ריד *לא אליכם כל עוברי דרך אמר (רבא) [רבה]
 א"ר יוחנן מכאן לקובלנא מן החורה. כל
 איכה א עוברי דרך אמר רב עמרם אמר רב עשאוני
 ראשי יט בעוברי על דת דאלו בסרו' כתי' *וה' המטיר על

על העין מרוב דמעות: על לחיה לשון לקוח וכערות כגון לה
 ויבש. (ל"א שמעתי): על בעל נעוריה שזוכה תמיד ומכירה
 דמעתה: אלי קונכו קינה מתרגמינן איליין:
 לא אליכם כניא היה מתבודד על קורבן (כי לא) [כאלו] בזה
 עליו לרה ומהפכה לאקרים ואומר להם לישראל לא תהא
 לכם לרה כזאת וכמדומה [לי] כניא היה מדבר כנגד בני
 משה או כנגד עשרת השבטים שלא הגלה כצו כדכאלר: מכאן
 לקובלנא מן החורה כשאלם מודיע לערו לאקר לריך שיאמר
 לו לא תבא זאת לך כמו שנאה אלי כי קשה הוא לשומע שפעמים
 חזרת עליו והמקפיד על זה אין בו חסוס כיקוס. ל"א
 לקובלנא כשיש לו לרה יודיענה לרבים קובלנא לעקה ל"א
 כגד מתרגמי' קבל כאלם שאומר לעברו לא כנגדך אכי אומר:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שנב

סדום ואלו בירושלים כתיב * ממרום שלח אש איכה א
בעצמותי זירדנה וגו' [וכתיב] * ויגדל עון בת עמי סס ד
מחטאת סדום וכי משוא פנים יש בדבר אמר
(רבא) [רבה] א"ר יוחנן מדה יתירה היתה בירושלמי
שלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב * הנה זה יחוקאל טו
[היה] עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני
ואביון לא החזיקה וגו' ואלו בירושלים כתיב * ודי איכה ד
נשים רחמניות בשלו ילדיהן * סלה כל אבירי ה' סס א
בקרבי כאדם שאומר לחבירו נפסלה מטבע זו:
ויירדנה ושרף אות' והיינו עשאוני כעופרי דת שדכני צאש כסדום
ויירדנה לשון שצירה כמו וירד מיעקב כאלם המושל נחזרו
להלקותו ולשצרו: ה"ג ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום וכי
משוא פנים יש בדבר הואיל וישראל רעים יותר מסדום למה
לא נהפכו כסדום: ל"א וכי משוא פנים יש בדבר דהתם
כתיב וה' המטיר הוא בעלמו והכא כתי' שלק על ידי שליח: מדה
יתורה לטובה דבירושלים כתיב ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן
היו לברות כמו שהיתה מומנת קברתה ואוכלת בנה אלמא
רחמניות היו ואלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה ומדה
זו כפרה עליהם שלא נהפכו. ל"א מדה יתירה פורעניות
גדולה היתה בירושלים שילדיהן היו אוכלות זו עם זו דכתיב היו
לברות כמו ואלו בסדום כתיב גאון שנעת לקם שלא טעמו טעם
עוכי הא למדת גדולה פורענות ירושלים מפורענות סדום ולא
היה משוא פנים בדבר: סלה לשון מסילה כלומר כל האצרים
כסלם הקצ"ה ועשאם פסולים וכבושים כמסילה זו והיינו דומיא
למטבע שכפסל ואין לו תקנה:

א

רצו *פצו עליך פיהם אמר (רכא) [רכה] א"ר יוחנן
 טס מפני מה הקדים פ"א לעי"ן בשכיל מרגלית
 שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם *אוכלי
 עמו אכלו לחם ה' לא קראו אמ' (רכא) [רכה]
 א"ר יוחנן כל האוכל מלחמן של ישראל טועם
 טעם לחם ושאינו אוכל מלחמן של ישראל אינו
 טועם טעם לחם. ה' לא קראו רב אמר אלו הדיוטין
 ושמואל אמר אלו מלמדי תינוקות:

רצו אמר רב יהודה אמר רב בקשו למנו' עוד אחד
 טס באתה דמות דיוקנו של אביו ונשתחח
 ע' לגיל לפניהם ולא השגיחו עליו באתה אש מן השמי
 וליחבה אש בספסלית' ולא השגיחו עליה יצאת
 בת קול ואמר' להם *חיות איש מהיר במלאכתו
 לפני מלכים יתיצב כל יתיצב לפני חשוכים מו
 חשלי ככ

מפני מה הקדים פ"א לעי"ן כרוב האסא ביתא שנאיכה: מפני
 מרגלי' שהקדימו מאמ' סיהם עד שלא ראו בעינין: טועם טעם
 לחם ככריס מולאי' טעם בלחמם של ישראל שהנא' הוא להם כשנתחין
 אותם: אלו הדיוטין מטה משפט בשביל עוכותיהם היו לקם
 עמי מאכל לאויביו: מלמדי תינוקות שעושי' מלאכתם ברמיה:
 עוד אחד שלמה (והמאמר הזה כאמר בגמרא בפ' משנת ג'
 מלכים וד' הדיוטות חין להם חלק וכו' ועל זה אמרו שנקשו
 למכות עוד חלק אחד עמהם והוא שלמה): דיוקנו של דוד אביו
 נשתטקה לפניהם שלא למכותו עמהם: יתיצב לפני חשוכים
 נגיהנם בתמיה לפני מלכים יתיצב נג"ע ולא לפני חשוכים:

שהקדים ביתו לביתו ולא עוד אלא שכיתי בנה
 בשבע שנים וביתו בנה בשלש עשרה. לפני
 מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשוכי ולא השגיחו
 עליה יצאת בת קול ואמרה *המעמך ישלמנה ^{ליוכ לר}
 כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני וגומ' דורשי
 רשומות היו אומרים כולם באים לעולם הבא שני
 *לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעון ראשי יהודה ^{תליס ס}
 מחוקקי מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי עלי
 פלשת התרועעי. לי גלעד זה אחאב שנפל ברמו
 גלעד מנשה כמשמעו. אפרים מעון ראשי זה
 רבעם דקאתי מאפרי'. יהודה מחוקקי זה אחיתופל
 *דקאתי מיהודה. מואב סיר רחצי זה גחזי שלקה ^{קה}
 על עסקי החיצ'. על אדום אשליך נעלי זה דואג

המעמך ישלמנה וכי עליכם לשלם תשלומי עונשו לאדם שאתם
 מואסים בשלמה לומר שאין לו חלק לעה"נ: כי אתה תבחר
 ולא אני וכי הנקירה נכס תלויה ולא בי לומר מי יש לו חלק ומי
 אין לו חלק הלא בי הדבר תלויה: דורשי רשומות דורשי פסוקי'
 דכתיב את הרשום נכתב אמת: היו אומרים שלכלם יש להם
 חלק אפי' למנשה ולירבעם ולאחאב: לי גלעד ולי מנשה עלי
 לסבול עונם כדי שיהו הם זוכין: מנשה כמשמעו מנשה בן
 סוקיה: דקאתי מיהודה דאמר לו דוד ואתה אנוש כערכי אלופי
 ומיודעי שהיה קורא לאחיתופל מיודעי קרובי שהיה משנט יהודה
 כדוד: מואב סיר רחצי דוד דקא אתי ממואב (הוא): סיר רחצי
 גיקזי שסר ונלטרע על עסקי רכינה: על אדום אשליך נעלי

האדומי. עלי פלשת התרועעי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רכוננו של עולם אם יבא הוד שהרג את הפלשתי והזריש את כנך נת מה אתה עושה לו אמר להם עלי לעשותם רעים זה לזה:

ריו *מדוע שוככה העם הזה ירושלים משובה נצחת

סס וכו' אמ' הב תשובה נצחת השיבתו כנסת ידחיקה ישראל לנביא אמר להם נביא לישראל חזרו בתשוב' אבותיכם שחטאו היכן הם אמרו להם זכריה א ונביאכם שלא חטאו היכן הם שנא' אבותיכם איה הם והנביאי העולם יחיו (אמ' להם אבותיכם)

סס חזרו והודו שנא' אך דברי וחקי אשר צויתו אר עבדי הנביאים הלא השיגו אבותיכם וישבו ויאמרו כאשר זמם ה' צבאות לעשו' לנו כדרכינו וכמעללינו

גי' גורל כן עשה אחנו. *אמר שמואל באו י' בני אדם שחולל חור וישבו לפניו אמר להם חזרו בתשובה אמרו לו עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום אמ' לו הקב"ה לנביא לך אמור להם יספיק כ *איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי

אנעיל אותם בני ע': אם יבא הוד שהרג את הפלשתי חלעק לסניך על שאתה כותן חלק לדואג ואקיתופל לעה"ב מה אתה עושה להסים דעתו שהם היו שוכלים אותו: אמר להם עלי לפייסן ולעשותם רעים ואהובים זה לזה והיינו התרועעי

שחזר חס: (וי' אריות) לשון רעות: וזה חס: אבותיכם וזה שמואל ואמר עמי תשובה כלעת כי האי גווגל באו י' בני אדם וכו': עבד שמכרו רבו מאמר שמכרו הקב"ה לכ"כ

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שנה

גומר והוינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב *דוד ירמיהו
 עבדו נכוכדנאצר עבדו גלוי וידוע למי שאמר והיה
 העולם שעתידין ישראל לומר כך לפיכך הקדיש
 הקב"ה וקראו עבדו עבד שקנה נכסים עבד למי
 נכסים למי *והעולה על רוחב היו לא תהיה אשר יחזקאל כ
 אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחו' הארצו' לשרת
 עץ ואבן חי אני נאם ה' אלהי' אם לא ביד חזקה
 ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. אמר
 רב נחמן כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן
 ולפרוקינן. *ווסרו למשפט אלהיו יורנו אמר רבה ^{שגני' כח}
 בר בר חנה אמר (ליה) [להן] נביא לישראל
 חזרו בתשובה אמרו לו אין לנו יכולין יצתה שולט
 בנו אמי להם יסרו יצרכם אמרו לו אלהיו יורנו:

וגרשנו מעליו יש לו עלינו כלום: דוד עבדי וגו' ונ"ג עבדי
 שקראו לאותו רשע עבד כמו שקראו לדוד דכתיב בסוף ירמיה
 הכני שולח ולקחתי את כ"כ עבדי לא מפני שדומה זה לזה אלא
 גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כבר
 מכרכו הקב"ה לכ"כ לפיכך הקדים הקב"ה וקראו עבדי לכ"כ
 כדי להקזיר להם תשובה: עבד למי נכסים למי כלוי כ"כ עבדי
 הוא וכל מה שקנה לי הוא ועדיין לא ילחם מרשותי: העולה
 על רוחכם וגו' כל מה שאתם סבורים לא יהיה: כל כי האי
 ריתחא מי יתן וינא לנו זה הכעס נקמה שפוכה אמלוך עליכם
 שיגאלנו בעל כראנו וימלוך עלינו: א"ר אבא בר כהנא היינו
 תשובה כלקת דא"ל אלהיו יורנו שאין לנו יכולים לייסר אותנו:

ריח [פיסקא] ארכעה הדיוטיו' כלעם. ודואג. ואחיתופל.
וגיחזי. בלעם בלא עם. דבר אחר בלעם

עס

שבלה עם. בן בעור שבא על בעיר. חנא הוא
בעור הוא כושן רשעתים הוא לבן הארמי. בעור
שבא על בעיר. כושן רשעתים דעכד שני רשעיו
בישראל אחד בימי יעקב ואחר בימי שפוט

מזדננ כנ השופטים. ומה שמו לבן הארמי שמו. כתיב *בן
כד בעור וכתיב *בנו בעור א"ר יוחנן אביו בנו הוא

לו בנביאות. בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי
הא שאר נכרים אחריתי אתו מתני' מני ר' יהושע

בלא עם שאין לו חלק עם עם: שבלה עם שנלכל ישראל בעלמו
שהשאו לנלק כדנעין למימר לקמן והפיל מהם כ"ד לפים:

שבא על בעור שבא על אחונו כמו דמתרגמינן בהמה בעיר.
חנא הוא בעור אביו של בלעם הוא כושן רשעתים הוא לבן

הארמי: אחד בימי יעקב שרדף אחריו ובקש לעקור את הכל:
ואחד בימי שופטים לאחר מיתת יהושע דכתיב ויגר אף ה'

בישראל ויתן ביד כושן רשעתים: בנו בעור משמע בעור בנו של
בלעם היה: בנו הוא לנלעם בנביאות שנלעם גדול מאביו היה

בנביאות: בלעם שהיה ככרי בהדי הדיוטות וקאמר דאין לו
חלק מכלל דשאר נכרים ש להם חלק: מתני' מני כו' א"ל רבי

כלומר יהושע אלו כאמר שובו רשעים לשאל' (בכל) [ככל] הגוים משמע
וודקא כדקאמרת השתא דכתיב כל גוים שכפי אלהים לא משמע אלא

חשיב מכא' אותן הזוכים אלוה כגון בלעם ושכמותו אבל אפריכי אתו
דנלעם כדאמרינן בריש פרקין ורעו זרים לאנכס ובני ככר אכריכס

שהים ככרי בהדי הדיוטות וקאמר דאין לו חלק לע"ס מכלל כו' כ"ס ברש"י בגמרא

הא שאר
ככרי אתו
כלומר
וודקא
חשיב מכא'
דנלעם
שהים

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שנה

הוא דתניא ר' אליעזר אומר *ישוּבו רשעים לשאול^{מלים ט}
כל גוים שכחי אלהים ישוּבו רשעים לשאול^ט
אלו פושעי ישראל כל גוים שכחי אלהים אלו
נכרים דכרו ר"א אמר לו ר' יהושע וכי נאמר
בכל הגוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי
אלהים אלא ישוּבו רשעים לשאול^ט מאן נינהו
כל גוים שכחי אלהים ואף אותו רשע נתן סי' בעצמו
אמר *חמות נפשי מות ישרים אם חמות נפשי ^{מדבר כג}
מות ישרים תהא אחריתי כמוהו ואם לאו הנני
הולך לעמי:

יולכו זקני מואב וזקני מדין חנא מדין ומואב ריט
לא היה להם שלום מעולם משל לשני ^ס

כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה לזה בא זאב ^{מדבר כג}
על אחד אמר האחר אם איני עוזרו היום הורג
אותו ולמחר בא עלי הלכו שניהם והרגו הזאב
אמ' רב פפא היינו דאמרי אינשי כרכושחא ושונרא
לעולם הנא: מאן נינהו כל גוים שכחי אלהים דמכל האומות
נדר הקב"ה הרשעים שנהם ונתן אותם נגיהכס ואין להם
חלק לעמיד אבל השאר יש להם חלק: אף אותו רשע נתן סימן
בעצמו שאין לו חלק לעמיד: חמות נפשי מות ישרים אם ימות
עלמו תהא אחריתי כמוהו דודאי יש לו חלק עמהם: ואם
לאו דלא ימות אלא יהרג הכני הולך לעמי לניהכס:

לא היה להם שלום דכתיב המכה את מדין נצדה מואב:
צהובין כעוסין שכשאלדס כועס פניו להונים: כרכושחא
מולדה: כרכושחא ושונרא אין להם שלום מעולם:

מדנר כנ עבדו הלולא מתרבא רביש גרא. *וישבו שרי
מואב עם כלעם ושרי מדין להיכן אזול כיון דאמ'
להו לינו פה הלילי והשכותי אתכם דבר אמרי
כלום יש אב ששונ' את בנו. אמר רב נחמן חוצפא
סס אפוי כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב *לא תלך
סס עמהם ולבסוף כתיב *קום לך אתם אמר רב ששת
ס"ג חוצפא מלכותא בלא תאגא היא דכתיב *ואנכי
היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה
קשים ממני וגו' :

רכ א"ר יוחנן כלעם חגר ברגלו אחת היה שנאמר
סס *וילך שפי שמשון בשתי רגליו שני *שפיפון
מדנר כנ עליו אורח. כלעם סומא בא' מעיניו היה שני *שחום
ראש' ווס העין. קוסם באמתו היה דכתיב הכא נופל וגלוי
מדנר כנ עינים וכתיב התם *נופל על המטה וגו' איתמר
אסתר ו
ביש גרא מול רע: כלום יש אב ששונא את בנו שהו סבור
שיאמר לו הקב"ה קלל את בני דקאמר כלעם לינו פה הלילה:
חוצפא אפוי כלפי שמיא מהני דאכני ליה מה שהקליף פניו
לומר לשלוקי בלק לינו פה שאמ' לו הקב"ה בתקלה לא תלך והדר
אמר לך: מלכותא בלא תאגא כלו' שררה גדולה ואינו קסר
אלא כתר מלכות: אנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים
האלה קשים ממני כלו' איכי גדול מהם אלא משימת מלכות:
שפי כמו בוקא דאטמא דגף מדוכתיה: שפיפון משמע שתיס:
שחום העין שחום פתוח כמו שתומיה כיכר כלו' עינו אפת
פתוח' מכלל דהאפת שחום' והכי כמי מתרגמינן דשפיר שזא ע"ה.
ואית דמפרשי שחום כמו שחום ולאו מלתא היא: קוסם באמתו

חלק פרק אחר עשר סנהדרין ששנו

מר ונטרא אמ' קוסם באמתו היה (בר) [מר] ברויה
דרבינא אמר שבא על אחונו מאן דאמר קוסם
באמתו היה כדאמרן מאן דאמר בא על אחונו
היה כתיב הכא *כרע* (*שכב וכתוב החם*) בין

וודנר כד
סופסי' ס

רגליה כרע נפל שכב וגו' :

*ויודע דעת עליון השתא דעת בהמתו לא הוה רכא
ידע דעת עליון הוה ידע וכו' :

(עד חשמתו) סס"ע"ג
לחמה חיד כועס בחסכת נרכות פ"א חומר כס) : וע"ש

*ויקם בלעם בכוקר ויחבוש את אחונו תנא משום
ר' שמעון בן אלעזר אהבה מבטלת שורה
של גדולה מאברהם דכתי' *וישכם אברהם בכקר
שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם דכתיב
ויקם בלעם בכקר ויחבוש את אחונו :

וודנ' כד
רכב
סס
וודנר כב
ראש' כב

אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם רכג
בחורה ובמצוה אפ"י שלא לשמה שמתוך
שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות

סס
סודיות
וע"ש

כגון מעלה בזכונו: כרע נפל מה כריעה דהתם דאית ביה
כפילה בעילה היא חף כריעה דהכא דכתיב כופל בעילה היא
שכא על בהמתו :

כחכרס"א

אהבה שאהב אברהם [את] הקנ"ה ביטל שורה של גדולה שקבש
הוא בעלמו: ושנאה שכא בלעם הרשע את ישראל ביטל
שורה של גדולה שקבש הוא בעלמו :

מ"ב קרבנות בין פרים ואילים ז' פרים וז' אלים ג' פעמים הרי
ע"ג בין פרים ואלים :

(* ועיין בסנהדות ר' ישעיה בגמרא והגהות סג"א

שהקריב בלק זכה ויצתה ממנו רוח. וא"ר יוסי בן
(חוני) [הונא] רוח בתו של עגלון בן בנו של בלק
מלך מואב היתה:

רכב א"ל רבא לרבה בר מרי כתי' *ויטיב אלהים את ש
שלמה משמך ויגדל [את] כסאו מכסאך אורח

ארע' למיט' ליה למלכא הכו א"ל מעין קאמ' ל
דאי לא תימא הכי *תבורך מנשים ועל אשת חב

הקיני מנשי' באהל תבורך נשים באהל מאן נינהו
שרה ורבקה ורחל ולאה אורח ארעא למימר הכי

אלא מעין קאמר הכי נמי מעין קאמר ופליגא
דר' יוסי בר חוני דאמר ר' יוסי בר חוני בכר

אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו. בנו משלמה
ותלמידו אי בעית אימא *ויהי נא פי שנים ברוח

אורח ארעא למימר הכי וכי דרך ארץ שיאמרו ייטיב אלהים
שם שלמה עסקך והא קלשה דעמיה דאמרי ליה שיה

גדול מאניו: מעין עסק קאמר ליה עעין כסאך ולא גדול עסק
נשים באהל שרה ורבקה רחל ולאה דכתיב זהו אהל. שרה

ורבקה דכתיב ויביתה ילסק האהלה שרה אמו. רחל ולאה דכתיב
וינא אהל לאה וינא באהל רחל: אורח ארעא שתאמר דבורה

ליעל שתאמר ברוכה עשרה ורבקה לא מעין ברכת שרה קאמרה:
ופליגא וכו' האי דקא עשני שם שלמה עסקך עעין פליגא אדר

יוסי בר קוכי: בנו ענין שאינו עקבא זו: משלמה דקאמר ליה
לדוד ייטיב אלהים שם שלמה עסקך: ותלמידו איבעית אימא
דקאמר ליה לאליהו ויהי נא פי שנים ברוח עלי וכתן לו אליהו

חלק סרק אחד עשר סנהדרין שנו

אלו ואי בעית אימא *ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו: מדני כו
וישם ה' דבר בפיו בלעם ר' אלעזר אומר מלאך רבה
ר' יונתן אמ' הכה. א"ר יוחנן מברכתו של שם
אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לומ' שלא ^{מדני כו}
יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות *מה טובו ^{סס כד}
אהליך יעקב. לא תשרה שכינה עליהם משכנותיך
ישראל. לא הוא מלכותן נמשכת כנחלים נטיו.
לא יהיו להם זתים וכרמים כגנות עלי נהר. לא
והא ריחן נודף כאהלים נטע ה'. לא יהיו להם
מרכים בעלי קומה כארזים עלי מים. לא יהיה
להם מלך בן מלך יול מים מדליו. לא תהא
מלכותן שולטת באומות וזרעו כמים רבים. לא תהא
עוה מלכותן וירם מאנג מלכו. לא תהא איומה
מלכותן ותנשא מלכותו. אמר רבי אבא בר כהנא

לא כתקנא זו: ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו אע"ג דהקצ"ה
לא אמר ליה אלא וסמכת את ידך עליו קדא אזל איהו וסמך
בתרתי:

מלאך שמסרו הקצ"ה למלאך שלא יניחו לקלל: חכה נתן נפיו
בלעם שלא היה מניחו לקלל והיינו וישם דנר נפיו:
מברכותיו אחה למד מה היה בלבו דכתיב ויהפוך ה' אלהיך
לך את הקללה לנרכה קללה שהיה רוצה לקלל הפך הקצ"ה
לנרכה הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהו להם בתי כנסיות
אלא נתן רשות ואמר מה טובו אהליך יעקב: ריחו נודף ממלות:
וירם מאנג מתרגסין ויתקף סאג שמהא מלכותם עו: וכולן

יא

כולן חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשו
דנריס כנ שנא *ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה
כי אהבך ה' אלהיך קללה ולא קללות:

רבו א"ר שמואל בר נחמני [א"ר יונתן] מ"ד *נאמני' פצעו
אוהב ונעתרות נשיקות שונא טוב' קללה שקלל
מסלי כו אחיה השלוני את ישראל יותר מברכה שברכם
בלעם הרשע. אחיה השלוני קלל את ישראל בקני' שנ
ו"ס י"ד *והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים
קו וגו' מה קנה זו עומד במקום מים וגזעו *מחליף
ושרשיו מרובין ואפי' כל הרוחות שבעולם באות
ונושבות בו אין מזיוות אותו ממקומו אלא הוא
הולך ובא עמהן כיון שדממו הרוחות עומד הקנה
במקומו. אבל בלעם הרשע ברכם בארזמה ארז זה אינו
עומד במקום מים ושרשיו מועטין ואין גזעו מחליף
כל הנרכות של בלעם קרו לקללה כמו שהיתה כונתו מתקלמו:
חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשו של יפסקו מישראל לעולם:
הקללה לברכה אחד מן הקללות הפך לברכ' שלא חזרה לעולם
ולא כל הקללות לברכות שקזרו:

נעתרות נשיקות שונא נעתרות כהפכות כמו עמר שמהפך
התנועה כלו' כאמרים פלעי אוהב וכהפכות תכאמכות
נשיקות שונא: מחליף לאמר שנקלץ: אינו עומד במקום מים
והאי דכתיב בארזים עלי מים שכינה היא דאמרה דאיהו אמר
כארזים לומר שאין עומדים במקום מים אמרה שכינה עלי מים
וכן כולהו מפרש להו באגדות דכי האי גוונא ככאלים כטיו הוא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שנה

ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין
מזיגות אותו ממקומו כיון שנשבה בו רוח הרומי
מיד עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה
ליטול ממנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאי
וכתובים:

*וירא את הקיני וישא משלו א"ל בלעם ליחרו רבו
קיני לא היית עמנו באות' עצה מי הושיבך שם

אצל איתני עולם והיינו דאמר רבי חייא בר אבא ^{מדנ' כד}
א"ר שמלאי שלשה היו באותו עצה אלו הן בלעם.

איוב. ויחרו. בלעם שיעץ נהרג. איוב ששתק נידון
ביסורין. ויחרו שברה זכו בני בניו וישבו בלשכת

הגזית שנ' *וממשפחו' סופרי' יושבי יעבץ תרעתו' ^{ד"ה ל' נ}
שמעתו' סוכתו' המה הקינים הבאים מחמת אבי

בית רכב וכתוב *ובני קיני חותן משה עלו מעיר ^{שופטי' א}
התמרים. *וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו ^{מדנ' כג}

אל אמר ר"ל אוי מי שמחיה עצמו בשם אל. א"ר
אמר כנעלים פוסקים לפעמים ילטה בת קול אמרה כעיו. הוא

אמר כנכות אמרה בת קול עלי כהר הוא אמר כאלהים ילטה
בת קול אמרה כטע ה': רוח דרומית קשה:

לא עמנו היית באותה עצה שגזר פרעה כל הבן הילוד היאמה
בתפיה ודאי היית כדלקמן: ומי הושיבך אצל איתני עולם

שעתידין כניך לישב בלשכת הגזית והיינו דכתיב איתן מושבך וגו'
בין איתני עולם אתה יושב מי הזקיקך לכך: שמחיה עצמו

בשם אלוה עושה עלמו אלוה. ל"א מי שמחיה עצמו בשם
אלהים הוא אלוהים ואלהים הוא אלוהים:

ב

כוס של יין כיון ששתה בער בו אמר לה השמיעי לי הוציאה יראתה מתוך חיקה אמרה לו עבוד לזה אמר לה הלא יהודי אני אמרה לו ומה אכפת לך לך כלום מבקשים ממך אלא פיעור והוא אינו יודע שעבודת' בכך ולא עוד אלא שאינו מניחחך ^{הושע ט} עד שתכפור בתורת משה רבך שנא' *המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו שקוצים באהבם: רכט *וישב ישראל בשטים ר' אליעזר אומר שטים ^{שס} שמה רבי יהושע אומר שנתעסקו בדברי ^{מדנ' כה} שטות. *ותקראן לעם גו' ר' אליעזר אומר ערומו' ^{שס} פגעו בהן ר' יהושע אומר שנעשו כלם בעלי קריין. מאי לשון רפידים ר' אליעזר אומר רפידים שמה ^{ד'} ר' יהושע אומר שרופו עצמן מדברי תורה (כשם) ^{ירוי' מו} שנא' *לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים א"ר

בוער בו שהיה עשתכר וזוער בו ילה"ר: השמיעי הוי שומעת לתשמיש: פיעור כך היתה עבודתו אל פעור שמתרזין לפכו. ה"ג כלום מבקשין ממך אלא פיעור והוא עושה וזו אומרת לו כפור בתורת משה רבך והוא עושה: וינזרו לבשת (זרו) [סרו] מדרכם והלכו אחר הבשת: באהבם מתק תאות אהבתם לזנות ^{היו משוקלים} שכופרים בהקדוש ברוך הוא: ותקראן בגופן [ותקראן] משמע לשון מקרה: מאי רפידים ^{אידי דלעיל} אפליגו ביה רבי אליעזר ורבי יהושע במשמעות דשטים נקיט כמי רפידים דפליגו ביה זכה"ג: לא הפנו אבות אל בנים להטיב להם: מפני רפיון ידים אל

בני ישראל בחרב (על) [אל] חלליהם אמר רב
 שקיימו בו ארבע מיתות סקילה שרפה הרג וחנק
 א"ל ההוא מינאה לר' חנינא מי שמוע לך בלעם
 בר כמה הוה א"ל מיכתב לא כתיב אלא מדכתי'
 תלים כפ* אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם בר תלתין
 ותלת שנין או בר תלתין וארבע אמר ליה שפיר
 קאמרת לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם והוה כתיב
 ביה בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כדקטל
 יתיה פנחס ליסטאה. א"ל מר כרויה דרבינא לכרויה
 בכולהו לא תפוש למדרש לבר מבלעם הרשע
 דכמה דמשכחח ביה דרוש ביה:

רלא כתיב* דואג וכתי' דויג א"ר יוחנן בתחל' ישב הקב"ה
 ודואג שמא יצא זה לתרבו' רעה לאחר שיצא

שס

ש"א כנ [אל] חלליהם מיתות הרבה משמע שתלאוהו והליתו אש תחת
 הללינה וקתכו ראשו וכפל לתוך האש. תלייה היינו סנק סתיכת
 הראש הרג כשנפל לארץ סקיל' וכשנפל לאור שרפה: בר תלתין
 ותלת ורבי קיכא לית ליה דרבי סימאי דאמר לעיל ג' היו
 צאותה עלה דפרעה. בלעם איוב ויתרו. דלרבי סימאי בלעם
 קיה יומר מר' וי' שנים דהא היה בעלת פרעה דכל הבן הילוד
 היאורה תשליכוהו דלרבי סימאי כל אותן ר' וי' שנים שהיו ישראל
 בגלות מצרים עד מלכות מדין קיה בלעם: חגירא תרגום של
 פסוק: כד קטלחיה פנחס ליסטאה שר לבא ואפי' קטליה אחר
 כל המלכות נקראת על שמו: בכולהו מלכי' והדיוטות: לא תפוש
 וחדרוש לגנאי: לבר מבלע' דכל מה דמשכחח לגנאי דרוש:
 שמא יצא זה לתרבות רעה לאחר שיצא למרבות רעה אמר

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שסא

אמר וי שויצא זה אמר רבי יצחק מאי דכתיב
*מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל ^{תלים כג}
היום אמר ליה הקב"ה לדואג לא גבור בתורה
אתה מה תתהלל ברעה לא חסד אל נטוי עליך
כל היום. וא"ר יצחק מאי דכתיב *ולרשע אמר ^{סס כ}
אלהים מה לך לספר חקי א"ל הקב"ה לדואג
רשע מה לך לספר חקי כשאת' מגיע לפרשת
מרצחים ופרשת מספרי לשון הרע מה אתה דורש
בהם *ותשא כריתי עלי פיד א"ר אמי אין תורתו ^{סס}
של דואג אלא משפה ולחויץ. וא"ר יצחק מאי דכתיב
*יראו צדיקים וייראו ועליו ישחקו בתחל' (ויראו) ^{סס כג}
[ויראו] ולבסוף ישחקו וא"ר יצחק מאי דכתיב *חיל ^{איו כ}
בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל אמר דוד לפני
הקב"ה רבנו של עולם ימות דואג אמ' לו חיל בלע
ויקיאנו אמ' לפניו מבטנו יורישנו אל. וא"ר יצחק
מ"ד *גם אל יתצך וגו' אמר הקב"ה לדוד נתי ^{תלים כג}
ווי להכי כתיב דויג: אמר לו הקב"ה לדואג והלא גבור
אתה בתור' למה תתהלל לספר לשון הרע על דוד: לא חסד
תורה עליך לא חכס בתורה אתה דכתיב ותורת חסד על לשוכה:
מרצחים שהרג כוב: עלי פיד ולא בלב: בתחלה יראו הצדיקי'
היו יראים שלא ילמד אדם מעשיו של דואג שהולך וקוטא
וסלליק: ולבסוף כשמת צמזי ימיו ושז גמולו צראשו ישקו:
חיל בלע ויקיאנו המתן עד שתשכח תורתו: אמר לפניו
ומבטנו יורישנו אל אל תמתין לו עד שתשכח אלא תמהר

דואג לעלמא דאתי אמר לפניו גם אל יתצדק
 לנצח. לימרו שמעתא בי מדרשא משמיה יחד
 ויסחך מאהל ליהוי לי בנין רבנן ושרשך מארץ
 יסעי' לג חיים סלה. וא"ר יצחק מאי דכתי' *איה סופר איה
 שוקל איה סופר אתה מגדלי' איה סופר כל אותיו
 שבחורה איה שוקל ששוקל כל קלים וחמורים
 שבחורה איה סופר את המגדלים שהיה סופר
 ש' הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר א"ר אמי
 ארבע מאות בעיי הוו בעו דואג ואחיתופל במגדל
 הפורח באויר ולא אפשר להו חד. אמר רבא
 רבוחא למבעי בעיי בשני דרב יהודה כולי תנווי

ס"ק
 הוריות
 ע"ש
 נחירי"א

ותשכיטנו: בי מדרשא מאהל זה בית המדרש: ושרשך מארץ
 חיים סלה שורש שלו תכסס מארץ חיים דלא להוי ליה בני
 רבנן: כל אותיות שבחורה שהיה נקי נכסירות ויתרות:
 שוקל קלים וחמורים ויודע לדרוש נק"ו: במגדל הפורח
 באויר מתג העליוכה שלמעלה מן הלמ"ד מפני מה כסופה
 למטה מ"ר מפי השמועה. ל"א במגדל הפורח באויר הנכנס
 לארץ העמים בשדה מינה ומגדל אס הוא טמא אס לאו. ל"א
 ג' מאות הלכות במגדל הפורח באויר לעשות כישוף להעמיד
 מגדל באויר כגון ג' מאות הלכות נכטיעת קישואין דאמרינן
 נפרקין דלעיל. ולמורי כראה דה"ג ג' מאות הלכות במגדל
 העומד באויר ומשנה היא באהלות דמשתעי בהכי מגדל העומד
 וטומאה נמוכה כלים שנתוכו טמאים וכן כראה לרבי: רבוחא
 למבעי בעיי וללמוד תורה רקמכא לנא בעי דהא נשכי דרב

ד
 בנין
 משי
 לה
 דרב
 בעי
 מסא
 בן
 אמ
 ביה
 ואה
 יהוד
 אלא
 שכי
 ירק
 שא
 קא
 בט
 ה
 דר
 ת
 ויו
 ל

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שסב

בנזיקין ואנן קא מתנינן בעוקצין טובא וכי הוה
משי רב יהודה האשה שכובשת ירק בקדר' ואמרי
לה זתים שכבשן בטרפיהון טהורין אמר הויות
דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן
בעוקצין תלת סרי מתיבתא ורב יהודה שליף חד
מסאני ואתא מטרא ואנן צוחינן וליכא דמשגח
בן אלא הקב"ה לבא בעי דכתי' ^{וה} יראה ללכב: ^{ט"ז טו}
אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל לא הוו סברי רלב
שמעתא. מתקיף לי' מר זוטרא מאן דכתי' ^{ט"ז}
ביה איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלו'
ואת אמרת לא הוו סברי שמעת' אלא דלא הוה

יהודה כולה תנוי' נסדר כזיקין הוה כל התלמוד שלהן לא הוה
אלא נסדר כזיקין שלא היו מרבינן כל כך לדרוש: האשה
שכובשת ירק בקדרה לא אשכחתי' נמסכת עוקלין: שכובשת
ירק נקומץ או נליר טהוריט דאין מקבלין טומאה ע"י עוקלין
שאם נגעה טומאה בשרשיו העלין טהורים שאין נעשה יד לעלין
מאמר שכבשן שאין מכיסיס לשם אלא למראה: זתים שכבשן
בטרפיהון איתא נמסכת עוקלין. טרפיהן עלין שלהם טהורים
הזתים שאין נעשין להם בית יד להכניס להם טומאה: הויות
דרב ושמואל קא חזינא הכא דלא הוה ידע מ"ט הם טהורים:
תליסר מתיבתא י"ג ישיבות שאנו עוסקין כולן נמסכת עוקלין
ויודעין אותה יפה ואפ"ה הם היו קסידים יותר ממנו דאלו
רב יהודה וכו':
לא סברי לא היו יודעין הלכה לפרשה כתקנה בטעמא: דלא

תליס כה סלקא להו שמעתת' אליבא דהלכתא דכתי' *סו
ה' ליריאיו. אמר ר' אמי לא מת דואג עד ששכח
תלמודו שנ' *הוא ימות באין מוסר וכרוב אולת
תליס כה ישגה רב אמר נצטרע שנ' *הצמת כל זונה ממך
ויקרא כה וכתיו' החם *לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן א
בין מוסגר ומוחלט אלא פריעה ופרימה. א"ר יוחנן
שלשה מלאכי חבלה נזרמנו לו לדואג אחד ששכח
תלמודו. ואחד ששרף נשמתו ואחד שפיזר עפרו
בכתי כנסיות ובכתי מדרשות. וא"ר יוחנן דואג
ואחיתופל לא ראו זה את זה דואג בימי שאול
ואחיתופל בימי דוד. וא"ר יוחנן דואג ואחיתופל
תליס כה לא חצו ימיהם תניא נמי הכי *אנשי דמים ומרמ
לא יחצו ימיהם. כל שנותרו של דואג לא היו אלא
ל"ד ושל אחיתופל אינם אלא ל"ג:
רלג וא"ר יוחנן בתחלה קראו דוד לאחיתופל רבו
ולבסוף קראו חברו ולבסוף קראו תלמידו
תליס כה בתחל' קראו רבו *ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי
ס ולבסוף קראו חברו *אשר יחדיו נמתיק סוד וגו'
ס ולבסוף קראו תלמידו *גם איש שלומי אשר
בטחתי בו אוכל לחמי וגו':
רלד אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יביא אדם
ק' סלקא להו שמעתתא כו' שלא זכו לקנוע הלכה כמותן:
ומתרגמי' לחלוטין ואכן מכן לשון קליטה גבי עזרע:
אלופי היינו רבי: אוכל לחמי לומד תורת: *

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שסג

עצמו לידו נסיון שהרי דוד מלך ישראל הכי
 עצמו לידו נסיון ונכשל אמ' לפניו רבונו של עולם
 מפני מה אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
 יעקב ואין אומרים אלהי דוד אמר אינהו מינסו
 לי את לא מינסית לי אמר לפניו רבש"ע נסני
 שנא' *כחנני ה' ונסני א"ל מינסא לך ועכידנא ^{מלי' כו}
 מלתא בהדך דלדידהו לא הודענא ואלו אנא קא
 מודענא לך דמנסינא לך בדבר ערוה מיד *ויהי ^{ס"ג יא}
 לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו וגו' אמר רב
 יהוד' שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום
 ונתעלמ' ממנו הלכה אבר קטן יש באדם משביעו
 רעב ומרעיבו שבע (והיינו דכתיב) *ויתהלך על ^{ס"ג}
 גג בית המלך וירא אשה רוחצת מעל הגג והאשה
 טובת מראה מאד בת שבע הות קא חייפה רישה
 חותי חלתא אתי שטן אידמי ליה כצפרתא פתק
 ביה גירא פתקה לחלתא אגליה וחוייה מיד *וישלח ^{ס"ג}
 (המלך לדרוש) [דוד ודרוש] לאשה ויאמ' הלא
 זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וישלח
 דוד מלאכים (לפניו) ויקחה ותבא אליו וישכב
 שחפך משכבו וכו' שהיה משמש מטתו ציוס כדי שיהא שזע
 מתשמיש ולא יהרהר אקר אשה כל היום: ונתעלמה
 ממנו הלכה שהמשביע אברו בתשמיש רענ ומרנה תאוה: ה"ג
 (מתהלך) [ויתהלך] על גג ול"ג והיינו: חלתא כוורת: פתק
 בה גירא נכוורת כלומר שהכה בה ושברה לשון אקר פתקה

ב

יין
 *סו
 שכו
 ולח
 ממ
 גן
 יוח
 שכו
 עפר
 דוא
 שאו
 תופל
 זרמ
 אלא
 רבו
 מידו
 יודע
 וגו'
 אשר
 אדם
 נמות
 :

תליס יי עמה והיא מתקדשת מטומאת' והיונו דכתי' * כחנת
 לבי פקדת לילה צרפתיני כל תמצא זמותי כל
 יעבר פי אמר איכו זממא נפל בפומיה דמאן דסני
 לי ולא אמר כי הא מלתא:

רלה דרש רבא מ"ד * למנצח לדוד בה' חסיתי אידך
 תאמרו לנפשי נודי הרכם צפור אמר דוד
 תליס יי לפני הקב"ה רבש"ע מחול לי על אותו עון שלא
 יאמרו (הרשעי') הר שבכס צפור נדרתו דרש רבא
 מ"ד * לך לברך חטאתי וגו' אמ' דוד לפני הקב"ה
 גלוי וידוע קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי הוה
 בייפינא אלא אמונא דלא לימרו עבדא זכי למרות
 מ"ד * כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי
 תמיד ראוייה היתה בת שבע בת אליעם לדוד
 מששת ימי בראשית אלא שבאת עליו במכאוב
 וכן חנא דבי ר' ישמעאל ראוייה היתה לדוד בת

סנהרה ונפתקה: מתקדשת מטומאתה (ונא עליה) [אומה
 שעה פסק טומאתה ולא בא עליה] כשהיא נדה: פקדת לילה
 על מעשה לילה פקדתי אס אוכל לעמוד בנסיון של דבר עבירה:
 צרפתיני כל תמצא חשבת להפסי ולא מלאתני בקי: איכו
 זממא מי ימן והיה נפי רסן ואפטר לעכב את דברי שלא אגור
 דבר זה של נפכני:

הר שבכס מלך (שנכס) [אלכס]: צפור נדרתו דע"י לפור
 כערד (כדד) כדאמרי' אידמי ליה כלפורא: עבדא זכיוה
 למאריה העבד כלקו לאדוניו נמוקתמו: כי אני לצלע נכון

רלו ואמר רב יהודה אמר רב בקש הוד לעבוד ע"ז

שנ' *ויהי הוד בא עד הראש אשר ישתחוה
ש"כ טו [שם] לאלהים ואין ראש אלא עבודה ורה שנא
דכ"א ל ב *הוא צלמא רישיה די דהב *והנה לקראתו חוש
ש"כ טו

הארכי קרוע כתנחו ואדמה על ראשו א"ל לדוד

יאמרו מלך כמותך יעבוד ע"ז א"ל מלך שכמותי

יהרגנו כנו מוטב יעבוד ע"ז ואל יתחלל שם

שמים בפרהסיא. אמר מאי מעמא נסכת יפת

חואר א"ל יפת חואר רחמנא שריא א"ל לא דרשת

דנני' כל סמוכין דסמיד לי' *כי יהיה לאיש בן סורר ומורה

כל הנושא יפת חואר יש לו בן סורר ומורה:

רלח דרש רבי דוסתאו דמן בורי למה דוד דומה

לסוחר כותי אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע

*שגיאות מי יבין א"ל שביקי לך. ומנסתרות נקני

יאמרו מלך שכמותי קסיד שכמותי יהרגנו כנו ויהיו מתרעמין

על מדותיו של הקב"ה וכמלא ש"ש מתחלל בפרהסיא:

מוטב אעבוד ע"ז ואחלל את השם אחי לבדי ולא יתללו אותו

כל העולם: אמר לו קושי הארכי לדוד קב"ה לא עביד דיכא בלא

דיכא שמעיד נכך עליך להורגך דאת מאי טעמא נסכת יפת

חואר דאמו של אנשלוס מעכה נת תלמי מלך גשור ותפסה דוד

במלסמה דאין לומר בעבירה נאה לו דהא כתיב רק בדבר

אוריה החתי:

סוחר כותי דרכו לפנות את סקורתו מעט מעט (יותר מדאי)

להעמידה על דמים מועטים: שגיאות מי יבין מי יוכל

להסער משגנות: א"ל הקב"ה: שביקא לך מקול לך: נסתרות

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שסה

שביקו לך. גם מזדי' חשוק עכרך שביקו לך. אל
 ומשלו בי [או איתם] דלא לשתעו בירבנן שביקו לך.
 (או איתם) [ונקיתי מפשערב] שלא יכתב סורחני אמ'
 לו אי אפשר ומהיו"ד שנטלתי משרי עמד וצוח כמה
 שני' עד שבא יהושע והוספתי לו שני' *ויקרא משה ^{ודברי יג}
 להושע בן נון יהושע כל הפרשה כלה על אחת
 כמה וכמה. ונקיתי מפשערב אמר לפניו רבש"ע
 מחול לי על אותו עון כולו אמר כבר עתיד שלמה
 בנך לומר בחכמתו *היחחה איש איש בחיקו ובגדיו ^{משליו}
 לא תשרפנה אם יהלך איש על גחלי' ורגליו לא
 תכוונה כן הבא על אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע
 בה. א"ל כל הכי נטרד ההוא גברא א"ל קביל
 עליך יסורין קביל עליה. אמ' רב יהודה אמ' רב
 ו' חדשים נצטרע דוד ונסתלק הימנו שכינה
 ופירשו ממנו סנהדרין. נצטרע דכתיב *תחטאני ^{מלי' כל}
 באזוב ואטהר וגו'. נסתלקה הימנו שכינה דכתי'
 *השיבה לי ששון ישעך וגו'. ופירשו ממנו סנהדרין ^{סס}
 דכתי' *ישבו לי יראיך וגו'. ו' חדשי' מנ"ל דכתי' ^{סס קייט}
 עזיב של ליכעא; זדים עזיב של פרהסיא: ה"ג אל ימשלו
 בי דלא לשתעו בי רבנן והיינו אל ימשלו לשון עשל שלא
 ילרשו נקטאתי קממי הדורות: אז איתם שלא יכתב סורחני
 שתמקוק אותה פרש' מן המקרא וישתכח הדבר לעולם: כל
 הפרשה שכתובה כנרשעית אותו קטא: על אחת כמה וכמה
 שלא תיעקר: תחטאני באזוב עכלל שהיה לריך עהרת אזוב

ב

ז
 עז
 חוה
 זנא
 ישי
 לרוד
 מותו
 שם
 יפת
 שח
 יורה
 ה:
 מה
 ש"ע
 נקני
 עמין
 סיא:
 אותו
 בלא
 יפת
 דוד
 בדבר
 דחי'
 יוכל
 ירוח

ו"א נ* ותימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעי שנה
 ע"ע נ* בחברון מלך שבע שנים ובירושלי מלך שלשי ושלש
 ש"ה י שני ובתי* בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה
 חדשי ובירושלי מלך ל"ג שנה והנך ו' חדשי לא קא
 תלי פי' חשיב ש"מ דאצטרע (כתיב *עשה עמי אות לטובה
 וגו') אמר לפניו רבש"ע מחול לי על אותו עון מחול
 לך עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבשו א"ל
 בחיך איני מודיע אבל אני מודיע בחיי שלמה
 בנך בשעה שכנה שלמה את כה"מ בקש להכניס
 ארון לבית קדשי הקדשי דבקו שערים זה בזה
 ע"כ אמר כ"ד רננות ולא נענה *אמר שאו שערים
 ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד
 ד"ה נ"ו ו' ולא נענה כיון שאמר *ה' אלהים אל תשב
 פני משיחך זכרה לחסדו דוד עבדך מיד נענה
 באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד בשולי קדרה
 וידעו כל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון
 רלט [פיוסקא גחוי דכתי'] *וילך אלישע דמשק להיכא
 ע"כ א"ר יוחנן שהלך להחזיר גיחוי
 ע"כ ח"כ בתשוב' ולא חזר א"ל חזר בך א"ל כך מקובלני
 ע"כ ע"כ ממך החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין
 כפולרע: בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים מדהבא
 קשיב להו ובאידך קרא לא חשיב להו ע"כ לא היה מלכותו שלמה
 שכלטרע אותן ששה חדשים: ה"ג אבל בקיי בנך חכי מודיע ולא
 גרסינן לך: כ"ד רננות בין חסלה תענה ורכה איכא כ"ד

בידו
 שואם
 לאר
 ואומ
 דחה
 הנה
 ת"ר
 יהוש
 דכה
 אויפ
 ויאס
 לבי
 העו
 יכר
 הא
 ש"א
 נא
 הוא
 קא

לכבוד קדושתו א"ל הקב"ה שביא לך מקול ק"ו נסחרו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שסו

בידו לעשות תשובה מאי עבד איכא דאמרי אבן
שואבת חלה לחטאת ירבעם והעמידה בין שמים
לארץ ואיכא דאמרי שם חקק בפיה והיתה מכרות
ואומרת אנכי ולא יהיה לך ואיכא דאמרי רבנן
דחה מקמיה שני * ויאמרו בני הנביאי אל אלישע מ"ג ח
הנה המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר
ממנו מכלל דעד הנה לא הוה דחיק:

ת"ד לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא רמ
כאלישע שדחפו לגיחזי בשתי ידיים ולא כר' שס

והושע בן פרחי שדחה לישו בשתי ידיים. גיחזי מ"ג ח
דכתי * ויאמר נעמן הואל וקח ככרים (כסף ויפצר)

[ויפרץ] בו וגו' ויאמר אליו אלישע מאין גיחזי
ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה ויאמר אליו לא
לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך
העת לקחת את הכסף ולקחת את הבגדים ותיים
וכרמים צאן ובקר ועבדיו ושפחו'. ומי שקל כולי
האי כסף ובגדים הוא דשקל. אמר רבי יצחק

שואבת מננה מתכת נלא כגיעה כעין אותו שלועזין יימאכ"ק
בלע"ז ועל ידי אותה חנן העמיד העגלים של ירבעם
נאויכ: רבנן דחה מקמיה התלטידיס דקה מישיבתו של אלישע:

צר ממנו מכלל דעד האיכא לא הוה צר:

הואל וקח השנע אלישע שלמך: (ויפצר) [ויפרץ] בו גיחזי:
העת לקחת את הכסף והבגדים וגו' ק' דכריס קא
קשיבנהאי קרא: וגיחזי מי שקל כולי האי מכעמן כסף ובגדים

ס

באותה שעה היו אלישע יושב ודורש בשמוני' שרצו
 מ"נ *ונעמן שר צבא מלך ארם היה וגו' מצורע אמרה
 ליה ההיא רביתא דאישתבאי מארעא דישראל
 אי אולת לגבי אלישע מסי לך כי אתא א"ל זיל
 טבול בירדן א"ל אחוכי קא מחייכת בי אמרו לי
 הנהו דהוו בהדיה מאי נפקא לך מיניה זיל נסי
 אזל וטבל בירדנא ואיחסי אתא אייתי ליה כר
 הני דנקט לא צבי לקבולי מיני' גחזי אופטר מקמי
 אלישע אזל שקל מאי דשקל ואפקיד כי אתא
 חוייה אלישע לצרעת דהות פרחא עילויה רישיה
 א"ל רשע הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים
 וצרעת נעמן חרבך כך וכזרעך עד עולם ויצא מלפניו
 מצורע כשילג *וארבע אנשי' היו מצורעי' פתח השער
 א"ר יוחנן גיחזי ושלשה בניו. רבי יהושע בן פרחיה
 עיין בגמ': (ח"ר) [הניא א"ר שמעון בן אלעזר]
 יצר חנוק ואשה חהא שמאל דוחה וומין מקרבת:
 הוא דסקל דכתיב וילך ככרים וגו': אותה שעה היה אלישע
 עוסק בפ' שמונה שרלים: א"ל הגיע עת ליטול שכר פרק
 שמנה שרצים שעסקתי בו וכו' ולהכי כתב בהאי קרא שמונה
 דכרים כנגד איתה פרק כלו' כסף ונגדים (שקבלתי) [שקבלתי]
 ממנו מנעמן סבור אתה לקנות דכרים הללו להיותם לך שכר
 שמונה שרלים: יצר אם ילך תאותו מרסיקו ממנו לגמרי ממעט
 יציבת העולם ואם מקרבו לגמרי בל לידי איסור שאינו יכול לכנוס
 ילכו מדבר ענינה: חנוק ואשה דעתן קלה ואם תדקה אותם
 תטרידן מן העולם:

רבנן שלשה חלאים חלה אלישע. א' שגירה רמא
 דובי' בתנוקות ואחר שרחפו לגחוי בשתי סס
 ואחר שמת בו שנא' *ואלישע חלה את חליו מ"כ יג
 ימות בו. עד אברהם לא היתה זקנה כל
 לאברהם אמר האי יצחק כל רחוי ליצחק
 האי אברהם. בעא אברהם רחמי דליהוי כחסדש"א
 זקנה שנא' *ואברהם זקן כא בימים. עד ועקב ראש' כד
 הוה חולשא בעא רחמי והוה חולשא שנא'
 ליוסף הנה אביך חולה. עד אלישע לא הוה סס מח
 חליש דמיתפח ואתא אלישע ובעא רחמי
 *ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: מ"כ יג
 דור המכול אין להם חלק לעולם הבא רמב
 ואין עומדין בדיון שנ' *לא ידון רוחי באדם סס
 [לא דין ולא רוח]. דור הפלגה אין להם ראש' י
 לעולם הבא שנ' *ויפץ ה' אותם משם וכתו' סס יא
 הפיצם ה'. אנשי סרום אין להם חלק סס
 (אבל עומדין בדיון) שנ' *ואנשי סרום סס יג
 [רעים בעולם הזה וחטאים לעולם
 חזק חליו תרי אשר ימות בו תלת: בעי רחמי דלהוי חולשא
 כדי שיהא סכאי לבניו לבא כל אחד ואחד ממקומו להיות
 בשעת מיתה שכיון שרוחין שכל למטה יודעין שימות
 ומתקנלין ונאיין: מיתפח מתרפא:
 לא ידון רוחי לא דין ולא רוח שאין עומדין בדיון ואין להם רוח
 להיות עם הלדיקים שיש להם חלק: ויפץ ה' אותם נעה"ז:
 משם הפיצם נעה"ז:

ב

חלק

פרק אחד עשר

סנהדרין

הבא אכל עומדין בדיון רבי נחמיה אומר אלו
 מלים ואלו אין עומדין בדיון שנ' *על כן לא יקומו *רשעים
 קח במשפט וחטאי בעדת צדיקים על כן לא יקומו
 רשעים במשפט זה דור המבול וחטאים בעדת
 צדיקים אלו אנשי סדום אמרו לו בעדת צדיקים
 אינם עומדין אבל עומדין בעדת רשעים: גמ' ת"ר
 דאש"י דור המבול אין להם חלק לעולם הבא שנ' *וימת
 את כל היקום אשר על פני האדמה וגו' וימת את
 כל היקום בעולם הזה וימתו מן הארץ לעולם
 הבא דברי ר' עקיבא ר' יהודה בן בתירה אומר
 לא חיין ולא נידונין שנא' לא ידון רוחי בארם
 לעולם לא דין ולא רוח ד"א לא ידון רוחי שלא
 תהא נשמתן חוזרת [לנדנה] ר' מנחם בר' (יוסף)
 [יוסי] אומר אפילו בשעה שהקב"ה מחזור נשמות
 יסני' לנ לפגרי' מתים נשמתן קשה להם בגיהנם שנ' *ההרו
 חשש תלרו קש רוחכם אש תאכלכם:
 רמג ת"ר דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה
 ששהשפיע להם הקב"ה הומה כתי' בהם *בתיהם
 אינו כאלו שלום מפחד וגו' וכתיב *שורו עבר ולא יגעיל
 אלו ואלו חכמי דור המבול ואנשי סדום ונקדא פליג ר' נחמיה
 רשעים דור המבול דכתיב זהו כי רצה רעת האדם: חטאים
 אנשי סדום דכתיב זהו רעים וקטאים: אבל עומדי' הם וכו'
 שזיין וכדוכיין: נשמתן קשה להם בגיהנם נשמת עלמן שרפת
 דכתיב רוחכם אש תאכלכם:
 חטאים בעדת צדיקים

חלק פרק אחר עשר סנהדרין שסח

זגור וכתיב *ושלחו כצאן עיולינהם וגו' ישאו בחוף ליוג כל
 וכנור וגו' יכלו בטוב ימיהם וגו' וכתיב וכרנע שאול
 יחתו וגו' והיא גרמה שאמרו לאל *סור ממנו ^ס
 ורעת דרכיך לא הפצנו ומה שדי וכו' נעבדנו וגו'
 אמרו כלום אנו צדיקים לו אלא לטפה של גשמי
 יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפקין מהם אמ'
 הקב"ה בטובה שהשפעת להם בה מכעיסים אותי
 ובה אני דן אותם שנאמ' *ואני הנני מבקא את ^{לשית}
 המכול מים ר' יוסי אומר דור המכול לא נתגאו
 אלא בשביל גלגל העין שדומ' למים שנא' *ויקחו ^ס
 להם נשים מכל אשר בחרו לפיכך דן אותם במים
 שדומ' לגלגל העין שנא' *נבקעו כל מעינות תהום ^ס
 רבה א"ר יוחנן דור המכול בהמה קלקלו וברבה
 נידונו ברבה קלקלו דכתי' *ויראה' בי רבה רעת ^ס
 האדם ברבה נידונו דכתיב נבקעו כל מעינות תהום
 רבה (וכתי' *ויסברו מעינות תהום) א"ר יוחנן שלשה ^ס
 גשתיירו מהם בלועה בגדור וחמו טבריה ועינא
 רבתי רבירם:

*כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ אמר רמז
 בשביל גלגל העין שהוא סובתם שלמה והיו גובה' עיניהם ^ס
 ומכאפ' אחר עיניהם: במים שדומה לגלגל העין ^{לשית}
 קעיכות שנוצעים מתקור קטן כמו עין שלשה גשתיירו מאותן
 קעיכות של דור המכול שהיו קטנין כדאמרינן לקמן אמותין
 קלקלו וברבה נידונו:

ס

רבנו יוחנן מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה
 על בהמה והכל על אדם ואדם על הכל א"ר אבא
 בר כהנא וכולם חזרו חוץ מתושלמו *ויאמ' (ה)
 [אלהים] לנח קץ כל בשר בא לפני א"ר יוחנן
 בא וראה כמה גדול כחו של תמס שהרי דור
 המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר
 ס' דינם (אלא) ער שפשטו ידיהם בגול שני *כי מלא
 הארץ חמס מפניהם והגני משחיתם את הארץ
 יחוקאל וכתו' *החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמו
 ולא מהמהם ולא נה בהם א"ר אלעזר מלמד שזקק
 עצמו כמקל ועמד לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע
 לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נח בהם
 חנא רבי ר' ישמעאל אף על נח נחתם גזר דין אלא
 ר' שמצא חן בעיני ה' שנא' *כי נחמתי כי עשיתם
 ונת מצא חן בעיני ה' וינחם ה' כי עשה את האדם
 בארץ. כי אחא רב דימי אמר אמ' הקב"ה יפה
 עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ מאי משמע
 וכלם חזרו להזדווג עם עיניהם: חוץ מתושלמי עוף הים
 שאוקו עדיין תרנות רעה שמזדווג עם הכל. תושלמי עוף
 ח' במסכת קולין גבי שמוכה ספקות קיתא ותרכגול' תושלמי ומר' ר'
 זרכו של אוחו עוף להרביע כל הנריות: שזקף הקמס עלקס
 יכמקל והיינו הקמס קס למטה רשע: לא מהם חין תועלת לא
 בהם ולא בהמונם ולא במשחיתם מהמהם אשטרי"א בלע"ז: כי
 נחמתי כי עשיתם ונח סמוכיס דריש; יפה עשיתי בו' שאנדתי

חת
 כתיב
 על ל
 קברו
 ויני
 *אל
 אחר
 אחר
 דומר
 חומי
 נודף
 דומר
 הטנ
 *וימ
 אדם
 בו
 לבנ
 ופזר
 בני
 כל
 שא
 מת
 כל

כתיב הכא וינחם וכתיב התם *וינחם אותם וידבר לאשי' כ
 על לבם ואיכא דאמרי לא יפה עשיתי שתקנתי
 קברות כארץ כתיב הכא וינחם ה' וכתיב התם
 *וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשו' לעמו: שמו' לנ
 *אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה רמה
 בדורותיו. א"ר יוחנן בדורותיו ולא בדורו' טס
 אחרים. וריש לקיש אמר בדורותיו כ"ש בדורות לאשיתו
 אחרים א"ר חנינא משל דר' יוחנן למה הדבר
 דומה לחבית של יין שהיתה מונחת במרחף של
 חומץ במקומה ריחה נודף שלא במקומה אין ריחה
 נודף. א"ר אושעיא משל דריש לקיש למה הדבר
 דומה לצלוחית של פלויטון שהיתה מונחת במקום
 הטנופת במקומה ריחה נודף כ"ש במקום הבוסם.
 *וימח את כל היקום אשר על פני האדמה אם טסו
 אדם חטא בהמה מה חטאת תנא משום ר' יהושע
 בן קרחה משל לאדם שעשה (סעודה) [חופה]
 לבנו והתקין מכל מיני סעודה לימים מת בנו עמד
 ופזר את חופתו אמר כלום עשיתי אלא בשביל
 בני עכשיו שמת בני חופה ל"ל אף הקב"ה אמ'
 כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל אדם עכשיו
 שאדם חטא בהמה וחיה ל"ל *מכל אשר בחרבה טס
 מתו ולא דגים שבים. דרש רבי יוסי דמן קסרי

דרך רשעים נזה: לא יפה עשיתי דאפטר היו קהלים:
 כל שכן אלו הוה בדורות אחרים היה לדיק יותר: פלויטון
 IV. 24

איונ כד מ"ד * קל הוא על פני מים תקולל חלקתם בארץ
 מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואמר להם
 עשו תשובה ואם לאו הקב"ה מביא עליכם את
 המבול ומקפה נבלתכם על המים כזיקים שנא
 קל הוא על פני מים ולא עוד אלא שלוקחין מהם
 קללה לכל באי עולם שנ' תקולל חלקתם בארץ
 * לא יפנה דרך כרמים מלמד שהיו מפנים דרך
 כרמים אמרו לו ומי מעכב אמר להם פרידה
 * ע"נ אחת יש לי להוציא מכם * אם כן לא נפנה דרך
 כרמים:

רמו דרש רבא מאי דכתיב * לפיד בוז לעשתות שא
 נכון למועדי רגל מלמד שהיה נח הצדיק
 מוכיח אותם ואומר להם דברים קשים כלפיד
 והיו מכזיבין אותו אמרו לו וקן תיבה זו למה אמר
 להם הקב"ה מביא עליכם את המבול אמרו מבול
 בוש שריקו נודף ואינו אפרסמון: מקפה מליף כמו ויק
 הנרזל דמתרגמינן וקפא: כזיקים נאדות: לא יפנה דרך
 כרמים אמרו לו ומי מעכב שאינו עושה מיד אם יש נידו כ
 לעשות כן: פרידה א' יש לי להוציא מכם מתושלח הלד
 ימות קודם ולא יהא כדון עמכם: א"כ לא נפנה דרך כרמים
 כלו' לא נסור ולא כפנה את דרך הכרמי' אלא כל שעה כלך נה
 כלומר א"כ לא כלך דרך כנושה ולא כחזור מסוריננו אלא כל
 ונקלקל השורה דרכים משונשים בקולים ונרקנים כעין שני
 כרמים:
 לעשתות כמו עשתוכות שישנין שאכן וקושנין עקשנות רעות

של מה אם מכול של אש יש לנו דב' אחד ועליותא
שמה ואם של מים הוא מביא אם מן הארץ הוא
מביא יש לנו עששיו' של כרזל שאנו מחפין בהם
את הארץ ואם מן השמים הוא מביא יש לנו
דבר ועקב שמו ואמרי לה עקש שמו אמר להם
הוא מביא מבין עקבי רגליכם שני' *נכון למועדיו ^{ליוני יב}
רגל. הניא מימי המכול קשים (ועבים) כשכבת
זרע שנאמ' נכון למועדיו רגל. אמר רב חסדא
ברוחחין קלקלו בעבירה וברוחחין נידונו כתיב הכא
*וישובו המים וכתיב התם *וחמת המלך שככה:
*ויהי לשבעת הימים ומי המכול היו על הארץ
מה טיבם של שבעת הימים אמר רב אדון
ומי אבלות של מתושלח למדך שהספידן של
צדיקים מעכבת את הפורענות לכא דבר אחר
לשבעת ששינה הקב"ה עליהם סדרי בראשית
שהייתה החמה יוצאת ממערב ושוקעת במזרח. דבר
אחר שקבע להם הקב"ה זמן גדול ואח"כ זמן קטן.
עליותא שמה ואין אש שולטת בה: מבין עקבי רגליכם
כשכבת זרע שלכם יכול למקות אתכם. ל"א ענין עקבי רגליכם
מן הרגל יוליא חמש מים אס היה רובה ואי אפשר לקפות רגליכם
בעששיות: בשכבת זרע רותמין וענין היו ענין ל"ג ופי' הוא:
חמת המלך שככה כזה מרתמו הכי כמי מים נקו מרתמן:
סדרי בראשית והיינו לשבעת הימים סדר שבעת ימי בראשית
שינה להם: זמן קטן אחר זמן גדול בתקלה אמר להם והיו

ראשית ח
לסתר ו
רמז
סס
ראשית ו

דבר אחר לשבעת הימים שהטעמים מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו מהם. ^{ראשית} *מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו אישות לבהמה מי אית לך א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאותן שלא נעבדה בהם עבירה מנא ידע אמר רב חסדא שהעבירן לפני התיבה כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה וכל שאין התיבה קולטתו בידוע שנעבדה בו עבירה רבי אבהו אומר מאותן הבאים מאליהן:

רמח *עשה לך תיבת עצי גופר מאי גופר אמר רב אדא אמרי דבי ר' שילא זו מבליג ואמרי לה גולמיש. ^ס *צוהר תעשה לתיבה א"ר יוחנן א"ל הקב"ה לנח קבע בה אכנים טובות ומרגליו כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים. ואל אמה תכלנה מלמעל דבהכי הוא דקיימא. תחתי שנים ושלישי תעשה תנא תחתים לזבל אמצעים לבהמה עליוני לאדם. וישלח את העורב אמר ריש לקיש תשובה נצחת השיבו עורב לנח א"ל רבך שונאני ואתה ימיו מאה ועשרים שנה כשעבר זמן זה לא שנו לטובה קור וקבע להם זמן קטן: אישות לבהמה מי אית לה נקבה אחת נשכנת לכמה זכרים ואין זו אישות: שלא נעבדה בהם עבירה שלא נזקקו אלא לנח זוגם: מבליג עץ הוא:

ה
שנאת
שנים
ושולה
צנה
שמ
נאמר
עליו
ונשי
ובניך
בתש
לקו
חם
הקלו
טהור
א"ר
מזונ
מתוך
דהא
במות
של
כתיב
אלק
בפיה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעא

שנא אתני רבך שונאני מן הטהורי' שבעה מן הטמאי'
שנים ואחה שנאתני שאתה מניח ממין שבעה
ושולח ממין שנים אם פגע בי שר חמה או שר
צנה לא נמצא עולם חסר בריה אחת. ועוד א"ל
שמא לאשתי אחה צריך א"ל רשע במותר לי
נאסר לי בנאסר לי לא כל שכן ומנא לן דנאסרו
עליו דכתיב ובאת אל התיבה אחה ובניך ואשתך
ונשי בניך אתך וכתיב צא מן התיבה אחה ואשתך
ובניך ונשי בניך אתך וא"ר יוחנן מכאן שנאסרו
בתשמיש המטה. ח"ר שלשה שמשו בתיבה וכולם
לקו כלב ועורב וחם. כלב נקשר. עורב רוקק.
חם לקה בעורו. *וישלח את היונה מאחו לראו' לאשי' ח
הקלו המים. א"ר ירמיה מכאן שדירתם של עופות
טהורים עם הצדיקים. *והנה עלה זית טרף בפיה ס
א"ר אלעזר אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו
מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך ואל יהיו
מתוקים כרבש ומסורי' ביד בשר ודם מאי משמע
דהאי טרף לישנא דמזוני הוא דכתיב *הטריפני משלי ל
במותר לי אפילו באשתי אחי אסור: רוקק הזרע מפיו לפיה
של נקבה: לקה בעורו שילא ממנו כוס: מאחו גבי עורב לא
כתיב מאחו מכאן שדירתם וכו' כלו' הנאה הוא להם שדריס
אללן שמכירין כלדיקי' כדאמרי' בדוכתא אחריתי: זית טרף
בפיה נפיה היתה שואלת מזון טרף של זית:

לששית ח לחם הקי. * למשפחותיהם יצאו מן החיבה
יוחנן למשפחותם ולא הם:

רמט
ס

אמר רב חנא בר (ליואי) [כיונא] א"ל אליעזר לש
רבא כתי' למשפחותיהם יצאו מן החיבה
אתון היכי הויתון א"ל צער גדול היה לנו בתר
בריה שדרכה להאכיל' ביום האכלנוה ביום שדרכה
להאכילה בלילה האכלנוה בלילה. האי זיקתא
לא הוה ידע אבא מה אכלה יומא חד הוה ית
וקא פאלי רמונא נפל תולעת' מיניה אכלה מכ
ואילך הוה גביל ליה ח'זרא כי מתלע אכלה. אר
אשחא זינתיה דאמר רב לא בציר משית' ולא
טפי מתריסר זינא אשחא. אורשינה אשכחיה א
למשפחותיהם יצאו מן החיבה אמא כל קדוקד בפכי עלמו
ולא היו איכלין כלס נאזוס אקד אלא משפכו' משפכו' היו שרו
אמר ליה אליעזר ענד אברהם: לשם רבא נכו גדול של
היכי אתון הויתון האיך הייתם יכולי' להכין עכייכום
צכך לעשות לכל זריה וזריה קפלה: זיקתא שס זריה: פא
מקתך כמו פלי פלויי במסכת כדה: אשחא זינתיה קמס אק
חכהו ולא היה קושש לדרום משאר בהמות: לא בציר משית
ולא טפי מתריסר זינא אשחא אין לך קמה קלה שלא ת
קמיותו יכול לזוכו שש ימים שלא ימות בלא מאכל. ואין
קמה שיכולה לזון יותר מי"ב ימים בלא מאכל ומשת' כך שמע
ואית דגרסי לא פקוט מששה קדשים ולא יותר מי"ב קדשים זי
אשתא ואשרי' קאי כלו' לא פקוט מו' קדשי' ולא יותר מי"ב קדשי'
ולא כהירא לי: אורשינה עוף ושמו קול בלשון המקרא ואיכו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעב

הבני בספנא דתיבותא א"ל לא בעית מזוני א"ל
הזיתך דהוה טרודת אמינא לא אצערך א"ל יהא
רעוא דלא תמות שנא *ואומר עם קני אגוע אינו כס
וכחול ארבה ימים:

אמר רב חנא בר ליואי א"ל שם רבא לאליעזר רנ
כי אתו עלייכו מלכי מזרח ומערב אחון אס
עבדיתו א"ל אייתיה הקב"ה לאברהם
מיומניה מימיניה והווי שדין עפרא והווי חרבי
מלוי והווי גירי שנא *מזמור לדוד נאום ה' לאדני מלי קי
שב לימיני עד אשית אויביך וגו' וכתיב *מי העיר יסעי' חס
ממזרח צדק יקראהו לרגלו [יתן לפניו גוים ומלכים
יחד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו] נחום איש
גם זו הוה רגיל דכל דהוה סלקא ליה אמר גם
למטובה יומא חד בעי ישראל לשדורי דורון
לבי קיסר וכו':

תענית
פ"ג
ע"ש כל
המאור

פיסקא דזר הפלגה אין להם חלק לעה"ב. מה עבוד
אמרי דבי ר' שילא אמרו נבנה מגדול
ונעלי לרקיע ונכה [אותו] בקרדומו כדי שיוזבו מימיו
מחבו עלה במערבא אם כן ליבנו אחד בטורא

קט

לעולם: בספנא נקדר ספון ומתוקן לו:
נאום ה' וגו' אליעזר אמר ססוק זה כאוס ה' לאדני אמר הקב"ה
לאברהם אדני שב לימיני וגו': ממזרח זה אברהם שנא
מארכס כהרים שהו' במזרח דכתיב מן ארס ינכני נלק עלך
פואנ וגו': כל דהוה סלקא ליה כל דנר המאורע ליה:
א"כ ליבנו אחד בטורא אם כן שננו אומו כדי לעלות לרקיע

רכי אסי בור שאפי:

פיסקא אנשי סרום אין להם חלק לעה"כ. חנו רנב
 רבנן אנשי סרום אין להם חלק לעולם ^{סס}
 הבא שנא' *ואנשי סרום רעים וחטאים לה' מאד ^{לאשימין}
 רעים בעולם הוזה וחטאים לעולם הבא א"ר יהודה
 רעים בגופם וחטאים בממונם רעים בגופם דכתיב
 *ואיך אעשה הרעה הגדול' הזאת וחטאתי לאלהים ^{סס לט}
 וחטאים בממונם דכתיב *והיה כך חטא. לה' זו דכריס ^{טו}
 ברכת השם. מאד שמתכוני' וחטאים במתניתא
 חנא רעים בממונם וחטאים בגופם רעים בממונם
 דכתיב *ורעה עיניך באחיק האביון. וחטאים ^{סס}
 בגופם דכתיב *וחטאתי לאלהים. לה' זו ברכת ^{לאשי לט}
 השם. מאד זו שפיכות דמים שנא' *וגם דם נקי מ"כ כא
 שפך מנשה הרבת מאד. חנו רבנן אנשי סרום
 לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם
 הקב"ה ומה כתיב בהם *ארץ ממנה יצא לחם ^{איונ כח}
 לעומדים באויר המגדל: למה נקרא שמה בורסיף בור שאפי
 בור שנתרוקן מימיו כלי' משכס האדם כל מה שלומד. שאפי
 כמו האופה את היין לשון הורק מכלי אל כלי ומפני מה שמה
 בכל משכסת אחר רב יוסף כי ^{סס} כלל לפי שכלל הקב"ה את
 לשוכס לשם לכך היא משכסת. סימן רע כלומר שם סימן
 שכסה הוא:

רעים בגופם שטופים בזמה: השמר לך פן יהיה דבר עם
 לבבך בליעל וגו' והיה כך חטא והיינו ממון: ארץ
 ממנה יצא לחם ארץ שנעה וטובה היא:

יא

ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר וגו' נתיב לא
 ידעו עיט וגו' לא הדריכוהו בני שחץ וגו' אמר
 וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם גו' למה לנו
 עוברי דרכים שאין באים עלינו אלא לחסר
 מממוננו בואו ונשכח [תורת] רגל מארצנו שגא
 *פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל וגו':

ליוכ כח

רנג דרש רבא מאי דכתיב *עד אנה תהותחו על
 איש תרצחו כלכם כקיר נטווי גדר הדחוייה
 מלמד שהיו נוהגים עיניהם בכעלי ממון ומושיבין
 אותו אצל קיר נטווי ודוחין אותו עליו ובאים
 ונוטלים את ממונו. דרש רבא מאי דכתיב *חתך
 בחשך בתים יומם חתמו למו לא (ראו) [ידעו]
 אור מלמד שהיו נוהגים עיניהם בכעלי ממון
 ומפקידים אצלו אפרסמון ומניחים אותו בבית

סס

מליס סג

ליוכ כד

ותחתיה נהפך כמו אש ואמרי כן כהפך: וכי מאחר שארץ
 ממנה יצא לחם שיש לנו שיבוע לנס למה לנו עוברי דרכים
 ונשכח שלא יעברו עוברי דרכים בארצנו: פרץ הקצ"ה כאל
 של גפריית ואש: מעם גר מקום הליכתו שהיה הולך למעלה
 והשליכו עליהם הנשכחי' מני רגל וכדלדלו מארלס וכעו לדראון
 גר קורי"ר בלע"ז כעו מים המוגרים:

תהותחו מנקבו תרמיות ומאכנות: תרצחו כלכם ע"י קיר נטווי
 וגדר הדקויה: יומם חתמו למו היום קותמין וסוגרין
 כאלו לא ידעו אור כלומר סותמין וקותמין: אפרסמון שלהם

פרק אחד עשר כנהדרין

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעד

בנויהם ולערב כאים ומריתים אותו ככלב שנא'
 אישבו לערב יהמו ככלב ויסוכבו עיר וכאים ^{תליס נט}
 וחותרים שם ונוטלין אותו ממון * ערום הלכו וגו' ^{אינו כד}
 חמור יתומים וגו' * והוא לקשרות וגו' דרשה רבי ^{שס}
 יוסי בצפורי אחתון ההוא לילי' תלת מאה מחתרתו ^{שס כל}
 בצפורי אתו וקא מצערי ליה אמרו ליה יהבת להו
 אורחא לגנבי אמר להו מי הוה ידענא דאתו כו
 קא נח נפשיה דרבי יוסי שפע מרוכי דצפורי
 דמא. אמרי דאית ליה חד תורא נרעי חד יומא
 דלית ליה נרעי תרי יומי ההוא יתמי בר ארמלת' ^כ
 הבו ליה תורי למרעי אזל שקלינהו וקטלינהו
 אמר להו * דאירת ליה תורא נישקל חד משכ' ^{שס ע"ג}
 דלית ליה תורא נישקול תרי משכי אמרו ליה
 להפקידו ניד בעלי ממון כדי שיהיו מניקין פקדון שלהם ננית גכזיה'
 וכלילה מריקין האפרסמון וקותרין שס מכהגו של מפקיד לורר
 וקומס: דרשה רבי יוסי כי מדרשא קתר נקסך בתים:
 איתחתרן תלת מאה מחתרת' ע"י ריק אפרסמון שהיו מריקין
 ויודעים היכן מניקים ומוכס: מי הוה ידענא דאתי גנבי.
 לשון אקר סי הוה ידענא דגנבי אתון: שפעו מרובא דצפורי
 דמא דאדם גדול הוה ואידי דאמר לעיל איתרי מקתרתו
 בלפורי דאתרי' דרבי יוסי התם הוה נקיט נמי הא מלתא דכי
 נח כפשיה כו' לאשמועינן דמלפורי הוה: דאית ליה תורא כך
 היה מכהגס של אכשי סדוס מי שהיה לו שור אקד רועה כל
 בהמות העיר יום אקד סי שאין לו שור עגלגלין עליו לרעות שכי

יב

דין
 יב לא
 אמר
 ה לנ
 חסר
 שנא
 גו:
 ער
 דהויה
 ישוב
 באים
 *חתר
 [ידעו]
 ממו
 בביר
 שאר
 דרכים
 ה כל
 למעלה
 דראין
 יר כטו
 וסוגרין
 שלהם

את אומנתן להכיא אמר דלמא שמעי כי דאנא
 אומינתיה ומשלחי ליה מאניה דההוא נברא שקל
 גלימיה ורהט לברא וכן עבד לכלהו עד דנפקי
 כלהו ואכלה איתו לסעודתא. הוייא להו אפורייתא
 דהוו מגני עלה אורחי כי הוה אריך גייצי ליה
 גויץ מתחי ליה. אליעזר עבד אברהם איקלע להתם
 אמרו ליה קום גני אפורייתא אמר להון נדרא נדרו
 מן יומא דמיתת אמא לא גניני אפוריא. כי הוה
 מתרמי להו עניא יהבו ליה כל חד וחד דינרא
 וכתיב שמים עליה ורפתא לא הוה ממטו ליה
 כי הוה מית אתי כל חד וחד ושקל דיריה. הוייא
 ההיא רביתא דהורה קא מפקא רפתא לעניא
 בחצבא איגלאי מלתא שפיוה דובשא ואוקמור
 אליעזר למאן דיתיב גביה את זמנתו להכיא: שקל גלימיה
 דיתיב לגבי: ורהט לברא שהיה מתיירא שלא ישמעו אנשי
 המקום שאליעזר אמר שהוה זימנו ולשלקו למאכיה הלך וישב לו
 אלל השני ואמר כמו כן וכן לכל אחד ואחד עד דאזלי כלהו
 ואכל איעזר כל הסעוד: כי אריך גייצי ליה כשאורק ארוך יותר
 מן המטה מקלרין אותו בסכין: גייצי לשון גויץ כן שמעתי. ואית
 דגסי גידי ליה: מתחין ליה עד דמתפרקי אינריו: וכתיב
 שמים עליוה כדי שיכיר כל א' ואחד דיכר שלו ויקזור ויטלכו:
 ורפתא לא ממטי ליה התנו כיניהם שלא יתנו לו פת כדי שימות
 ברענ וכשמת אזיל כל קד וקד ושקיל דינרא דידוה: רביתא
 נערה: בחצבא גמוך כד שלה כשיופאה לשאונ מים: שפיוה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעו

על איגור שורא אתי (דבורי) [ויבורי] ואכלוה והיינו
 דכתיב *ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה לאשי' יח
 ואמר רב יהודה אמר רב על עסקי ריבה:
 משנה מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנא' רנה
 *וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה קח
 במגפה וימותו בעולם הזה במגפה לעולם הבא מדנ' יד
 [דוד המדבר אין להם חלק לעולם הבא כו' שנ'
 *במדבר הזה יתמו גו' ד"ר עקיבא ר' אלעזר אומר ^{סס}
 עליהם הוא אומר *אספו לי חסידיו גו'] עדת קרח ^{תלמי}
 אין עתידין לעלות שנא' *וחכם עליהם הארץ ^{מדנ' טו}
 בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברו
 רבי עקיבא רבי אליעזר אומר עליהם אמר
 הכתיב *ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל ^{ש"א נ}
 גמ' *תנו רבנן עדת קרח אין להם חלק לעולם קט
 הבא שנא' *וחכם עליהם הארץ בעולם הזה ^{ע"ז}
 ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי ר' עקיבא ^{מדנ' טו}
 ר' יהודה בן בתירא אימר הרי הן כאבדה
 המתבקשת שנא' *תעיתי כשה אובד בקש עבדך ^{תלי' קיע}
 כי מצותיך לא שכחתי. ויקח קרח אמר ריש ^{נוסכת}
 סכו אותה: איגור שורא על גג החומה: כי רבה על עסקי ריבה: ^{כדוש}
 רבי יהודה בן בתירא אומר מאי ויאבדו הרי הן כאבדה ^{על גלות}
 המתבקשת ונאים לעה"נ שכך אמר דוד על בני קרח ^{ישראל}
 מעיתי כשה אובד בקש עבדך הם תעו כשה אובד ואתה בראש ^{וע"ש}
 הרגים בקש (אמר) עבדך ומניאם לעה"נ: מצותיך לא שכחתי ^{במהרש"א}

יח

אנא
 קל
 שקי
 תא
 ה
 חס
 רי
 ה
 גר
 ה
 ויא
 י
 ה
 מיה
 אכשי
 ב לו
 בלו
 יות
 חית
 חייב
 לכו:
 קוח
 חא
 פיוה

לקיש שלקח מקח רע לעצמו. קרח שעשה
 (שנעשה) קרחה בישראל. בן יצהר בן שהרתיח
 עליו את כל העולם כצהרים. בן קהת בן שקהו
 שיני מולידיו. בן לוי בן שנעשה לוייה בגיהנם
 וליחשוב נמי בן יעקב בן שעקב עצמו לגיהנם
 אמר רב שמואל בר יצחק יעקב בקש רחמים
 על עצמו שנא *כסודם אל חבא נפשי אלו מרגלי
 ובקהלם אל חחר כבודי זה עדת קרח. דתן ואבירם
 דתן שעבר על דת [אל] אבירם *שאיבר לבבו
 מעשות תשובה. ואין שישב באנינות פלח שנעשו
 לו פלאות בן ראובן בן שראה והבין אמר רב אין
 אשתו הצילתו אמרה ליה מאי נפקא לך מינה
 אי מר רבה אנת תלמידא ואי מר רבה אנת
 תלמידא אמר לה מה אעכיד הואי בעצה ואשתבעי
 שקיימו כל מלותיך כדכתיב כי כל הפדה כלס קדושים: מקח
 רע התקיל נקטטה: שעשה קרחה בישראל שנבלעו: שהרתיח
 שהכעיס: הקחה שיני מולידיו שמתנישו אבותיו במעשי
 הרעים: בקש רחמים על עצמו שלא יהא כמנה עמהם: אלו
 מרגלים דלא כתיב בן פלוני בן יעקב: שאיבר לבבו קיזק
 לבבו כמו אנניר לנ: שישב באנינות שעשה תשוב' על שהיה
 עמהם תחלה בעלה: נעשו לו פלאות שניכל מהם: ראה
 והבין שאין מנהג' כשורה ופירש מהם: אי מר רבה אם יכלק
 משה מ"מ אמה תלמיד ואם קרח יכלק אמה תלמיד מה לך
 בשררה זו: הואי (לי) בעצה אחי הייתי עמה' בעלה וכשנעתי

ראשי חס

ע' ננו' וכהנסות הגר"א

מקח רע

הרעים

מרגלים

לבו

עמהם

משה

לו בו
 קדיש
 אמרו
 וארז
 למזיו
 אתר
 רבא
 תרוכ
 אחון
 למזיו
 אמר
 דכול
 להס
 לכועי
 שעה
 מעש
 כאל
 לעיל
 בשע
 כמי
 איכו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעו

לי בהדייהו אמרה ליה ידענא דכולה כנישתא
קדישתא נינהו דכתיב *כי כל העדה כלם קדושים מדכ' טו
אמרה ליה תוב דאנא מצילנא לך אשקיתיה חמרא
וארויתיה ואגניתיה גואי אותיבה על בכא *וסתרהה קי
למזיה כל דאת' חוייה הדר אדהכי והכי אבלעו להו:
אתתיה דקרח אמרה ליה חזי מאי קעביד משה רנו
איהו הוה מלכא לאחורה שויא כהנא שס

רבא לבני אחוהי שוינהו סגני דכתנא אי אחיא
תרומה אמר תהוי לכהן אי אתו מעשר דשקליתו
אתון אמר הבו חד מעשר' לכהן ועוד דגייז ליה
למזיכו ומיטלל לכו כי כופתא עינא יהב במזיכו
אמר לה הא איהו נמי קא עביד אמרה ליה כיון
דכולהו רבותא דידיה אמר איהו נמי *תמות נפשי שופט' טו

להם *שאם יקראו כי אך עמהם: דכולה כנישתא קדישין כלם דאם הי'
לכועים וקדושים ולא יכנסו אלי אס אני פרועה: סתרה למזיה כשני דבר
אחר לא
כית' יכול'
אשתו
פרועה וחזר:

מעשר ראשון דשקליתון אתון אמר הבו קד מעשרה לכהן: גיזן להלילו
למזיכו דכתי' והעבירו תער על כל זכרם ומשק זכס
כאלו אתם שופטים: ככופתא רעי כמו בטולא דכופתא דאמרן
לעיל כגלל הזה אתם קאונים בעיניו: עינא יהב עין נתן
בשעריכס כדי שלא יהא זכס לורה כמותו: אמר לה קרס איהו
נמי משה עלמו גילק כל שערו: כיון דכולא רבותא דידיה הוא
איכו קושא אס גילק עלמו דקאמ' לכפשיה תמות כפשי עם פלשמים

יא

עם פלשתו ועוד דקאמר לכו עבדיתו תכלתא א
 ס"ד תכלתא מצוה אפיק גלימיה דתכלתא כסינת
 לבלתו מתיבתך היינו דכתיב *חכמות נשים בנתת
 ביתה זו אשתו של און בן פלת. ואולת בידידת
 תהרסנה זו אשתו של קרח:

רנו *ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל המושבים
 ומאתים מיוחדים שבערה. קריאי מועד

שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים. אנשי
 שם שהיה להם שם בכל העולם. *וישמע משה

ויפול על פניו מה שמועה שמע אמר ר' שמואל
 בר נחמני אמר רבי יונתן שחשדוהו באשת איש

שנא *ויקנאו למשה במחנה אמר רב שמואל
 בר יצחק מלמד שכל אחד ואחד קנא את אשתו

ממשה שנא *ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ
 למחנה. *ויקם משה וילך אל דהן ואבירם אמר

ר"ל מכאן שאין מחויקים במחלוקת דאמר רב
 אגוז שערי כמותם ומה לי בכך שהם מקיימים אפי' מה שאני

מליה לשקק אגוז עכשיו כמותם כדי להפסיק דעתם: ועוד דקאמר
 לכו עשו פתיל תכלת צארבע כנפות הנגד ואי סלקא דעתך תכלת

קצוב מפני מה לא יאמר לעשות כל הנגד כולו תכלת: אפיק
 גלימא דתכלתא קצ לך בגדים של תכלת וכסינהו לכולהו

מתיבתך וכסה בהן בבית המדרש את וקבורתך:

קנא לאשתו אל תסחרי עם משה קנוי היינו התראה: ונטה לו
 מחוץ למחנה ילא מקוץ למסנה שלא יקשדוהו עוד: מכאן

שאינ מחויקין במחלוקת שמקל על כבודו והוא עלמו הלך לנטל

חשלי יד
 ס
 חדנ' טו
 שם שהיה להם שם בכל העולם
 תלים קו
 ע' דברי
 הכותב
 נח"ק
 אגרה יב
 שחוט לב
 חדנ' טו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעה

המחוויק במחלוקת עובר בלאו שנא * ולא יהיה מדבר
 וקרח וכעדתו רב אשי אמר ראוי ליצטרע כתיב
 ביד משה לו וכתיב החם * ויאמר ה' לו עוד שנות ד
 נא ידך בחיקך אמר רבי יוסי כל החולק
 על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש כתיב הכא
 יזובח אדוניהו צאן ובקר ומריא עם אבן הזוחלת ו"ל
 כתיב החם * עם המת זוחלי עפר א"ר חסדא כל דנרי' לג
 החולק על רבו כחולק על השכינה שנ' * בהצותם מדנ' כו
 על ה' . ואמר רבי חמא בר חנינא כל העושה
 מריבה עם רבו כעושה עם השכינה שנא * המה סס כ
 מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' אמר
 רבי חנינא בר פפא כל המתרעם על רבו כאלו
 מתרעם על השכינה שנא * לא עלינו תלונותיכם שנות טו
 כי על ה' . אמר ר' אבהו כל המהרהר אחר רבו
 כאלו מהרהר אחר שכינה שנא * וידבר העם מדנ' כל
 באלהים ובמשה . * עושר שמור לבעליו לרעתו אמר קסלמ כ
 ריש לקיש זה עושרו של קרח * ואת כל היקום דנרי' יא
 אשר ברגליהם א"ר אלעזר זה ממונו של אדם
 שמעמידו על רגליו ואמר רבי לוי משוי שלש
 מחלוקת: חולק על רבו חולק על ישיבתו: אשר הצו על משה
 ועל אהרן בעדת קרח בהצותם על ה' מעלה עליהם הכתוב
 כאלו היו חולקין כלפי שכינה: מריבה תגר וקטטה לפטפט נגדו
 בדברים: מתרעם אומר על רבו שנוהג בו עדה כנושה ועדה
 אכזרית: מהרהר מקסה עליו דברים:

יב

מאות פרדות לבנו היו מפתחות של בית גנויו
 קרח וכולהו אקלידא וקליפי דגילדא:
 רנה א"ר (חנא) [חמא] בר חנינא ג' מטמוניות הטמ
 יוסף במצרים א' נגלתה לקרח ואחר נגלתה
 לאיטונינום בן אסירוס ואחר גנוזה לצדיקים
 לעתיד לבא. ואמר רבי יוחנן קרח לא מן הבלועים
 מ'דנ' ע' ולא מן השרופים לא מן הבלועים דכתיב *ואת
 כל האדם אשר לקרח ולא קרח. ולא מן השרופים
 כ' דכתיב *באכל האש את חמשים ומאתים איש
 ולא קרח. במתניתא תנא קרח מן הבלועים ו
 ה'שרופים מן הבלועי' דכתיב *ותבלע אותם וא
 קרח. מן השרופים דכתיב *ואש יצאה מאת ה
 והאכל את החמשים ומאתים איש וקרח בהדייהו
 אקלידי מפתחות: קליפי מנעולים: דגילדא כולם המפתחות
 והמנעולים של עור היו ואעפ"כ היו ג' מאות פרדות טעוכות
 ל"א דגילדי לצורך שקים והמרטופין וכיסין של עור היו:
 לא מן הבלועים ולא מן השרופים אלא במגפה מת: ולא קרח
 דמשים ומאתים היו לבד קרח דכתיב קמשים ומאתים מקמתו
 ואתה ואתהן איש מקמתו: מן הבלועים ומן השרופים היו
 שנרפה נשמתו וגוף קיים ואח"כ נתגלגל עד מקום הבלועים
 וכבלע דכתיב ותבלע אותם ואת קרח עמהם. ור"י דאמר לא מן
 הבלועים ולא מן השרופים דריש ליה להאי ואת קרח לאמר לא מן
 קרח נמות העדה במגפה: וקרח בהדייהו דכתיב ותאכל את
 קמשים ומאתים ואת לרבות קרח עמהם כן שמעתי. ואית דמסרש

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שעט

אמר רבא מאי דכתיב *שמש ירח עמד ובולה רנט
לאור חציק יהלכו מלמד שעלו שמש שס
וירח לזכול אמרו לפניו רביש"ע אם אתה עושה חנקוק ג
דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא עד שזרק
בהם חצים אמר להם בכבודי לא מחיתם בכבוד
בשר ודם מחיתם והאידנא לא נפקי עד דמחו
להו. דרש רבא מ"ד *ואם בריאה יברא ה' ופצתה ^{וודנ' סו}
האדמה את פיה אמר משה לפני הקב"ה אם
בריאה גיהנם מוטב ואם לאו יברא ה' למאי
אילימא למיברי ממש והא *אין כל חדש תחת קבלת א
השמש אלא לקרובי פתחא. *וכני קרה לא מחו ^{מדנ' כו}

וקרב נהדיהו מדכתי' מקריבי הקטרת וקרב מקריבי הקטרת
היה דכתיב קמשים ומאמים מקמות ואתה ואתהן איש מקמתו
שמש ירח עמד ובולה לעיל מיניה כתיב חנקע ארץ בשעת
בקיעת הארץ שכלעו בקרקע שמש וירח עלו לאותו רקיע
שמו זכול ואמרו להקב"ה אם אי אתה עושה דין לבן עמרם
מקרב ועדתו: לא נצא וכאור לעולם: בכבודי לא מחיתם
שהרי בכל יום מלכי מזרק ומערב בשעה שמניקים כתרניהם
בראשם משתקיים לקמה: והאידנא לא נפקי עד דמחו להו
שכך גזר עליהם המקום כך שמעתי: ל"א והאידנא לא נפקי
מאמר אראו שהקפיד הקב"ה [על] שלא ימחו לכבודו עד דמחו
להו לא נפקו שמו לכבוד המקום על בני אדם משתקיים לשמש
ולירק: אין כל חדש תחת השמש ואי גיהנם לא אנרי עד
ההוא שעתא הוה ליה קדש: לקרובי פתחא שיקרב שתיה של

יא

פ' הספיכה ^{וע"ש} חנא משום רבי אמרו מקום נתבצר להם בגיהנם ^{במדרש"ל} וישבו עליו ואמרו שירה אמר רבה בר בר חנה ^{ע"כ} זימנא חדא הוה קאזילנא באורחא אמר לי ההוא ^{אגדה נח} טייעא תא ואחוי לך בלועי דקרת וכו':

כל ^{המאמר} פיסקא דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא.

רס חנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא.

שסע"ג יתמו בעולם הזה ושם ימותו לעולם הבא ואומר ^{חדש יד} *אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי דברי ^{מלי"ה}

רבי עקיבא רבי אליעזר אומר כאין הם לעולם ^{שסכ} הבא שנא' *אספו לי חסידיו כורתי בריתי עלי

זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי ^{הספיכה} [באפי] נשבעתי וחזורני בי רבי יהושע בן קרחה ^{וע"ש}

אומר לא נאמר פסוק זה אלא כנגד דורות הבאים ^{במדרש"ל} אספו לי חסידיו אלו צדיקים שבכל דור ודור

גיהנם ומפתח הארץ במקום זה: נתבצר מלשון עיר בצורה

התקין להם הקב"ה מקום גבוה שלא העמיקו כל כך בגיהנם

ולא ממו: באפי לא גרסינן: ואומר לעיל מיניה קרא ארבעים שנה אקוט

בדור דהיינו דור המדבר: כורתי בריתי עלי זבח והיינו

דור המדבר שכרתו ברית של מקום עלי זבחים ושלמים דכתיב

ויזבחו זבחים שלמים וכתיב ויזרוק על העס ויאמר הנה דם הנרית אשר כרת ה' עמכם: נשבעתי וחזורני בי והיינו אשר

נשבעתי באפי מפני כעסי נשבעתי ומתקרט אני:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שפ

בודתי בריתי אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו
 עצמן לחיך ככשן האש עלי זבח אלו רבי עקיבא
 וחביריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה
 רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הם לעולם
 הבא שנא' *ופדווי ה' ישוכון וכאו ציון ברנה. ^{ישעי' לט}
 אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבקיה
 ר' עקיבא לחסידותיה שנא' *הלוך וקראת באוני ^{ירמיה נ}
 ירושלים לאמר זכרתי לך חסד נעורידך אהבת
 כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה
 [ומה אחרים באים בזכותן הם עצמן לא כל שכן]:
 [משנה] עשרת השבטים אינם עתידין לחזור ^{רסא}
 שנא' *וישליכם אל ארץ אחרת כיום ^{סס}
 הזה מה היום הולך ואינו חוזר אף הם הולכים ^{דברי' כט}
 ואינם חוזרי' דברי רבי עקיבא רבי אליעזר אומ'
 אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עלמן למיתה בשביל בריתו
 של מקום: ופדווי ה' אלו דור המדבר שנפדו ממלכים: שבקיה
 ר' עקיבא לחסידותיה שהיה רגיל לזכות את ישראל והשתא
 מקייב להו דאמר לעיל דור המדבר אין להם חלק לעה"ב לקמן
 מפרש מאי חסידותיה: שנא' הלוך וקראת כלומר שהרי היה
 יכול לדרוש שי' להם חלק לעה"ב דכתיב הלוך וקראת וגו':
 עשרת השבטים שהגלה סנחריב שנאמר ויכסם בחלק ונצבור
 כהרי גוזן וערי מדי: אין עתידין לחזור ממקום שגלו והא
 דאמרינן בגמרא דירמיה הקזירן לא שהקזירן כולם אלא מקלמס
 הקזיר: שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה שכך גזר
 הקב"ה שכיון שעזבני את תורתו הוא מגלה אותם כיום הזה:

יא

כיום הזה מה היום מאפיל ומאיר אף הם שאפילו להם [כך] עתידה להאיר עליהם: גמ' חנו רבנן עשרת השבטים (אינם עתידים לחזור) [אין להם חלק לעה"ב] שנא' *ויתשם ה' מעל אדמתם בעולם הזה וישליכם אל ארץ אחרת לעול' הבא דברי רבי עקיבא רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אומר משום רבי שמעון אם מעשית' כהיום הזה אינם חזורי' ואם לאו חוזרים רבי אומר באים מה היום מאפיל בנקר אפל ונלהרים מאיר א"כ בערב אפל והולך ולמחרתו מאיר אף עשרת השבטים (אין) עתידים לחזור להיות להם חלק לעולם הבא לא בזכיהם ובכי זכיהם קאמר אלא אותם שגלו הם עלמס אין להם חלק לעולם הבא שרשעים גמורים הם אבל זכיהם ודורות הבאים זוכין ומזכין מ"ר: וישליכם אל ארץ אחרת משמע שיהיו כולם גולין במקום אחד אל ארץ אחרת והיינו עשרת השבטים שהגלה סנקריב והושיבם במקום אחד כדאמרינן שהולכים למדינת אפריקא אבל שני השבטים לא גלו במקום אחד אלא נתפזרו בכל הארצות ועליהם הוא אומר אשרקה להם ואקבלם. ה"ג עתניתין עשרת השבטים אין עתידין לחזור: ה"ד עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא היינו לימות המשיח שלא יקבלם משיח עם שאר גלויות לפי שספרו בנכות א"י כדאמרן לעיל כי מנו שוש כו' ובדבר הזה נעכשו מרגלים: רבי שמעון אומר מאי כהיום הזה לומר לך אם מעשיהם כהיום הזה לא יהא להם חלק לעה"ב: ואם לאו שיקירו בתשובה יקורו גם הם עגלות ויש להם חלק לעולם הבא:

דברי' כט

היום שנים סנהדרין מאת היום הזה ר' יוחנן ב"ר עזריאל

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שפא

הם לעולם הבא שנא' *כיום ההוא יתקע בשופר יצעי' כו
 גדול וגו' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן
 שבקיה רבי עקיבא לחסידותיה שנא' *הלוך ירויפ' ג
 וקראת את (כל) הדברים האלה צפונה ואמרת
 שובה משובה ישראל נאם ה' ולא אפיל פני בכם
 כי חסיד אני נאם ה' ולא אמור לעולם מאי
 חסידותיה דתניא קטני בני רשעי ישראל אין באין
 לעולם הבא שנא' *כי הנה היום בא בוער כתנור מלאכי ג
 והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם
 היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא ישאיר להם
 שורש וענף שורש בעולם הזה וענף לעול' הבא
 דברי רבן גמליאל רבי עקיבא אומר באים הם
 לעולם הבא שנא' *שומר פתאים ה' שכן קורין
 בכרכי הים לינוקא פתיא ואומר גודו אילנא וחבלוהו
 ברם עיקר שרשוהי בארעא שביקו ואלא מה אני
 האובדים בארץ אשור אלו עשרת השנטיס והכדקיס בארץ
 מלכיס אלו דור המדבר וכן לשון התוספתא ולא שמעתי עוד:
 שובה משובה שכל ישראל עתידין לקזור: קטני בני וכו' רשעים
 עלמן פטיטא דאין להם קלק לעה"ז כדאמרינן בפרק בתרא
 דכתובות רפאים כל יקומו מי שמרפה עלמו מדברי תורה אכל
 זכיס שלהם קטנים ולא קטאו פליגי בהו: שורש וענף אלו זכיס
 קטנים שלהם: שורש בעה"ז שימותו כפלים וענף לעולם הנא
 שאע"פ שאבותיה' היו רשע' הם לא קטאו: עיקר שרשוהי בארע'
 שביקו אלו הנכיס קטנים שאע"פ שאנו' אין להם קלק תקנה

מלי' קטו
דכאל ד

יא

ילת
 רבנן
 להם
 הם
 הבא
 כפר
 היום
 אים
 אפל
 לקזור
 אלא
 יורים
 אלא
 חקרת
 אקד
 גלו
 חומר
 תידין
 הבא
 לפי
 בענשו
 אס
 יקירו
 הנא:
 אקד

מקיים לא יעווב להם שורש וענף שלא יניח להם
לא מצוה ולא שיורי מצוה. דבר אחר שורש זו
נשמה וענף זה הגוף. אבל קטני בני רשעי אוה"ע
ד"ה אין באין לעוה"כ. ור"ג נפקא לי' *מותאבד
כל זכר למו:

רסכ איתמר קטן מאימתי בא לעולם הבא רבי חייא
ורבי שמעון בר רבי חד אמר משעה

שנולד וחד אמר משעה שסיפר מאן דאמר משעה
שנולד שנא' *יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי
עשה ומאן דאמר משעה שסיפר דכתיב *זרע
יעבדנו יסופר לה' לדור. איתמר רבינא אמר

יש להם: שלא יניח להם הקצ"ה: לא מצוה ולא שיורי מצוה
לא מצוה קמורה ולא מצוה קלה הכל יהא מעביר ומאלס שכרם
לא לתר כדי לטורדן מן העולם: זו נשמה שמעמדת הגוף כארש
שמעמיד האילן: אבל קטני בני רשעי אוה"ע דווקא קאמר
רשעי דאלו קסידי אוה"ע פליגי בה ואיכא למ"ד הן עלמן באין
ואיכא למ"ד אינן באין כדאמרן לעיל (דף קה) (אר"ח) ישבו
רשעים לשאלה כל גוים שכפי אלהים מכאן שאין להם חלק
[לעה"ב] א"ל ר' יהושע וכי נאמר בכל גוים והלא לא נאמר
אלא כל הגוים שכפי אלהים הא אין שכפי אלהים יש להם חלק
[לעה"ב]: ה"ג אבל קטני רשעי אוה"ע דברי הכל אין באין:
מותאבד כל זכר למו נפקא לי' כלומר למכא דברייתא והאי
דנפקא לי' ד"ה היא דהא שורש וענף מיבעי לי' למר כדאית לי'
ומר כדאית לי':

זרע יעבדנו יסופר לה' לדור זרע המספר יעבדנו לה' לדור

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שפכ

משעה שנורע דכתיב זרע יעבדנו. רב נחמן בר
יצחק אמר משעה שנימול דכתיב *עני אני וגוע תלי פס
מנוער נשאתי אימך אפונה. תנא משום רבי
מאיר משעה שיאמר אמן שנא' *פתחו שערים יעני' כו
ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל הקרי שומר
אמונים אלא שאומר אמן *מאי אמן אמר רבי קיא
חנינא אל מלך נאמן:

*לבן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלו רסג
חק אמר ריש לקיש למי שמשויר אפי' סס
חק אחד אמר [ליה] רבי יוחנן לא ניהא למרייהו יעני' ה
דאמרת עלייהו הכי אלא אפילו לא (עשה) [למד]

יח

ודור שיקזור לו ויקיה: משעה שנורע משעה שנקלט הזרע
במעו אשה אפילו הפילה אמו וכמסה יש לו חלק לעתיד דכתיב
זרע יעבדנו והכי אמרינן בכתיבות בפרק בתרא ככלתי יקומון
לרבות כפלים: עני אני וגוע מנוער חף על פי שעני אני גויעתי
קטובה [גויעה] וראוי לומר עליו ויגוע ויאסף כלומר שזוכה אני
לעתיד לבא כלדיקים שאל' בהן גויעה ומאימתי משעה שאני
כושא אימך ופקדך אפונה מתגלגלת ושכוכה עלי והייכו מילה
(שנשכר) [שנשאר] שאנו משמרים מאימתו של הקב"ה: אפונה
לשון אופן: מאי אמן כשעוכין על ברכה אמן היאך משמע קבלת
יראת שמים: (אמן) אל מלך נאמן כנוטריקון שמאמין עליו
הקדוש ברוך הוא:

למי שמשויר אפילו חק אחד מלשומרו כידון בגיהנם: לא
ניהא למרייהו אין הקב"ה רוצה שתהא דן את ישראל כל

וכדי יג אלא חק אחד . *והיה בכל הארץ נאם ה' פי
שנים בה יכרתו ויגועו והשלישית יותר בה אמר
ריש לקיש שלישי של שם א"ל רבי יוחנן לא
ניחא ליה למרייהו דאמרת עלייהו הכי אלא אפי'
כך לכף קובה: פי שנים בה יכרתו ויגועו והשלישית יותר בה:
אמר ריש לקיש שלישי של שם שני חלקים של כל העולם
יהיו נכרתים וחלק שלישי יותר בה ואי זה חלק שלישי כל שלישים
שיש לשלש אנו משלשים שמנח נפרדו כל העולם ושלושה נכיס היו
לו הרי שלישי נכיו שם ושלישי של שם הוא ארפכשד כדכתיב בני
שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם ומסתמי' בזרעו של
ארפכשד יהיה שארית הואיל וישראל ילאו ממנו ושלישי של
ארפכשד שהוא שלישי של שם שהוא שלישי של נח יותר וכל
העולם יכרת ולדברי ריש לקיש נמלאו ישראל מתמעטין ביותר
שמארפכשד ילאו ישראל כדקתניב (בבראשית) [בפ' נח] ארפכשד
הוליד את שלק ושלק הוליד את ענר וענר הוליד את פלג עד
אברהם וכשאתה מחלק לג' חלקים זרעו של ארפכשד כגון בני
ישראל וישמעאל שהם בני אברהם ובני לוט ובני הרן וכן שאר
האומות שילאו ממנו לג' חלקים שמהו ישראל יהיו מרובין וקרובין
להיות כנגד כולם ולא יגיעו כל זרע ארפכשד להיות פי שנים
אלא אם כן ישראל משלימין רובם או חלים ונמלאו ישראל
מתמעטין בתוך פי שנים: לא ניחא ליה למרייהו להקב"ה
שאתה ממעט אותם כ"כ אלא אפי' שלישי של נח כלומר [מכל
בני נח דהיינו] מכל העולם כולו יותר השליש ומסתמא אותו
חלק השלישי שישראל בו יהיה שארית ואם אין ישראל מרובין כ"כ

חל
שלישי
אחכם
דברים
למרייהו
כל העי
בולד
דבריה
דאמרת
שנים
קא חת
חמצא
א"ל ק
עצמו
לי לעב
לביאה
להיות
שלישי
ומ"מ
לקיש:
ומסתמי
כל העי
ראשו
בארץ
וארא
הארץ:

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שפג

מלישי של נח * כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי ידויה י
 אחכם אחד מעיר ושנים ממשפחה אמר ריש לקיש
 דברים ככתבן א"ל רבי יוחנן לא ניחא ליה
 למרייהו דאמרת עלייהו הכי אלא א' מעיר מוכה
 כל העיר כולה ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה
 בלדה יתיב רב כהנא קמיה דרב ויתיב וקאמר
 דברים ככתבן א"ל רב לא ניחא ליה למרייהו
 דאמרת להו הכי אלא אחד מעיר מוכה כל העיר
 ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה חזויה דהוה
 קא חייף רישיה וסליק ויתיב קמיה דרב א"ל * לא
 חמצא בארץ החיים א"ל מילט קא לייטר לוי
 א"ל קרא קאמינא לא תמצא תורה כמו שמחיה
 עצמו עליה תנא ר' סימאי אומר נא' * ולקחתי אחכם
 לוי לעם ונאמ' * והבאתי אתכם מקיש יציאתן מצריו' ^ס
 לביאתן לארץ מה ביאתן לארץ שנים מששי' רבוא
 להיות אק' משלשה שנעול' יהיו הגרים ומסדי איה"ע להשלים
 לשליש ואם הם מרובים להיות יותר מחלק השלישי יתמעטו קלת
 ומ"מ לרבי יוחנן חין ישראל מתמעטין כ"כ כמו לדברי ר"ש בן
 לקיש: דברים ככתבן שלא ימלטו אלא אחד מעיר ושנים ^ס
 ממשפחה: ולקחתי אחד מעיר בשביל קסיד א' שיש בעיר אקק
 כל העיר כולה: חזויה רב לרב כהנא: דקא חייף רישיה קוסף
 ראשו ומעדן בעלמו בשעה שהיה לו ללמוד תורה: לא חמצא
 בארץ החיים משמע שמקללו לא תנא לעה"נ: נאמר בפרשת
 וארא ולקחתי אתכם לוי לעם וכתוב בתרי' והבאתי אתכם אל
 הארץ: מה ביאתן לארץ שנים מששים רבוא שלא כשתיירו

אינו כח

יא

וב' רש"י בגמ' ל"א

אף יציאתן ממצרים שנים מששים רבוא .
סופע נ רבא וכן לימות המשיח שנא *וענתה שמה כימי
נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים :

רסד תניא [אמר] ר' אליעזר בר' יוסי (אומר) פעם אחת
נכנסתי לאלכסנדריא של מצרים ומצאתי

זקן אחד ואמר לי בא ואראך מרה עשו אבותי
לאבותיך מהם טבעו בים מהם הרגו בחרב
מעכו בכנין ועל דבר זה נענש משה רבינו
שמות ס *ומאו באחי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם

מששים רבוא שילאו מצרים אלא שני אנשים יהושע וכו' .
כדאמרינן בבב"ב בפרק יש כוסלין לא כנזרה גזרה לא
מעשרים ולא ביותר מששים שנה נהכך כמי ששים רבוא
במדבר לא אקשוז לא פקות מנן עשרים ולא יותר מנן
שנה מ"ר : אף יציאתן ממצרים שנים מששים רבוא
ששים רבוא שהיו במלרי' לא כשתייר מהם אלא שנים
ואותם שנים של ששים רבוא עלו לששים רבואות שילאו א'
רבוא שהיו בהם והשאר מתו כולם בשלשת ימי אפילה שלא
מלרים רואים במפלתן של ישראל : וכן לימות המשיח
ישארו מכל ששים רבוא אלא שנים : וענתה שמה כימי נעוריה
וכיום עלותה מארץ מצרים עניים ושפלי' יהיו כימי עלותה
מארץ מצרים :

מעכו בבנין היו נוכין אותם במקום לזנים : ועל דבר
נענש משה רבינו שכשראה שנעשה לישראל כך התקן
להמרעם ולהרהר לפני הקב"ה אמר משה לפני הקב"ה ו

ויהיה לא אבותי מששים רבוא ויהיה חם וקרה

חלק פרק אחר עשר סנהדרין שפד

הזה א"ל הקב"ה חבל על דאכדין ולא משחכחין
 הרבה פעמים נגליתי לאברהם יצחק ויעקב באל
 שדי ולא הרהרו על מדותי ולא אמרו לי מה שמך
 ואמרתי לאברהם *קום התהלך בארץ לארכה ^{לאשי' יג}
 ולרחבה כי לך אתננה בקש מקום לקבור את שרה
 ולא מצא עד שקנה בר' מאורת שקל כסף ולא
 הרהר על מדותי אמרתי ליצחק *גור בארץ הזאת ^{סס כו}
 ואהיה עמך ואברכך בקשו עבדיו מים לשתות
 ולא מצאו עד שעשה מריבה שנא' *ויריבו רועי ^{סס}
 גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים ולא הרהר
 אחר מדותי אמרתי ליעקב *הארץ אשר אתה ^{סס כח}
 שוכב עליה לך אתננה בקש מקום לנטוע אהלו
 ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה ולא הרהר
 אחר מדותי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת
 לי מה שמך בתחלה ועכשיו אתה אומר לי *והצל ^{סמות ס}
 לא הצלת את עמך עתה תראה אשר אעשה
 בלתי וגו': א"ל חבל על דאכדין ולא משחכחין הפסד גדול
 יש על קסידים שאנדו ואיני יכול למכור חקריס קסידים כמותם
 שאין אתה כאברהם יצחק ויעקב שלא הרהרו אחר מדותי: אל
 שדי שאמרתי לו אני אל שדי פרה ורבה וגו' אני אל שדי התהלך
 לפני והיה תמים והייתי מנטיקו שכל ארץ ישראל לו ולבניו ולא
 אמרו מה שמך כמו שעשית אתה: בתחלה אמרת לי מה שמך
 שעשיו הרהרת על מדותי ואמרת והלל לא הללת את עשך:
 לנטוע אהלו כמו ויטע אהלי אפדנו ולשון כטיעה שיק באל:
 עתה תראה הפסד תראה כפלאות שאני עושה להם:

לפרעה במלחמת פרעה אתה רואה ואי אתה רואה
במלחמת ל"א מלכים:

רסה וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו מה ראה משה
ר' חנינא בן (גמליאל) [גמלא] אמר ארך
סס אפים ראה ורבנן אמרי אמת ראה חני' כמאן דאמר
סמות לד ארך אפים ראה דתניא כשעל' משה למרום מצאו
להקב"ה שיושב וכותב ארך אפים אמר לפניו
רבש"ע ארך אפים לצדיקי' א"ל אף לרשעים אמר
לפניו רשעים יאכדו א"ל השתא חזית דמבעי לך
כשחטאו ישראל א"ל לא כך אמרת לי ארך
סס ע"נ אפים לצדיקים * אמר לפניו רבש"ע ולא כך אמרת
ודכר יר' לי אף לרשעים והיינו דכתיב *ועתה יגדל נא
כח ה' כאשר דברת לאמר רבי חגי הוה סליק
ואזיל בדרגא דבי רבה בר שילא שמעיה לההוא
תליס' נ' ינוקא דאמר *עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה

מה ראה על איזה מדה של י"ג מדות ראה והשתקוה: אמר
ראה ראה במדותיו שנקרא אמת וכתירא שכתייבו ישראל
כלייה אס הוא דן אותם בדין גמור ומיהר להתפלל עליהם שלא
יהא דן אותם לפי מעשיהם: ה"ג תניא כמ"ד ארך אפים ראה
דתניא כשעלה עשה למרום וכו' אמר לו רשעים יאכדו ולא יהיה
לך ארך אפים עליהם: א"ל הקב"ה לא אמרת ארך אפים
ללדיקים ולא לרשעים: אמר לפניו וכו' והשתא מסתברא כמ"ד
אך אפים ראה שכיון שרא' מדה זו בהקב"ה שהוא ארך אפים
אף לרשעים שמע: ואלא ז' מדות יתיר שיש ז' מדות וכו' וכו'
: סמל חבוש יארב חילאס מלחה סמסס חארח חרש

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שפה

ה' לאורך ימים וסמך ליה *תפלה למשת תליס ו
וגו' אמר שמע מינה ארך אפים ראה:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא עתיד הקב"ה רסו
להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק וכו': ^ס
(כמ"ש במגילה פ"א מאמר כד)

משנה אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם ^ס
הבא שנא' *יצאו אנשים בני בליעל ^{דנרי' יג}
מקרבך וידיחו את יושבי עירם וגו' וכו'. כליל לת'
אלהיך אמר רבי שמעון אמר הקב"ה אם אתה
עושה דין בעיר הנדחת מעלה אני עליך כאלו
אתה מעלה עולה כליל לפני. *ולא ידבק בידך ^ס
מאומה מן החרם שכל זמן שהרשעים בעולם
חרון אף בעולם אכדו רשעים מן העולם נסתלק
חרון אף מן העולם:

תנו רבנן *החרם אותה פרט לנכסי צדיקים רסו
שבחוצה לה ואת כל אשר בה לרבות נכסי קיב
צדיקים שבתוכה. שללה ולא שלל שמים. *ואת ^{דנרי' יג}

ה' לאורך ימים היינו נדת ארך אפים ועליה אמ' עשה עדותיך ^ס
כאמנו מאל שראה אותו נקורב ופסוק זה עשה רבינו עליו השלום
אמרו דכתיב לעיל מיניה תפלה למשה איש האלהים:
יצאו אנשים בני בליעל מקרבך שאין להם חלק לעה"ב:
החרם [אוחה] פרט לנכסי צדיקי שבחוצ' לה שאם היו לדיקי'
דריס בתוכה והו' להו נכסים מוסקדים במקום אחר
ניד אחרים אין מקרימין אותם אבל נכסים שי' להם באותה

כל שללה לרבנן נכסי רשעים שבחוצה לה.
 אמר ר' שמעון מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקי
 שבחוכה יאבדו מי גרם להם שידורו בחוכה
 ממונם לפיכך ממונם אבד:

רסח *וישבע יהושע בערף ההיא לאמ' ארור האיש
 לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת
 קיג
 שם את יריחו גו' (ממשמע שנאמר העיר הזאת איני
 יכושע ויודע שהיא יריחו אלא מה ת"ל יריחו) [תניא]
 לא יריחו על שם עיר אחרת ולא עיר אחרת על
 שם יריחו דכתיב *בימיו בנה חיאל בית האלי
 את יריחו באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו

העיר מקרימין אותם וטעמא מפורש לקמן: אמר רבי שמעון
 מפני מה אמרה תורה וכו' ככל דוכתא דרש רבי שמעון
 טעמא דקראי:

ה"ג וישבע יהושע לאמר ארור האיש וגו' וקרא דריש ואזיל
 בזכורו ייסדנה וזלעירו יליב דלתיה כשיתקיל לזכותה
 ימות בזכורו וכשיעמיד דלתיה ימות זכו הקטן: לא יריחו על
 שם עיר אחרת שלא יבנה יריקו ויסבב שמה על שם עיר אחרת:
 ולא עיר אחרת על שם יריחו שאפי' בנה עיר אחרת וקראה
 יריקו אסור לזכותה שאפי' שם יריקו ימקה לעולם: כתיב
 בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו בימיו של אקאב על
 שעבר על האלה קרא ליה בית האלי: את יריחו ולא יריקו
 עבמה בנה אלא עיר אחרת בנה (על יריקו) שקרא לה שם יריקו
 ולא אמרש הא עכא ליה: באבירם בכורו יסדה אנרס ראע

חלק פרק אחד עשר סנהדרין שפו

הציב דלתיה. תניא באבירם בכורו רשע לא היה
לו ללמוד בשגוב צעירו רשע היה לו ללמוד אבירם
ושגוב מאי עביד הכי קאמר באבירם בכורו [לא]
היה לו ללמוד לאותו רשע בשגוב צעירו ממשמע
שנא' באבירם בכורו איני יודע ששגוב צעירו מה
תלמוד לומר שגוב צעירו מלמד שהיה מקבר
והולך מאבירם עד שגוב. אחאב שושביניה הוה
אחא איהו ואליהו למשאל [כשלמא] כי טמיא
יחיב וקאמר דלמא כי לט יהושע הכי ליט לא
יריחו על שם עיר אחרת ולא עיר אחרת על שם
יריחו א"ל אליהו אין א"ל אחאב השחא לווטא
דמשה לא קא מקיימה דכתיב *וסרתם ועבדת'^{דכרי' יא}
וגו' וכתיב וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים
ולא יהיה מטר וגו' וההוא גכרא אוקים ליה ע"ז

כשמת אבירם הרשע לא היה לו לקיאל ללמוד שלא לבנות את
יריקו: אבירם ושגוב מאי עבוד דקרי להו רשעי': בשגוב
צעירו היה לו לאותו רשע ללמוד דכיון שקבר בתקלתו אבירם
היה לו לקזור בו שלא ימות שגוב צעירו ומלתא נאכפי נפשיה גירסא
הוא ולא דרשה: ממשמע שנא' באבירם בכורו השחא מתמה אחרת
אקרא איני יודע ששגוב צעירו אלא מה ת"ל שגוב צעירו שהיה
קובר והולך מאבירם ועד שגוב שהוא צעיר מכולם: אחאב
שושבינו אוהבו של קיאל היה אחאב: כי טמיא [וי"א] כי
טעמא] בית האבל שחטעימין אותו דדברים לכחמו וזכמה
דוכתיב כתיב בנראשית רבה טמיא בלא עי"ן (לשון אקר טמא אינו
מרט"י 25*

לה.
יקי'
בה
איש
זאת
איני
[יא]
על
אלי
עירו
מעון
מעון
ואזיל
כותה
על
רת:
ראה
חייב
על
ריקו
ריקו
רשע

על כל תלם ותלם ולא שביק ליה מטרא למיזל
 מיסגד ליה לווטתא דיהושע תלמידיה מיקיימה
 מ"א י"י מיד * ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד גו' חי ה'
 אלהי ישראל גו' אם יהי גו' טל ומטרונו' בעא רחמי
 שם כולם ויהבו ליה אקלידא דמטר וקם ואזל * ויהי דבר
 ה' אלי לאמר לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת
 בנחל כרית וגו' והעורבי' מביאים לו לחם ובשר
 בבקר מהיכא א"ר יהודה אמר רב מבי טבחוי
 דאהאב ויהי מקץ ימים וייבש הנחל כי לא היה
 גשם בארץ כיון דחזא דאיכא צערא בעלמא כתיב
 ויהי דבר ה' אליו לאמר קום לך צרפחה [וכתיב]
 ויהי אחר הדברים האלה תלה בן האשה בעלת
 הבית בעא רחמי למיתן ליה אקליד' דתחירת
 המחים אמרו ליה שלש מפתחות לא נמסרו
 לשליח של חיה ושל גשמים ושל תחית המחים

אבל באותיו האטע"ק ואלכ"ס טמא אבל): על כל תלם ותלם
 שורה [שורה] של ערוגה מקום גבוה הוא: ולא שביקא מטרא
 מיזל ומסגד מרוב גשמים הנאים לעולם אין מביקין אותי לילך
 להשתקות לע"ז מתוך שהדרכים מלוכלכים בטיט: מיד ויאמר
 אליהו חי ה' אם יהיה השנים האלה מטר וגו' האי קרא
 סמוך לקרא דקיסל בית האלי: אקלידא דמטרא מפתק של
 מטר: כיון דחזא הקב"ה דאיכא לערא בעלמא: א"ל לאליהו
 לך צרפחה לגלגל הדבר שיקזיר לו מפתק של מטר כדקא מפרש
 ואזיל: ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח על כל האולרות

חלק סרק אחד עשר סנהדרין שפז

יאמרו שתים ביד תלמיד ואחד ביד הרב אייתי
האי ושקיל האי וכתיב מיד *לך הראה אל אחאב מ"א יח
ואחנה מטור:

דרש התוא גלילאה קמיה דרב חסדא משל רסט
דאליהו למה הדבר דומה לגברא דטרקיה שס
לגליה ואבדה למפתחיה דרש רבי יוסי בצפורי
אבא אליהו *קפדן הוה [רגיל למיתו גבי] איכסי שס"ע"ג
מיניה תלתא יומי ולא אתא כי אתא אמר ליה
אמאי לא אתא מר א"ל קפדנא קרית לי א"ל הא
דקמן קפיד מר: פיסקא *ולא ידבק בידך מאומה דנרי' יג

של הקב"ה יש מפתחות וכמסרו ביד שלוקים הממוכים אבל שלשה
מפתחות יש לו בידו שלא מינה שליק עליהם מבראשית אלא בידו
הם ולא רלה למסור שליק עליהם וקאמר הקב"ה לאליהו אותן
שלשה מפתחות עכבתי בידי מבראשית ולא מכית שליק עליהם
אלא אותך עשיתי ממוכה על אחד מהם ועתה תשאל מפתח שני
יאמרו ב' ביד תלמיד ואחד ביד הרב:

דטרקיה לגליה שסגר שער שלו ואנדיה למפתחיה כך עשה
אליהו (כטל מפתח של גשמים שהיה השער) [כעל
לשערי מטור] ולנסוף אנד המפתח של גשמים שלא כפתח השער
של מטור על ידו דכתיב לך והראה אל אחאב ואחנה מטור ולא
כתיב ותן מטור: אבא אליהו קניני וגדולי: היה קפדן שכעס
על אחאב ואמר קי' ה' אם יהיה השמים האלה על ומטר:
איכסי מיניה שהיה רגיל למיתו לבי מדרשו כל יומא ולא אתא
בתלתא יומי: א"ל ר' יוסי: הא דקמן דקא קפיד מר הרי על

מן החרם כל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעול.
 מאן רשעים אמר רב יוסף גנבי. חנו רבנן רשע
 ושל יי בא לעולם חרון אף בא לעולם שנא' *כבא רשע
 בא גם כוּ ועם קלון חרפה רשע אבד מן העולם
 סס יא טובה בא לעולם שנא' *ובאבוד רשעים רנה.
 צדיק נפטר מן העולם רעה בא לעולם שנאמר
 יטיני כו *הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד
 נאספו באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק
 ראשית ה צדיק בא לעולם טובה בא לעול' שנא' *זה ינחמנו
 ממעשינו ומעצבון ידינו :

דבר שאמרתי עליך אתה וקפיד שלא נחת אלי שלשה ימים:
 מפני הרעה קודם שתנא הרעה הצדיק נאסף סכלל דכיון
 שעת הרעה נאה: אבל צדיק בא לעולם פסקה הרעה שנא'
 זה ינחמנו :

